

MENTORAT PENTRU DEZVOLTARE COMPLEXĂ

Coordonatori:

Maria Kovacs, Ariana – Stanca Văcărețu

Asociația Lectura și Scrierea pentru
Dezvoltarea Gândirii Critice România

2013

ISBN 978-973-8973-43-5

Cuprins

Introducere / 3

Curriculum-ul programului de mentorat / 3

Desfășurarea activităților de mentorat - principii de bază / 6

Monitorizarea și evaluarea în cadrul programului de mentorat / 7

Studii de caz / 10

Aniela / 10

Daria / 13

Dora / 18

Sorin / 20

Rada / 24

Mihai / 28

Bogdan / 32

Otilia / 37

Alin / 41

Victor / 48

Andrei / 52

Concluzii și recomandări / 57

Anexa 1. Descriptorii de performanță / 59

Anexa 2. Scala de evaluare a stimei de sine (scala Rosenberg) / 63

Anexa 3: Chestionarul „Cum înveți?” / 65

Anexa 4: Eseul „Despre mine” / 67

Anexa 5: Fișa competențelor - Evaluare inițială / 71

Anexa 6: Fișa competențelor - Monitorizare și evaluare pe parcurs / 74

Introducere

Folosind abordarea autobiografică (Văcărețu *et al.*, p.17-22), proiectul *Mentorat pentru dezvoltare complexă* are ca scop sprijinirea dezvoltării personale auto-dirijate complexe a tinerilor dezavantajați social pentru a participa deplin, eficient și responsabil la viața societății. Aceasta înseamnă că tinerii mentorați învață despre ei înșiși, sunt încurajați să-și analizeze propriul trecut și prezent, să stabilească conexiuni între trecut, prezent și viitor pentru a-și conștientiza propriile țeluri și pentru a-și proiecta activitățile viitoare; devin capabili să identifice

și să realizeze conexiuni între mediul social și propria existență; își dezvoltă abilitatea de a gândi critic, dar și capacitatea de a-și direcționa propria învățare.

Proiectul *Mentorat pentru dezvoltare complexă* este implementat de Asociația „Lectura și Scrierea pentru Dezvoltarea Gândirii Critice” România cu sprijin financiar de la Foundation Open Society Institute – cu contribuția Education Support Program Budapesta, în perioada septembrie 2011 – ianuarie 2013.

Curriculum-ul programului de mentorat

Competențele și abilitățile urmărite în cadrul programului de mentorat

În cadrul programului de mentorat s-a urmărit cu precădere formarea și dezvoltarea unei competențe cheie: competența de a învăța, precum și trei seturi de abilități transversale care sprijină dezvoltarea competenței cheie vizate.

1. Competența de a învăța

1. proiectarea și organizarea propriului proces de învățare, inclusiv gestionarea resurselor;
2. monitorizarea și evaluarea propriului proces de învățare și a progresului în învățare;
3. utilizarea conștientă a metodelor și strategiilor de învățare, inclusiv a mnemotehnicilor;
4. utilizarea autorefecției;
5. exploatarea oportunităților de învățare.

II. Abilități de gândire critică

1. căutarea activă a răspunsurilor la întrebări complexe;
2. analiza și sinteza informațiilor și opiniilor;
3. activarea cunoștințelor și abilităților existente și aplicarea acestora în acțiuni cotidiene;
4. evaluarea alternativelor și adoptarea unei poziții argumentate.

III. Abilități de luare a deciziilor

1. identificarea criteriilor de definire a succesului;
2. cântărirea / analiza alternativelor;
3. anticiparea consecințelor posibile.

IV. Abilități de gestionare constructivă a sentimentelor

1. recunoașterea biasului și analiza surselor de bias/ părtinire;
2. recunoașterea cauzelor generatoare ale sentimentelor/ emoțiilor;
3. utilizarea strategiilor potrivite de gestionare a situațiilor care implică manifestarea unor emoții.

Inevitabil, în cursul implementării programului de mentorat s-au dezvoltat și alte competențe cheie și abilități, care însă nu au făcut obiectul evaluării. Astfel de competențe cheie au fost, de exemplu, *competența de comunicare în limba maternă/ limba de predare* la școala frecventată de licean (mai precis, competența de a exprima și interpreta concepte, gânduri, sentimente, fapte și opinii, în formă orală și scrisă și de a interacționa într-un mod adecvat și creativ în diferite contexte sociale și culturale); *competențele sociale și civice* (mai precis, competențe intra- și interpersonale, comportamente care ajută la participarea eficientă și constructivă la viața comunității din care elevul face parte). De asemenea, am observat și dezvoltarea implicită a abilităților de evaluare a riscurilor și de rezolvare de probleme, mai ales pentru că acestea sunt strâns legate de dezvoltarea subseturilor de abilități specifice ale celor trei abilități transversale care au făcut obiectul eforturilor noastre.

Prezentarea *Descriptorilor de performanță* pentru competența și abilitățile enumerate mai sus se regăsește în Anexa 1.

Conținuturi: teme majore și subteme propuse

A. Identitatea mea

Semnificația majoră a acestei teme este de necontestat: pentru a funcționa optim ca individ și ca membru responsabil al oricărui grup, tinerii trebuie să se cunoască în primul rând pe sine. Maxima oracolului de la Delphi, „Cunoaște-te pe tine însuși”, are o serie de interpretări, toate convergând spre a comunica prioritatea ce trebuie acordată acestui tip de cunoaștere. Identitatea individuală și de grup, laturile identității și modul în care le construim solicită atenție sporită în cadrul acestei teme. Felul în care se constituie grupurile, felul în care devenim membri ai unor grupuri sunt de asemenea aspecte semnificative de abordat.

1. Dimensiuni / fețe ale identității; percepția despre sine (individ) și despre grupurile de care aparținem; cum ne autodefinim și cum ne definesc alții; unicitatea și valoarea fiecărui individ.
2. Origine: Familia de origine – arborele genealogic; locul natal;
3. Membrii familiei mele; roluri în familie; imagini specifice de gen;
4. Comunitatea mea/ comunitățile mele;
5. Tradiții, valori; Selectarea valorilor – ce vreau să mențin/ de ce vreau să mă debarasez?

B. Resursele mele

Parțial, conștientizarea și gestionarea resurselor de care dispunem se poate subsuma temei precedente, mai ales atunci când ne gândim la resursele interne. Am ales să abordăm (și) separat această temă deoarece deseori succesul în viață depinde de cum anume folosim ceea ce avem la dispoziție sau ceea ce putem obține cu efort relativ mic.

1. Persoane resursă din jurul meu (persoane care m-au sprijinit și încurajat în viață);
2. Modele de rol;
3. Conștientizarea succesului și gestionarea dificultăților; viața mea ca sursă de învățare;
4. Resurse personale interne: conștientizarea surselor de energie personală, conștientizarea și dezvoltarea/ cultivarea resurselor mele (inclusiv cognitive);
5. Curaj și stimă de sine (depășirea barierei obișnuitei).

C. Viața mea ca o călătorie

Semnificația acestei teme este conferită de focalizarea pe viitor. Recomandăm abordarea acestei teme spre încheierea programului de mentorat, atunci când elevii au conștientizat mai bine cine sunt și ce resurse dețin. Prima subtemă propusă face legătura cu tema precedentă (resursele) și se dorește a fi o bază consolidată de proiectare a viitorului.

1. Prețuirea experiențelor; învățarea din experiențele proprii;
2. Înțelegerea cărării vieții, a răscrucilor din viață;
3. Viziune, scopuri în viață (gestionarea planurilor „mari”)
4. Harta pașilor următori: Încotro mă îndrept? Ce pietre de hotar / jaloane am de-a lungul drumului? De ce am nevoie pentru a putea merge în „această” direcție?

Materiale suport pentru învățare

Materialele suport recomandate spre folosire în cadrul programului de mentorat sunt de următoarele tipuri:

- a. Texte propuse spre lectură (povestiri, poezii, versurile unor cântece, articole de ziar, chestionare autoaplicate);
- b. Texte care descriu strategii de învățare;

- c. Înregistrări video și audio (inclusiv de tipul celor accesibile pe *youtube*);
- d. Seturi de cărți de joc (tip OH), imagini decupate din reviste care reprezintă persoane, grupuri, animale, plante, peisaje, obiecte etc. care pot fi folosite ca „ancore” în descrierea unor experiențe, a unor întâmplări etc. (pentru exemplificare, a se vedea setul de cărți prezentat la adresa web <http://www.oh-cards.ro/carduri/>).

Când s-a luat decizia utilizării unor (seturi de) materiale suport pentru învățare, mentorii au ținut cont de următoarele aspecte:

1. Materialele selectate trebuie să răspundă interesului elevilor și scopurilor urmărite în activitatea tematică;
2. Povestirile utilizate să nu fie moralizatoare: scopul principal pe care aceste materiale îl servesc este acela de a sprijini elevii în exprimarea gândurilor și sentimentelor proprii;
3. Lungimea textelor trebuie să fie un criteriu de selecție: textele prea lungi pot fi solicitante și s-ar putea să nu permită timp suficient pentru discuții. Recomandăm texte de cel mult două pagini.
4. Limbajul textelor trebuie să corespundă nivelului de comprehensiune al elevilor. De preferință, se va evita limbajul greoi, cu arhaisme și formulări sofisticate, mai ales la textele de întindere relativ mare.

Modalitatea de abordare a învățării – aspecte generale

Nota predominantă a învățării în cadrul programului de mentorat este *reflecție ghidată și aplicația*. De aceea, se evită teoretizarea conținuturilor și majoritatea timpului din cadrul activităților tematice se alocă reflecției pornind de la întrebări formulate cu multă grijă.

La adresarea întrebărilor se gestionează cu atenție timpul de așteptare a răspunsului elevilor. Sarcina mentorului este să formuleze întrebările cât mai atent și într-un limbaj clar pentru a ghida gândirea, reflecția elevilor și să aștepte cu răbdare ca elevii să fie pregătiți să răspundă la întrebări, să se angajeze în discuții.

Prin definiție, mentorul este model pentru elevul mentorat. De aceea, se modelează cu multă grijă comportamentele și atitudinile vizate de program, cu precădere cele de „căutare” și de (auto)reflecție, comportamente specifice unui gânditor critic, precum și cele care denotă gestionarea constructivă a sentimentelor și luarea cumpătată a deciziilor.

Conținuturile tematice se abordează astfel încât elevii beneficiari să-și îmbogățească arsenalul strategiilor de învățare în timp ce învață despre ei înșiși și construiesc sensuri despre sine.

Fiecare ședință tematică are următoarea structură:

- O introducere a temei (cca 10-15 min) realizată prin adresarea unei întrebări atent formulate care să stârnească interesul elevilor și care să îi determine să evoce cunoștințe și abilități pe care le dețin deja, respectiv să îi pregătească pentru explorarea domeniului tematic propus de mentor.
- O activitate care solicită ascultare / lectură scurtă / povestire / viziune de film scurt, urmată de gândire și discuții structurate (cca 45-50 min)
- Reflecție (cca 25-30 min); exercițiu de metacogniție (inclusiv de conștientizare a strategiilor

utilizate) însoțit de discutarea posibilităților de utilizare a celor învățate. Înainte de încheierea sesiunii, elevii trebuie să decidă individual care va fi activitatea / acțiunea pe care o vor întreprinde pentru a folosi cele învățate, în cursul celor două săptămâni până la următoarea activitate tematică, respectiv despre care vor discuta cu mentorul la activitatea de *follow-up* în săptămâna următoare activității tematice.

Se respectă cu strictețe dreptul elevului de a decide ce anume și cât dorește să împărtășescă despre viața sa personală. Mentorul nu are voie să preseze elevul sau să insiste asupra unor destăinuiri și nici să încerce să ghicească ceea ce elevul nu dorește să îi spună.

Desfășurarea activităților de mentorat - principii de bază

În desfășurarea activităților de mentorat, mentorii au obligația de a respecta și a se ghida după următoarele principii:

- principiul respectării drepturilor și demnității oricărei persoane – orice persoană are dreptul să-i fie apreciată valoarea înnăscută de ființă umană și această valoare nu este sporită sau diminuată de cultură, naționalitate, etnie, gen, religie, abilități fizice sau intelectuale, vârstă sau orice altă caracteristică personală, condiție sau statut;
- principiul libertății elevului de a desfășura activitate de mentorat – mentorul are obligația de a se asigura că elevul s-a înscris pentru activitatea de mentorat în mod voluntar, în cunoștință de cauză și fără a fi constrâns;
- principiul responsabilității și integrității profesionale – mentorii manifestă o maximă responsabilitate pentru starea de bine a elevilor mentorați; această stare de bine presupune progres în evoluția școlară obținut prin eforturi proprii, rezolvarea problemelor prin efort propriu, stabilirea ținutelor proprii pentru viitor de către fiecare elev mentorat în parte. De aceea, mentorii *nu* trebuie să rezolve problemele elevilor mentorați, *nu* trebuie să ceară cadrelor didactice care predau la clasa în care învață elevul mentorat să îl favorizeze în vreun mod (acordare de note mai mari pe nedrept, neînregistrarea absențelor etc.), *nu* trebuie să le facă temele etc., ci trebuie să faciliteze procesul prin care elevii învață să își gestioneze propriile probleme, propriul parcurs educațional. Mentorii respectă regulamentele școlare în vigoare. Mentorii evită să ofere recompense pentru a motiva elevii mentorați să participe la activitățile de mentorat.
- principiul încrederii și integrității morale – relațiile dintre mentor și elevi mentorați se bazează pe încredere, având la bază cinstea, probitatea și sinceritatea;
- principiul confidențialității – fără o garanție a confidențialității, încrederea nu poate exista; prin urmare, secretul profesional este deopotrivă un drept și o îndatorire fundamentală a mentorului; mentorul trebuie să respecte secretul informațiilor confidențiale de care ia cunoștință în cadrul activității sale profesionale. Această obligație nu este limitată în timp. Rezultatele activităților, ale monitorizării – evaluării, notițele/ produsele activităților pot fi folosite în contextul proiectului doar cu respectarea anonimatului.
- principiul separării activității de mentorat de alte activități similare – activitatea de mentorat este o activitate specifică și nu se confundă cu alte activități desfășurate în cadrul școlii: activități de consiliere și orientare, lecții, meditații și consultații la diverse discipline etc.
- principiul calității activității de mentorat – mentorii trebuie să depună toate diligențele necesare în vederea prestării unei activități de calitate în condiții de siguranță, respect reciproc, respectarea diversității, corectitudine profesională.

Monitorizarea și evaluarea în cadrul programului de mentorat

Evaluarea inițială

Evaluarea inițială - identificarea stării de fapt la demararea programului de mentorat - se realizează prin instrumentele de mai jos, utilizate în ordinea menționată:

1. scala de evaluare a stimei de sine completată de elev (scala Rosenberg) (vezi anexa 2);
2. chestionar „Cum învăț” completat de elev (vezi anexa 3);
3. eseul „Despre mine” scris de elev (vezi anexa 4).

Înainte de a aplica instrumentele, mentorii se asigură că elevii înțeleg de ce se aplică aceste instrumente și cum anume trebuie completate ele. Se alocă timp pentru clarificarea termenilor, pentru lămurirea semnificației cuvintelor. Mentorii *nu* oferă elevilor exemple de completare a instrumentare de evaluare inițială pentru a nu influența rezultatele acesteia.

Concluziile evaluării inițiale sunt formulate pe baza interpretării informațiilor colectate cu ajutorul celor trei instrumente de evaluare: scala stimei de sine, chestionarul „Cum învăț” și eseul „Despre mine”, pentru fiecare elev în parte. Aceste concluzii fac referire la:

- stima de sine a elevului (din scala stimei de sine și eseul „Despre mine”);
- motivarea pentru învățare (din chestionarul „cum învăț” și eseul „Despre mine”);
- nivelul de performanță pentru competența de a învăța (din chestionarul „cum învăț” și eseul „Despre mine”);
- nivelul de performanță pentru abilitățile de gândire critică (din chestionarul „cum învăț” din eseul „Despre mine”);
- nivelul de performanță pentru abilitățile de a lua decizii (din eseul „Despre mine”);
- nivelul de performanță pentru abilitățile de gestionare constructivă a sentimentelor (din eseul „Despre mine”);
- competențele specifice pe care mentorul își propune să le formaze/ dezvoltate prin programul de mentorat și activitățile tematice pe care mentorul își propune să le desfășoare prin program.

Concluziile evaluării inițiale au anexate:

- tabelul punctajului acordat pe fiecare item la scala stimei de sine;
- portretul elevului ca persoană care învață (interpretarea chestionarului „Cum învăț”);
- Fișa *Părerii despre sine* și concluziile interpretării eseului „Despre mine”;
- *Fișa competențelor – evaluare inițială* (vezi Anexa 5) în care se marchează nivelul de performanță la fiecare competență specifică (cu X în căsuța adecvată). Dacă mentorul nu reușește să extragă informații suficiente cu ajutorul instrumentelor utilizate mai sus, consemnează acest lucru în ultima coloană din tabel.

Monitorizarea și evaluarea pe parcurs

Monitorizarea și evaluarea pe parcurs a progresului realizat de fiecare elev în formarea/ dezvoltarea competențelor vizate de programul de mentorat se realizează atât prin activitățile tematice, cât și prin cele de follow-up. Metodele de monitorizare-evaluare pe parcurs sunt: *observarea directă și sistematică a activităților elevilor și analiza produselor realizate de elevi.*

Pentru observarea directă și sistematică recomandăm utilizarea *Fișei competențelor – monitorizare – evaluare pe parcurs* (Anexa 6). Înainte de a demara activitatea tematică, mentorii tipăresc câte o fișă pentru fiecare elev și marchează pe fișă care dintre competențele specifice propuse spre a fi formate/ dezvoltate. Ei observă activitatea elevului pe parcursul derulării activității de mentorat și marchează în tabel, pentru fiecare competență specifică vizată de activitate, nivelul de performanță pe care l-au observat.

Informațiile colectate prin observare directă și sistematică sunt completate de informațiile colectate prin *analiza produselor realizate de elevi*. Aceste produse pot fi realizate în cadrul activității tematice sau pot fi produse pe care elevul le realizează singur și apoi le prezintă în cadrul unei activități de follow-up sau în cadrul altei activități tematice. Atunci când se analizează produsul, se au în vedere tot cele trei nivele de performanță ale fiecărei competențe specifice. De exemplu, dacă prin activitatea de mentorat se vizează dezvoltarea abilităților de gândire critică, mai specific „evaluarea alternativelor și adoptarea unei poziții argumentate”, atunci analiza unui eseu de cinci minute prin care se solicită elevului să expună un punct de vedere personal bazat pe argumente oferă informații despre performanța elevului.

Mentorii colectează și păstrează *Fișa competențelor – monitorizare – evaluare pe parcurs* de la fiecare activitate tematică, produsele elevilor (copii, fotografii) și notează aspecte relevante pe care le observă din perspectiva progresului elevului (ce spune, ce face elevul) pe durata derulării programului de mentorat. Informațiile colectate de către mentori la monitorizarea-evaluarea pe parcurs au fost utilizate la realizarea studiilor de caz din acest volum.

Evaluarea finală

Evaluarea finală se realizează prin colectarea aceluiași tip de informație și prin aplicarea aceluiași instrumente care au fost utilizate și la evaluarea inițială.

Toate informațiile colectate în cadrul evaluării inițiale, pe parcurs și finale pentru 11 elevi participanți la programul de mentorat¹ au fost prelucrate și utilizate în redactarea celor 11 studii de caz prezentate în acest volum. Menționăm că numele elevilor folosite în studiile de caz sunt fictive.

Studiile de caz prezentate mai jos au următoarea structură:

- context – informații generale despre elev, motivația elevului pentru a se înscrie în programul de mentorat;
- situația inițială – rezultatele evaluării inițiale, citate relevante pentru evoluția ulterioară din eseu elevului etc.;
- evoluția elevului pe parcursul desfășurării activităților de mentorat – descriere care include rezultatele evaluării pe parcurs, citate din ce a spus sau scris elevul, aspecte relevante care s-au observat pe parcursul derulării activității;
- situația finală – rezultatele evaluării finale în comparație cu cele ale evaluării inițiale;
- concluzii și recomandări – ce anume ilustrează studiul de caz din perspectiva programului de mentorat, reflecții personale ale mentorului privind eficiența programului de mentorat pentru elev, recomandări.

¹ Un număr total de 22 liceeni au beneficiat de programul de mentorat în cadrul proiectului „Mentorat pentru dezvoltare complexă”.

Studii de caz

Aniela

Anca-Ioana Pop, mentor la Liceul teoretic „Petru Rareș” Târgu Lăpuș

La începutul programului de mentorat, am perceput-o pe Aniela ca pe o adolescentă muncitoare, cu un comportament cuviincios, căreia îi place să-și ajute colegii, se străduiește să nu dezamăgească profesorii, apreciază persoanele sincere, este responsabilă și ia decizii cumpătat. Totuși, mi s-a părut mult prea împovărată de griji pentru vârsta ei, datorită situației financiare a familiei, care se întreține doar din ceea ce produce din agricultură. Am aflat despre ea că toate cheltuielile aferente cu educația Aniei sunt suportate din pensia bunicii sale, că timpul pe care trebuia să-l aloce pentru învățare era de cele mai multe ori afectat muncii din gospodărie sau din agricultură. Aniela motiva în fișa de înscriere că și-ar dori să comunice mai ușor și mai eficient cu colegii, cu persoanele de vârsta ei și să fie înțeleasă mai bine. Își dădea silința să învețe, să rămână cu cât mai multe informații din clasă, conștientă fiind de faptul că acasă timpul pentru învățare era condiționat de alte activități.

La evaluarea inițială a reieșit că Aniela are o stimă de sine medie. Afirma că, în general, este mulțumită de ea, dar nu crede că are nici calități remarcabile și nici lucruri cu care să se poată mândri. Referitor la motivarea pentru învățare, mărturisea că învață pentru că așa trebuie să procedeze un elev și pentru că așa spune toată lumea. Pe de altă parte, afirma că-i place să afle și lucruri interesante, dar că, dacă acest fapt necesită mult timp și multă concentrare, lasă totul baltă. Am aflat că cel mai mult îi place să învețe la Limba română, la Psihologie și în general la disciplinele care nu necesită rezolvarea unor probleme sau exerciții după un algoritm și unde nu se pune accent pe identificarea unor metode proprii de soluționare a unei probleme: „detest să învăț la fizică, matematică, deoarece nu înțeleg prea multe” (Aniela). Mai mult, învățarea era pentru ea o simplă memorare, nu de puține ori mecanică, iar alteori relevanța învățării se reflecta numai în notele obținute. Afirma că și-ar dori să devină profesoară de Limba română pentru că pe acest domeniu se simte cel mai confortabil. Din completarea fișei „Păreri despre sine” s-a întărit ideea că Aniela nu are o părere prea bună despre sine. Din eseul „Despre mine” am remarcat mai multe lucruri negative decât pozitive; unui aspect pozitiv îi corespundeau două negative. „La școală mă simt bine, dar există lucruri care nu-mi plac ... nu înțeleg ce mi se predă, am o anumită frică de profesori ... problema cu care mă confrunt mereu la școală este lipsa de curaj, frica de a nu spune ceva greșit, chiar dacă știu răspunsul” (Aniela).

În urma interpretării rezultatelor evaluării și corelării lor cu fișa competențelor, am constatat următoarele: la abilitățile de învățare, Aniela se încadra la nivelul modest; la abilitățile de gândire critică se situa la același nivel modest, la abilitățile de luare a deciziilor se situa la nivelul mediu, iar la cel de gestionare constructivă a emoțiilor și sentimentelor, la nivelul modest.

Evoluția Aniei în decursul programului de mentorat a fost remarcabilă și foarte rapidă. Lipsa ei de curaj, teama de a nu greși, plus stima de sine redusă mi-au indicat că ar fi bine să lucrăm la cultivarea curajului și la atenuarea timidității. Încă de la prima activitate am observat că se descurcă foarte bine. Rezolva repede și eficient sarcinile de lucru, oferea răspunsuri relevante, realiza interpretări interesante pentru textele discutate etc. La tema „Identitatea mea”, unde a avut de completat afirmația „Eu sunt”, printre multe altele a scris și „gingașă”, aspect pe care l-a considerat negativ. Atunci când am cerut explicații, mi-a spus că un om gingaș este și vulnerabil. Așadar, acesta i se părea că este defectul ei cel mai mare și că timiditatea ei derivă de aici. După ce i-am cerut să se mai gândească la această explicație și la categorizarea acestei caracteristici ca defect, la activitatea ulterioară a afirmat că, prin faptul că este mai sensibilă, îi poate înțelege mai bine pe ceilalți și astfel are mulți prieteni adevărați.

Subliniez că evoluția Aniei mi s-a părut evidentă de la o activitate la alta. Progresă foarte bine și aparent fără să depună prea mari eforturi. Pe de altă parte, mi s-a părut și mai surprinzător faptul că, deși am încercat să o ajut să își dezvolte competențele de gestionare constructivă a emoțiilor și sentimentelor, așa cum reieșea că este necesar în urma evaluării inițiale, ea și-a dezvoltat foarte mult abilitățile de învățare. Recepta foarte repede informația, o interpreta, o corela cu alte informații, fie din viața ei, fie din ce auzise, fie din ce discutasem la activități anterioare.

Totodată, am remarcat o maturitate în gândirea ei și în modul în care fie interpreta un material în cadrul activității, fie argumenta o decizie luată. De exemplu, la discutarea textului „Bei o cafea cu mine”, interpretarea ei a fost că mingile de tenis sunt lucrurile importante în viață, pietricelele sunt obstacole, iar nisipul care se depune la sfârșit nu este altceva decât cicatricile pe care orice problemă o lasă în viața noastră. Sau, atunci când am încercat să identificăm soluții de depășire a timidității, a afirmat că își conștientizează această problemă de multă vreme, că încearcă în sensul acesta să vorbească mai mult cu colegii, să socializeze mai mult și să manifeste curaj și la orele de curs.

Cred că lucrul de care Aniela avea cea mai mare nevoie și pe care l-a dobândit cu acest program nu era atât depășirea timidității, cât o mai bună organizare în gândire: la început, deși oferea răspunsuri pertinente, am remarcat că ideile, gândurile, argumentele ei sunt organizate superficial.

Un alt aspect pe care l-am remarcat în evoluția ei a fost modul în care își completa ghidul de învățare la sfârșitul activității. Deși discutam despre lucruri diverse și combinam mai multe tipuri de materiale, ea reușea să surprindă esențialul, să sintetizeze eficient și corect informațiile pe care le primea în timpul activității. De la fiecare activitate știa să extragă o idee, o informație, un lucru pe care l-a învățat și care sintetiza întreaga activitate. De exemplu, la tema „Resursele mele”, nota în ghidul de învățare că „un defect este o resursă personală deoarece îmi aparține” sau „astăzi am învățat că fiecare prag de trecut ne face mai puternici” ș.a.

Un rol foarte important pe care Aniela l-a asumat în cadrul activităților de mentorat a fost acela de ajutor tacit pentru colega ei, care avea nevoie de mult mai mult ajutor decât ea. Pentru că era mai introvertită și nu dorea sau nu îndrăznește să vorbească, Aniela o încuraja mereu, îi adresa întrebări, o determina să vorbească, să-și exprime părerea.

În ce privește planurile de viitor, la începutul activității Aniela afirma că dorește să se angajeze ca vânzătoare până la terminarea liceului, deoarece familia ei nu-și mai permite să o întrețină. Apoi, pe parcurs, spunea că în viitor se vede profesoară de Limba română, ca spre finalul programului să vorbească tot mai mult despre faptul că țelul său este să promoveze examenul de bacalaureat ca să-și poată găsi cât mai repede un loc de muncă, iar apoi să-și întemeieze o familie. Acesta nu este

un regres psihologic, nu este o involuție personală, ci este o atitudine în fața unei stări de fapt și anume aceea că nu are posibilități financiare pentru a-și continua studiile.

Într-o scrisoare pe care a redactat-o la finalul semestrului II (circa jumătatea derulării programului de mentorat), Aniela afirma: „cel mai important lucru pe care l-am învățat a fost cum să ne depășim timiditatea”. Până la încheierea programului, Aniela a învățat însă foarte multe. Poate că depășirea timidității a conștientizat-o cel mai ușor, întrucât era cel mai evident, însă, conform evaluării finale, ea a evoluat spectaculos la toate competențele specifice. Unde a fost la nivelul modest inițial, a trecut la mediu sau chiar la superior în cazul competenței „recunoașterea cauzelor generatoare a sentimentelor”. În urma aplicării instrumentelor de evaluare finală (scala de evaluare a stimei de sine, chestionarul „Cum învăț” și eseul „Despre mine”), am constatat că Aniela a progresat foarte mult în ce privește încrederea în sine. Crede că este un om de valoare, că are calități remarcabile, că are o atitudine pozitivă față de propria persoană. Părerea despre sine ca membru al unui grup este marcată de afirmația că prietenii „mă ajută și mă acceptă așa cum sunt ... în preajma lor devin mai deschisă, mai vorbăreață, mă ajută să fiu mai îndrăzneță”. Totodată, o îmbunătățire demnă de luat în seamă este în ceea ce privește familia. Relația cu familia o percepe ca fiind mai bună: familia constituie sprijinul ei financiar, dar mai ales moral.

În ceea ce privește abilitățile de învățare, și acestea s-au îmbunătățit foarte mult. De la nivelul modest a trecut la nivelul mediu, adică, învățarea prin intermediul unor materiale diverse, a unor discuții pe anumite teme; corelarea informațiilor, aplicarea informațiilor sunt cele mai importante și mai eficiente modalități de învățare pentru ea. Afirma totodată că metodele folosite la activitatea de mentorat le-a mai folosit și la învățarea unor lecții pentru școală și au avut efect benefic. Îi place această manieră de a învăța și și-a propus să o utilizeze cât mai mult timp.

Așa cum aminteam și mai sus, deși inițial mi-am propus pentru această elevă dezvoltarea unor competențe de gestionare a emoțiilor și sentimentelor, am descoperit atât pe parcursul activităților, cât și la final faptul că ea își dezvoltă concomitent cu acestea și abilitățile de învățare.

Progresul acestei eleve a fost foarte evident și rapid. Până la jumătatea derulării proiectului ea și-a consolidat sau dezvoltat abilități foarte utile, iar în a doua jumătate a programului a reușit să-și ajute colega care avea nevoie de mult sprijin. Elevi precum Aniela sunt potriviți pentru programul de mentorat pentru a fi „elevul de ajutor” sau „mentorul coleg”.

Daria

Anca-Ioana Pop, mentor la Liceul teoretic „Petru Rareș” Târgu Lăpuș

Înainte de demararea programului de mentorat, o cunoșteam pe Daria ca pe o elevă retrasă, timidă și neîncrezătoare în forțele proprii. În fișa de înscriere în program, ea și-a motivat dorința de participare prin nevoia de a comunica mai ușor și mai eficient cu ceilalți și de a beneficia, în acest sens, de sprijinul unei persoane mature.

La evaluarea inițială a reieșit că Daria avea o stimă de sine mică. Două aspecte mi-au atras atenția în mod deosebit: la itemul „cred că am câteva calități remarcabile”, Daria a răspuns «categoric nu» și la itemul „aș vrea să pot avea mai mult respect față de propria persoană” răspunsul ei a fost «de acord». Aceste două situații m-au determinat să gândesc un demers prin care să contribui la dezvoltarea stimei de sine, a respectului față de persoană și să-i confer încredere în forțele proprii.

Nici la categoria «motivarea pentru învățare», lucrurile nu stăteau mai bine. Din interpretarea chestionarului «Cum învăț» reieșea faptul că motivarea pentru învățare era preponderent externă, iar învățarea superficială. Daria afirma că învață mai ales la disciplinele teoretice care nu necesită rezolvarea unor probleme sau exerciții după un algoritm și unde nu se pune accent pe identificarea unor metode proprii de soluționare a unei probleme: „nu-mi place să învăț la matematică deoarece mi se pare greu (...) mai ales că matematica se bazează pe exerciții” (Daria). Mai mult, învățarea era pentru ea o simplă memorare, nu de puține ori mecanică, iar alteori relevanța învățării se reflecta numai în notele obținute. Cu alte cuvinte, din punctul ei de vedere, singurul rol al școlii este de a o pregăti pentru fiorosul examen de bacalaureat și eventual pentru admiterea la facultate: «școala mă ajută, dar nu foarte mult în ceea ce vreau să fac» (Daria). Ea susținea că nu consideră că ceea ce învață în mod normal la școală poate fi aplicat în viața de zi cu zi sau în practică și că numai examenele ce o așteaptă și notele pe care trebuie să le obțină constituie motivația ei pentru învățare. Am considerat că inclusiv aceste atitudini față de învățare reflectă o stimă de sine scăzută și o acută lipsă de încredere în propria persoană, propria gândire, propriul mod de a se comporta.

În urma interpretării eseului «Despre mine», am constatat, pe lângă aspectele legate de stima de sine scăzută și motivația redusă pentru învățare, și un lucru pe care-l intuiseam de multă vreme, încă de când eram profesoară la clasa în care se afla și această elevă. Timiditatea excesivă, precum și teama de a nu spune ceva greșit, deși de cele mai multe ori știa răspunsul corect, m-au determinat să cred că de fapt în zona aceasta a dezvoltării personale ar trebui lucrat cel mai mult în ceea ce o privește pe Daria. Întrucât, pe de o parte, ea însăși afirma: «mi-e frică să nu dau greș și să nu știu ce am de făcut» (Daria). În urma interpretării rezultatelor evaluării am constatat că pe toate cele patru niveluri de competență: învățare, gândire critică, luarea deciziilor și gestionarea constructivă a sentimentelor, Daria se situa la nivelul modest. Dintre aceste paliere, cele mai stringente pentru dezvoltarea acestei eleve mi s-au părut competențele de luare a deciziilor și de gestionare constructivă a emoțiilor și sentimentelor. Așadar, mi-am propus cu precădere să o sprijin în dezvoltarea competențelor 3.2. „Cântărirea și analiza alternativelor” și 4.2 „Recunoașterea cauzelor generatoare ale sentimentelor și emoțiilor”. Am analizat cu atenție rezultatele tuturor evaluărilor inițiale pe care le realizasem cu Daria, am încercat să evoc situațiile de la clasă în care se regăsea și ea, precum și comportamentul său în discuțiile non-formale pe care le aveam uneori cu clasa, toate acestea pentru a-mi face o idee cât mai comprehensivă asupra problemelor ei și a nevoilor pe care le avea. Toate indiciile duceau către o singură concluzie: trebuia să o sprijin în sensul atenuării timidității, întrucât am considerat că din această problemă derivă toate celelalte: motivația scăzută pentru o învățare eficientă, absența abilităților de gândire critică și de luare a deciziilor.

Raportându-mă la cele patru categorii de competență, am decis că, de vreme ce Daria nu poate comunica eficient din cauza firii sale introvertite, plusată de o îngrijorătoare neîncredere în sine, ar trebui să încep prin a-i dezvolta abilitățile de gestionare constructivă a emoțiilor și sentimentelor. Am pornit de la ipoteza că dacă această abilitate va fi suficient dezvoltată, celelalte trei vor fi mult mai ușor de construit ulterior.

Pentru succesul acestui program, am știut de la bun început că trebuie să îndeplinesc trei condiții sine-qua-non: să am o atitudine deschisă și optimistă, să utilizez materiale atractive și diverse și să le insuflu elevelor ideea că orice lucru din viața lor este de o reală importanță atât pentru mine, cât și pentru ele. După experiența primei activități, care a fost o provocare atât pentru mine cât și pentru ea, am constatat că eficiența muncii noastre derivă întâi de toate din utilizarea materialelor adecvate. În cazul nostru, materialele utile au fost cele accesibile, diverse și mai ales interesante. Am considerat că aceste tipuri de materiale pot atenua sau chiar elimina barierele de comunicare. Întrucât am constatat că preferă mai ales materiale audio-video, am utilizat prezentări ppt, imagini interesante, texte amuzante, desene realizate de către eleve, filmulețe drăguțe, chiar și melodii care sunt pe placul lor și adecvate vârstei lor.

Încă de la începutul programului de mentorat, am fost nevoită să lucrez la atitudinea Dariai și să-i insuflu ideea că acest program este complet diferit ca abordare de ceea ce facem la școală în mod normal. Cum era și firesc, am întâmpinat greutăți în ceea ce privește exprimarea liberă, oferirea unor detalii din viața ei, relatarea unor experiențe plăcute sau neplăcute etc. Daria a avut multă vreme o atitudine defensivă. Stătea tot timpul încruntată, comunica puțin și asta numai la solicitările mele, sau dacă oferea un răspuns întreba tot timpul dacă este corect răspunsul ei. Alteori, de frică să nu greșească, prefera să nu răspundă deloc. Daria a avut însă două atuuri pe care le-am exploatat la maximum pe tot parcursul derulării programului. Unul dintre ele a fost faptul că își conștientiza problema, ceea ce era mare lucru, iar al doilea l-a constituit dorința ei acerbă de a găsi o rezolvare, de a evolua, astfel încât se străduia din răspuțeri să rezolve cât mai bine sarcinile de lucru, să ofere răspunsuri din ce în ce mai bine gândite, adică să se implice cât mai mult cu puțință în program.

Pe parcurs, pe măsură ce activitățile deveneau interesante pentru ea, în urma frecventelor încurajări, invitații de a-și spune părerea, asigurând-o că nu există răspunsuri greșite sau corecte, ci doar situații existente în viața ei, lucrurile au început să se schimbe. Pentru că vorbea în continuare puțin, am rugat-o să scrie. Am observat că își exprimă mai bine gândurile în scris și că se simte mai confortabil așa. După ce scria, citea și astfel reușea să spună ce gândește, dar și să comunice cu colega ei și cu mine. Știam, de asemenea, că această soluție este una provizorie, însă speram că, cu timpul, va căpăta încredere în ea și nu va mai fi nevoită să scrie, ci va îndrăzni să se exprime verbal. După o vreme, după ce se acomodase cu această manieră de a oferi răspunsuri, am considerat că este cazul să o determin să-și spună părerea și să nu o mai scrie, oferindu-i suficient răgaz de gândire de fiecare dată. La început lansam întrebarea fără să le numesc pe una dintre ele să ofere un răspuns. Am constatat că, de fiecare dată, colega ei, care era mai încrezătoare decât Daria, răspundea prima, pe când Daria era în continuare tăcută. Atunci am decis să o invit pe Daria să ofere pentru prima dată un răspuns și abia apoi pe colega ei. Această strategie a funcționat foarte bine și de la o vreme, după ce adresam întrebarea, se uita la mine, zâmbea puțin amuzată de situație și oferea un răspuns. Un ajutor considerabil în dezvoltarea ei l-a avut și colega sa, cealaltă elevă mentorată, care a înțeles că situația colegei sale este mai dificilă decât a ei și s-a oferit tacit să o ajute. Așadar, de fapt Daria a beneficiat de sprijinul a persoane. La un moment dat, chiar colega sa o încuraja spunându-i : „Spune tu răspunsul, că eu și doamna profesoară abia așteptăm să te auzim”.

Punctul culminant l-a constituit însă vizionarea filmulețului „Îndrăzneala de a fi noi înșine”, în urma căreia s-au produs multe discuții. Daria afirma că se regăsește în filmuleț, că, la fel ca personajul principal, este neîncrezătoare și-i este teamă de tot ce s-ar putea întâmpla dacă ar îndrăzni să spună din proprie inițiativă ceea ce dorește. Așadar, odată conștientizată problema, ar trebui să

Încercăm să găsim soluții. Mai întâi am rugat-o să scrie ea câteva soluții posibile pentru a-și atenua timiditatea. Ea a mărturisit că posibilele soluții ar fi: „să încerc să vorbesc mai mult cu persoanele din jur; să vorbesc mai deschis; să nu îmi mai fie frică atunci când trebuie să răspund” (referindu-se mai ales la răspunsul dat profesorilor în timpul lecțiilor și la participarea la lecții). În urma acestor soluții propuse, i-am dat o „temă de casă”: am rugat-o ca pe parcursul acelei săptămâni, să îndrăznească să realizeze un lucru prin care ea consideră că și-a depășit timiditatea. În săptămâna care a urmat nu s-a întâmplat nimic, însă în săptămâna a doua, la o lecție de psihologie (unde eu eram profesorul), s-a anunțat la răspuns. A ridicat mâna și a spus: „Eu doresc să răspund. Se poate?”. Nu mică mi-a fost mirarea nici mie, dar colegilor ei cu atât mai mult. A răspuns fără emoții, fără greșeli, ceea ce mi spunea că și-a pregătit cu mare atenție momentul acela. Am fost mândră de ea și de îndrăzneala ei, mai ales pentru că mi-a confirmat importanța pe care o conferea soluționării problemei ei. Am încurajat-o ca acest caz să nu fie unul singular, ci astfel de situații să devină obișnuite, pentru că nu trebuie să-i fie teamă de ele. A mărturisit și ea că este mai simplu să procedeze așa decât să-i fie teamă în permanență de afirmațiile profesorului sau de ceea ce ar putea crede ceilalți atunci când se exprima liber.

O altă situație specială, care mi-a atras atenția în mod deosebit a fost interpretarea textului „Bei o cafea cu mine?”. Acest text relatează experimentul pe care îl face un profesor asupra importanței lucrurilor din viața unui om. Experimentul constă în introducerea unor obiecte într-un borcan, fiecare obiect având o anumită semnificație. Experimentul vrea să demonstreze că, în viață, lucrurile cu adevărat importante, cum sunt familia sau prietenii, trebuie să ocupe locul întâi, în timp ce lucrurile mărunte să le secondeze pe acestea. Daria considera că fiecare element introdus în borcan este o problemă, un obstacol mai mare sau mai mic, în funcție de situație. Nu s-a gândit niciun moment că elementele mari ar putea fi lucrurile importante în viață, iar cele mai mici, lucruri mai puțin importante și că ordinea pe care le-o conferim în viața noastră dă calitate acesteia.

Am remarcat, de asemenea, că acest mod de a gândi, această atitudine în fața vieții era învățată fie din familie, fie din discuțiile cu profesorii sau cu persoane mature în general. Era „interesant” să ai probleme de rezolvat deoarece toți adulții cu greutate au probleme, iar dorința de a deveni adult se conjugă cu aceea de a avea întâi de toate probleme. Spun că această atitudine este învățată și nu trăită deoarece, de fiecare dată când discutam despre probleme sau despre o așa-zisă problemă a ei, nu reușea să evoce o situație concretă din viața ei care să fi constituit o situație problematică, grea pentru ea. Așadar, am considerat necesar să lămurim „problema” problemelor. După ce am căzut de acord asupra unor definiții ale problemei, după ce am stabilit că o problemă este numai situația cu un grad ridicat de dificultate, am constatat că atât atitudinea, cât și modul de a gândi lucrurile s-au schimbat. Când am vorbit despre experiențele ei și despre învățarea din experiențele proprii, am remarcat că nu mai utilizează termenul „problemă” ci pe acela de „situație neplăcută”.

Când am discutat textul „Tatăl, fiul și măgarul” am rămas plăcut impresionată de interpretare. Daria afirma că și ea se regăsește în postura protagoniștilor, deoarece nu de puține ori făcea pe placul altora crezând că astfel aceștia o vor îndrăgi mai mult sau pentru că felul în care este ea cu adevărat îi va dezamăgi pe ceilalți. Pentru a contracara această atitudine, am considerat că era oportun să discutăm despre valorile și resursele ei. Am analizat împreună resursele ei: persoane, lucruri, resurse interne. Apoi le-am ierarhizat în funcție de importanța pe care le-o conferă ea, am identificat acele resurse pe care le va utiliza pentru a se dezvolta, am desenat și schematizat totodată „ciorchinele vieții” în care am rugat-o să noteze sau să reprezinte tot ce consideră relevant din viața ei.

La aceste categorii de activități, în care trebuia să redea singură niște informații din viața ei, oricare dorea, sub forme diverse, am constatat un progres evident în două privințe. În primul rând, informațiile oferite sunt calitativ superioare celor de la începutul programului, adică eleva redă informații specifice, personale și relevante pentru cerință. De exemplu, la sarcina „ciorchinele vieții mele”, în reprezentarea realizată de ea se regăsesc informații precum: „ieșirile

cu prietenii”, „examenle școlare”, „excursia la Rohia”, „cățelușul meu”, „activitatea de mentorat”, dar și „certurile părinților”. Adică nu mai tinde către generalizare, așa cum făcea mai devreme, ci reușește să se exprime la persoana întâi singular, conștientizează importanța fiecărei experiențe din viața ei și o acceptă. În al doilea rând, utilizează independent metode și tehnici proprii de reprezentare. La aceeași activitate („ciorchinele vieții mele”) am remarcat faptul că mărimea, culoarea și forma cercurilor din „ciorchine” difereau. Când am întrebat-o de ce există diferențe în reprezentarea ei, mi-a explicat astfel: cercurile mai mari și roșii reprezintă situații dragi sau persoane la care ține mai mult, cele cu negru sunt situații neplăcute, iar cele cu albastru sunt cele la care ține, dar nu atât de mult.

Am observat progres și în ceea ce privește comunicarea Dariai cu alte persoane. Am avut oportunitatea ca în vara aceasta să mergem într-o tabără la Marea Neagră, împreună cu alți elevi din școala noastră. S-a simțit bine, a participat la toate activitățile din tabără, s-a împrietenit cu niște elevi din altă localitate care erau și ei în tabără. A comunicat foarte bine, atât cu mine cât și cu ceilalți tineri și mi-a mărturisit că a fost o experiență frumoasă pe care ar dori să o repete.

La finalul programului, am aplicat din nou instrumentele de evaluare, aceleași instrumente utilizate și la începutul programului: scala de evaluare a stimei de sine, chestionarul „Cum învăț” și eseul „Despre mine”. În urma interpretării răspunsului elevei la aceste instrumente de evaluare, am constatat un progres semnificativ pe aproape toate categoriile de competență astfel: la scala de evaluare a stimei de sine, Daria a obținut cu șapte puncte mai mult decât scorul de la evaluarea inițială. Asta înseamnă că a căpătat încredere în sine și că are o atitudine pozitivă față de propria persoană: la patru dintre itemii care testau atitudinea față de propria persoană, respectiv „cred că sunt un om de valoare”, „cred că am câteva calități remarcabile”, „sunt capabil să fac lucrurile la fel de bine ca ceilalți” și „sunt mulțumit de mine”, punctajul a fost maxim, respectiv 4 puncte.

Față de evaluarea inițială, unde la itemul „cred că am câteva calități remarcabile” a răspuns „categoric nu”, la evaluarea finală, răspunsul a fost „absolut de acord”. În plus, la itemul „am o atitudine pozitivă față de propria persoană” răspunde „de acord”, după ce, la evaluarea inițială, la același item răspundea „nu sunt de acord”. Acest progres remarcabil se poate explica astfel: la evaluarea inițială avea o părere destul de negativă despre ea întrucât, nefiind foarte apreciată, neconștientizându-și resursele personale și valorile, se considera un copil modest din toate punctele de vedere, așa încât nicio încercare de a progresa nu i se părea suficient de relevantă. După parcurgerea acestui program, prin faptul că a fost ascultată și a putut să se exprime liber, așa cum nu avea voie acasă și nici la școală de multe ori, prin faptul că răspunsurile sale nu au fost contabilizate și notate și nu au fost categorizate în pozitive și negative, aceste lucruri i-au creat o stare de bine, i-au dezvoltat o atitudine optimistă și au determinat-o să se prețuiască mai mult. La activitatea finală, atunci când depănam amintiri încă de la începuturile programului, Daria mărturisea că nu i-ar fi trecut prin minte niciodată să se gândească la anumite experiențe ale sale sau să vorbească despre familia ei, să analizeze lucrurile care-i plac și care nu-i plac din viața ei. Mi-a spus totodată că se simte mai câștigată pentru că prin activitățile pe care le-am derulat, fără să vrea, și-a dat seama că este o persoană importantă și că are parte de multe lucruri frumoase în viață: are prieteni minunați, are amintiri frumoase, are colegi care țin la ea și toate acestea îi dau forță și-o motivează să devină mai bună decât este. „... mi-am dat seama că voi avea foarte mult de câștigat dacă mă las văzută așa cum sunt decât să încerc să par ceea ce nu sunt ... sunt încântată că (...) am învățat atâtea lucruri noi, că am avut ocazia să-mi reamintesc acele experiențe pe care le-am trăit până acum ... Dacă nu participam la acest proiect, poate niciodată nu-mi trecea prin cap să mă gândesc și să apreciez aceste lucruri.”(Daria)

Un progres remarcabil se constată la categoria „păreri despre sine” (scor cu 6 puncte mai ridicat la sfârșit comparativ cu prima evaluare), mai ales la categoria „persoană care învață în mediu informal” și la categoria „membru al unui grup de prieteni”. În ceea ce privește abilitățile de învățare, acestea s-au îmbunătățit, dar nu foarte mult. Ceea ce diferă de la evaluarea inițială este timpul alocat pentru învățare și importanța mai mare acordată învățării. Adică, la categoria de

competență „abilități de învățare”, Daria se situează în continuare la nivelul preponderent modest: cunoaște metode și strategii de învățare, însă le utilizează doar la insistența unui factor facilitator al învățării și reflectează asupra celor învățate numai la solicitările altora.

Pentru Daria, programul de mentorat a fost un real beneficiu întrucât a avut, întâi de toate, ocazia de a se exterioriza, de a vorbi cu cineva și de a fi ascultată și cred că, în definitiv, asta îi lipsea cel mai mult, așa cum asta poate lipsi cel mai mult oricărui tânăr adolescent.

Dora

Iacob Corina Carmen, mentor la Colegiul Național „Mihai Eminescu” Oradea

„Eu doresc să (...) devin avocat. Aș dori acest lucru pentru că vreau să fac dreptate și să ajut oamenii care au nevoie de ajutor. Și eu am avut și a contat foarte mult ce am făcut în orele acestea.” (Dora)

Dora este elevă acum în clasa a X-a, profil științe sociale. A intrat în programul de mentorat când era în clasa a IX-a. Am cunoscut-o când era în clasa a IX-a, în primul rând în calitate de profesor la clasă. Era o elevă timidă, ușor timorată de colegii ei; stătea mereu retrasă, vorbea doar dacă era întrebată. Stătea în prima bancă; am observat că are o fire sensibilă, că este extrem de binevoitoare cu cei din jur, chiar și cu cei care nu-i acordau nicio atenție.

Dora face parte dintr-o familie numeroasă cu 6 copii, ea fiind al treilea copil al familiei. Locuiește împreună cu familia într-un sat la aproximativ 20 km de un oraș capitală de județ din vestul României, zilnic făcând naveta la școală. Mama este casnică, iar tata încearcă din răspuțeri să susțină familia. Este foarte atașată de familia ei pe care o consideră „frumoasă, mare și harnică. În familia mea când apare o problemă toți suntem alături unul de altul” (Dora).

În baza instrumentelor de evaluare aplicate la demararea programului, profilul Dorei s-a conturat astfel: ar vrea să aibă mai mult respect față de propria persoană, totuși nu este de acord cu afirmația că nu este bună de nimic. Câteodată își pune unele întrebări la care nu are răspuns, dar așteaptă o perioadă până se rezolvă de la sine. Are o motivație bună pentru a învăța, mai ales la materiile care vizează atingerea obiectivelor legate de devenirea ei profesională, mărturisește că vrea să acumuleze cât mai multe cunoștințe ca să urmeze o facultate și să-și găsească un loc de muncă. Învăță preferențial, dar se străduiește și la materiile care nu-i plac. Nu folosește conștient strategii de învățare și la unele materii nu depune decât un efort minim, dar se străduiește să ia decizii corecte pentru a performa într-un domeniu, se gândește constant la viitorul ei și e hotărâtă să facă tot posibilul ca să reușească în viață. Depune efort pentru a realiza ceea ce și-a propus, este optimistă și motivată, însă timiditatea excesivă în relația cu unii colegi o fac să întâmpine dificultăți.

Dintre competențele specifice vizate în programul de mentorat, ținând cont de evaluarea inițială, am considerat că este important să o sprijin să dobândească abilități de gestionare constructivă a sentimentelor și abilități de luare a deciziilor.

În cursul activităților de mentorat, a reieșit că Dora își recunoaște timiditatea, dar și faptul că este bună cu toată lumea. În același timp, resimte permanent nevoia să fie înconjurată și ocrotită atât de familie, cât și de prieteni. „Foarte importante pentru mine sunt sfaturile oamenilor dragi din jurul meu și grija pe care o au față de mine.” În cadrul celei de-a doua teme „Resursele mele”, Dora a găsit răspunsuri la întrebări complexe legate de persoana sa și a identificat strategii potrivite de gestionare a situațiilor care implică manifestarea unor emoții. A descoperit că vulnerabilitatea nu este întotdeauna un semn de slăbiciune: „Lucrul cel mai important pe care l-am învățat este că nu trebuie să ne dăm bătăuți niciodată și trebuie să trecem peste aceste momente.”

La activitatea pe tema „Scopurile mele în viață”, Dora a realizat un eseu în care m-am bucurat să văd că identifică criteriile proprii de definire a succesului și că își stabilește prioritățile; tinde să-și depășească limitele și să-și impună să aibă curaj. „Visul meu este să devin avocat, pentru că mi-ar plăcea foarte mult să fac dreptate. Pentru acest lucru trebuie să învăț, să nu mă descurajez și să am multă ambiție.” În ultima ședință Dora mi-a mărturisit: „Tot ce am lucrat mă ajută să mă gândesc la mine din altă perspectivă și mai mult la ce vreau să devin în viitor.”

Folosind aceleași instrumente de evaluare la final ca la începutul programului de mentorat, am aflat că Dora a dobândit mai multă încredere în ea, și-a descoperit calitățile, punctele tari, dar și pe cele slabe, amenințările și oportunitățile din viața sa. Este optimistă, reușește să-și depășească problemele de zi cu zi cu fruntea sus, caută soluții, profită de resursele externe și interne pe care le-a identificat în viața sa. Manifestă disponibilitate în legarea de relații valoroase (familie, prieteni, școală). Ia decizii mult mai chibzuite, mai ales atunci când s-a hotărât să performeze într-un anumit domeniu; reflectează consecvent și independent și își formulează concluzii referitor la relevanța celor învățate și la modalitățile proprii de învățare; evaluează alternativele relevante de considerat și adoptă o poziție solid argumentată; se gândește la viitorul ei și e hotărâtă să facă tot posibilul ca visele să i se împlinească. Este conștientă că nu îi va fi ușor să-și realizeze visul, dar e hotărâtă să muncească mult, fapt ce o ajută să persevereze, să fie motivată. Dora recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias, precum și majoritatea surselor de bias, pe care le analizează detaliat stabilindu-le relevanța: recunoaște și explică posibilele cauze generatoare ale unor sentimente / emoții și stabilește cauza cea mai probabilă, utilizează strategiile cele mai eficiente de gestionare responsabilă a situațiilor care implică manifestarea unor emoții.

Progresele înregistrate de Dora cu precădere în dezvoltarea abilităților de luare a deciziilor și de gestionare constructivă a sentimentelor au pus în evidență faptul că programul de mentorat este util pentru tineri precum Dora, care doresc să se cunoască mai bine, să-și învingă temerile, să-și depășească limitele, să învețe să lupte pentru visele lor, să nu se dea bătăuți niciodată și să fie oameni pe picioarele lor având demnitate în tot ce fac.

Sorin

Liana Giorgiana Covaciu, mentor la Colegiul Tehnic „Aurel Vlaicu” Baia Mare

Sorin este elev în clasa a XI-a la un liceu cu profil tehnologic dintr-un oraș capitală de județ din nord-vestul României. A intrat în programul de mentorat când era în clasa a X-a, destul de neîncrezător, timid și cu multă rețineră. L-a recomandat pentru program faptul că este elev beneficiar de bursă socială, provenind dintr-un mediu socio-economic dificil, dintr-o familie numeroasă, cu 12 frați și multe lipsuri materiale (absența televizorului, a calculatorului etc). Sorin locuiește în mediul rural, la câțiva kilometri de oraș, deplasându-se zilnic până la școală cu microbusul.

Încă din primul an de liceu, Sorin frecventează în mod regulat școala, este un tânăr calm, echilibrat, nu are absențe sau abateri comportamentale. Familia îl susține afectiv și emoțional.

La începutul programului de mentorat, cu ajutorul instrumentelor specifice (chestionarul „Stima de sine”, eseul „Despre mine”, Chestionarul „Cum învăț”) l-am cunoscut pe Sorin ca fiind o persoană foarte tăcută care răspunde doar atunci când este solicitat și care are tendința de a se izola de ceilalți, un elev care nu se oferă să exprime păreri proprii, dar care dispune pe de altă parte de mult optimism și speranță de mai bine, o persoană de încredere, ordonată, consecventă, care respectă normele și regulile, care se străduiește să facă totul bine, care manifestă interes și încearcă să se afle în relații bune cu ceilalți. De asemenea, Sorin este un elev conștiincios și consecvent, care alocă studiului timp adecvat ritmului său de învățare. În învățare, face apel la strategii care să-i ușureze sarcinile: citește operele literare pentru a le putea repovesti ulterior, în felul acesta învață mai bine; are însă un repertoriu sărac de strategii de învățare, limitându-se în principal la memorare și la realizarea unor scheme, rezumate relativ superficiale. Acest lucru indică faptul că nu deține un repertoriu bogat de mijloace sau tehnici care să-i ușureze învățarea. Este conștient de necesitatea legării teoriei de practică (de exemplu, la matematică). La discipline socio-umane (de exemplu, geografia), învățarea lui se bazează pe „tocirea” materiei, însă utilizează răzleț și harta pentru a vizualiza și reține localizarea unor puncte, semn că este motivat să-și ancoreze informațiile într-un plan al concretului. Manifestă preferință pentru domeniul tehnic (electrotehnică, automatizări), acesta fiind și profilul clasei sale, profil pe care el l-a ales și care, susține el, îl caracterizează. Îi place să învețe singur, în liniște, cu voce tare, ceea ce ne comunică faptul că utilizează un stil de învățare auditiv. Sorin se simte bine în general în mediul formal (la școală), are parte de sprijinul profesorilor, care îl clasează drept un elev care poate („am conștiință și am memorie”, spune el), drept urmare se simte ajutat și susținut de profesori, iar lucrul acesta îl ambiționează. Pe de altă parte, se simte supărat și trist atunci când colegii lui îl ironizează („nu am aflat încă motivele, dar probabil pe fondul aspectului fizic”), mai ales atunci când ia note proaste. Deducem de aici că este un elev conștiincios care-și dorește să învețe, să asimileze informații, să se dezvolte, dar este împiedicat de ironiile colegilor, de faptul că nu are un coleg cu care să colaboreze și să împărtășească experiențe, cu alte cuvinte nu are suficientă încredere în sine. Acestea corelate cu scorul de la „Stima de sine” (29 de puncte), ne dăm seama că nu pare lipsit de încredere în sine, dar că este ușor timid, greu își dovedește inițiativa și are nevoie să fie ajutat prin stimulare, provocare, impulsivitate. Se situează la un nivel mediu de performanță în ceea ce privește competența de a învăța, mai ales datorită faptului că utilizează autoreflexia. Abilitățile de gândire critică se află la un nivel de performanță modest, Sorin neavând încă deprinderea de analiză și evaluare a informației, raționamentul lui nefiind încă foarte bine dezvoltat. Se percepe a fi un copil bun, iar selecția prietenilor o face potrivit criteriului asemănărilor cu el. În familie se simte foarte bine – semn că e în mediul său favorabil și, deși nu are condiții optime de trai, nu se plictisește și nici nu se simte frustrat, dovadă că reușește să-și gestioneze bine unele emoții/sentimente. Pentru Sorin, școala reprezintă rampa de lansare către viitorul lui – se vede peste 10 ani un om muncitor, care va avea un loc de muncă potrivit specializării pe care o urmează la școală. Privește cu destulă

maturitate viața și se pare că experiențele grele, probabil, îl determină să se gândească la un viitor care să-i ofere o șansă spre a-și găsi un loc de muncă și a-și ajuta astfel familia.

La începutul activităților de mentorat, Sorin avea un ritm de lucru foarte lent și avea nevoie de sprijinul mentorului în realizarea fiecărei sarcini, dar cu multă răbdare din partea ambelor părți, a reușit să-și câștige în mare parte autonomia în învățare, aplicând și transferând ceea ce învăța la activitățile de mentorat la alte discipline, dar și în viața personală.

La finalul proiectului, Sorin este capabil să folosească noi tehnici și strategii de învățare eficiente, proiectându-și mult mai realist procesul de învățare; reușește să-și organizeze mult mai bine activitățile de învățare, manifestând un mai mare interes și o mai profundă înțelegere a necesității învățării. Sorin este mai înclinat acum să folosească în învățare o memorare de tipul celei logice, fapt care îi asigură păstrarea pentru o mai lungă perioadă de timp a informațiilor achiziționate și înțelegerea mai profundă a cunoștințelor astfel încât să poată realiza transferul învățării adaptând cunoștințele diverselor situații. Dacă inițial Sorin era catalogat drept un elev lipsit de inițiativă și cu oarecare probleme de relaționare, fără prea mult curaj în exprimarea sentimentelor proprii și cu o încredere personală mai redusă, la finalul programului nostru am constatat o mai mare dorință de a stabili contacte cu ceilalți în scopul schimbului de experiență, cu o mai bună capacitate de inițiativă din dorința de a dovedi că deține cunoștințe și că părerea lui contează la fel de tare ca și a celorlalți, disponibilitate crescută pentru a-și expune propriile păreri, opinii, convingeri, sentimente.

Dacă în urma evaluării inițiale am constatat că timpul pe care-l aloca Sorin pentru învățare era de 2-3 ore pe zi, în urma evaluării finale observ o prelungire a orelor alocate studiului la 3-4 ore pe zi, ceea ce ne poate conduce la supoziția că își proiectează mult mai realist procesul de învățare și că își organizează mult mai amplu activitățile de învățare sau, poate, programa e mult mai încărcată iar studiul zilnic crește proporțional cu aceasta (în prezent fiind în clasa a XI-a).

În privința utilizării strategiilor de învățare, a metodelor și tehnicilor eficiente, Sorin a înregistrat un vizibil progres pe durata programului de mentorat. A reușit să obțină performanțe școlare ridicate comparativ cu cele din anul școlar precedent (clasa a X-a). Drept dovadă a unei vizibile evoluții a lui Sorin stau rezultatele foarte bune din clasa a X-a (la încheierea acestuia Sorin a promovat cu o medie de 8.04 comparativ cu rezultatele avute anterior, situate sub media 7), dar și media de 8.80 cu care finalizează primul semestru al anului școlar 2012-2013 (clasa a XI-a), fiind cel mai bun elev din clasă (cu cele mai bune performanțe la învățătură, performanțe remarcate și apreciate atât de colegii săi, cât și de profesori).

Dacă inițial strategiile lui se rezumau la memorare, citire, povestire, schițare, se pare că după un an de zile, Sorin a reușit să-și îmbunătățească repertoriul de strategii de învățare astfel:

- realizează planuri de lecții, face sublinieri, își scoate ideile principale, cuvintele cheie etc.
- își ia mult mai atent notițele în clasă,
- învață întâi teoria cât să o stăpânească foarte bine, după care trece la pasul realizării practice a exercițiilor;
- se folosește de materialele ajutoare precum hărți, atlase, notițele luate în clasă.

Sorin cunoaște și folosește independent metode și strategii de învățare care s-au dovedit a fi foarte eficiente, conștientizând totodată avantajele acestora. După cum precizează, „încerc să învăț logic lecțiile”, „îmi place să învăț făcând practic, pentru că așa prind mai ușor”.

În decursul programului de mentorat, Sorin a reușit să-și definitiveze și orientarea profesională, aspect care nu a fost foarte clar și sigur anul trecut, înaintea începerii activităților noastre. Îi place să învețe la disciplinele care constituie profilul său - electronică și automatizări - dorind să urmeze o carieră în domeniul electronicii. Conștientizează importanța studiului, a educației în general,

considerând că acesta este mijlocul prin care se va putea integra și adapta la viața socială (își va găsi locul de muncă dorit), dar este la fel de convins că datorită studiului se va dezvolta intelectual, cognitiv. Susține învățarea continuă (de lungă durată) fiind convins că aceasta îi va dezvolta atât cultura generală, cât și procesele și funcțiile psihice: gândirea, imaginația, memoria etc

Observ la Sorin o maturizare în gândire și o finețe în utilizarea autorefecției (aspect care anterior nu a fost atât de dezvoltat ca și acum): vorbește acum de importanța învățării permanente. Sesizez din confesiunile lui că a reușit să-și exerseze și să-și cultive o memorie de tipul celei logice (memorie care inițial era de tipul celei mecanice), ceea ce îl ajută să înțeleagă întâi materialul și să-l stocheze ulterior mult mai ușor și pentru o perioadă de timp mult mai mare. Acest fapt dovedește încă odată că Sorin realizează o analiză destul de amănunțită a informațiilor și opiniilor, realizează o sinteză concludentă, dar mai ales face legături între cunoștințele noi achiziționate și cele de care dispunea.

Perseverarea este o altă dimensiune dezvoltată în timpul programului de mentorat. Am observat de-a lungul activităților derulate împreună, precum și din răspunsurile pe care le oferă întrebărilor din chestionar (ex: II.3 „Când nu reușesc să învăț ceva, de obicei mă duc a doua zi la școală și îl întreb pe un coleg sau pe cineva care înțelege și chiar dacă iau atunci o nota mică, pe viitor voi înțelege”). Dacă anterior avea o capacitate foarte scăzută de rezistență în fața solicitărilor sau provocărilor, se pare că odată cu maturizarea și dezvoltarea lui personală apare această perseverență și consecvență în a duce la bun sfârșit ceva început.

Spre deosebire de anul trecut școlar, când obținea un scor de 29 pe Scala Rosenberg (scor ce corespunde unei stime de sine de nivel mediu), la această evaluare finală Sorin realizează un scor de 36 de puncte, corespunzător unei stime de sine ridicate, scor care ne determină să sesizăm o evoluție în ceea ce privește încrederea în forțele proprii sau discernământ. Acest scor ne mai transmite încrederea mare în ceea ce privește capacitatea de a lua decizii corecte și de a face alegeri adecvate; capacitatea ridicată de a-și asuma responsabilități; disponibilitate pentru a-și expune propriile păreri, opinii, convingeri; comportamentul independent („mă descurc singur”); mândria cu care își privește realizările; exprimarea atât a emoțiilor pozitive, cât și a celor negative; oferirea de ajutor și sprijin celorlalți colegi.

Dacă anul școlar trecut era foarte influențat și dezamăgit de părerea colegilor care deseori îl ironizau și se amuzau pe seama lui de fiecare dată când lua note proaste sau se întâmpla să greșească la vreo disciplină, anul acesta am observat o mult mai mare încredere în sine, un mai bun autocontrol al emoțiilor și sentimentelor, o capacitate mai bună de adaptare la situații neplăcute, strategii mult mai eficiente de adaptare la stres.

Colegii de clasă ai lui Sorin au încetat să mai facă aluzii la aspectul său fizic (așa cum se întâmpla anul trecut) sau să-l ironizeze ori de câte ori aveau ocazia, și asta datorită faptului că evoluția sa nu a rămas neobservată: progresul lui Sorin i-a conferit în clasă un anumit statut și o anumită prestanță, fapt care a știrbit din elanul teribilist al colegilor săi.

Sorin a învățat să aibă mult mai multă inițiativă față de cum avea până acuma, nefiindu-i rușine sau frică de posibilele reacții ale celor din jurul său (colegi, profesori, prieteni, familie etc.). Astfel, se afirmă mult mai mult decât cum o făcea până acum la răspunsuri în clasă, se arată mai interesat să-și ajute colegii și prietenii, se implică și este mult mai deschis spre acțiuni care necesită sarcini complexe.

În urma analizei eseului redactat de Sorin („Despre mine”), am desprins câteva concluzii importante. La fel ca și în primul său eseu, afirma că se simte în general bine la școală (în mediul formal), deoarece are parte de sprijinul profesorilor, de rezultate pe măsura muncii lui, dar și de colaborare cu colegii săi, colaborare pe care nu a avut-o anterior (în eseul de anul trecut și-a exprimat tristețea și dezamăgirea față de lipsa de suport a colegilor săi, care-l ironizau deseori). Se poate pune această schimbare în relația cu colegii pe seama dobândirii unui mai bun control

asupra propriilor emoții, unei mai mari încrederi în forțele proprii, ca rezultat al muncii depuse prin aceste activități de dezvoltare personală din cadrul programului de mentorat.

Toate activitățile pe care le-am derulat de-a lungul acestui program de dezvoltare complexă a individului au fost niște activități creative, stimulante și foarte eficiente atât pentru mine, ca mentor, cât și pentru Sorin. Ca mentor, mi-am dezvoltat capacitatea de a căuta, selecta și aplica diverse materiale psihopedagogice adaptate la nevoile elevului mentorat, mi-am exersat deprinderea de a monitoriza și ulterior cea de a evalua și înregistra progresul realizat în munca mea cu elevii, reflectând de fiecare dată asupra punctelor tari ale activităților derulate, nivelului de participare și de implicare al elevului, atitudinilor încurajate, deprinderilor dobândite, competențelor dezvoltate. Sorin, pe de altă parte, și-a dezvoltat deprinderi și tehnici de învățare individuală eficientă, deprinzându-se cu strategii optime de învățare, și-a dezvoltat capacitățile de autocontrol emoțional și afectiv, a învățat să-și conștientizeze mai realist dificultățile cu care încă se mai confruntă și pe care trebuie să le remedieze sau înlăture, a învățat să fie mult mai deschis, mai proactiv și cu mai mult spirit de cooperare, s-a îmbogățit cu noi cunoștințe și informații care să îi servească ulterior adaptării în societate, a deprins introspecția, realizând astfel o mai bună cunoaștere de sine și de ceilalți.

Este neclar dacă această transformare în bine a lui Sorin se datorează strict programului de mentorat realizat împreună sau este urmarea unei maturizări firești, specifice omului care trece prin obișnuitele etape de dezvoltare și evoluție odată cu înaintarea în vârstă, dar sunt convinsă că o parte din această modificare se datorează și activităților de dezvoltare personală, realizate pe parcursul unui an de zile, alături de acest elev conștient și consecvent.

Rada

Cristiana Ilie, mentor la Liceul teoretic „Nicolae Iorga” București

„ (...) tot ce am învățat în cadrul proiectului îmi va fi de folos toată viața.” (Rada)

Acest studiu de caz urmărește să ilustreze soluțiile identificate și implementate în cadrul programului de mentorat în sprijinul Radei, elevă în clasa a X-a la demararea programului într-un liceu teoretic din capitală. Rada face parte dintr-o familie dezbinată: tatăl a crescut-o singur și este dominant, distant și agresiv cu ea. A fost admisă la liceu pe locuri rezervate în cadrul unui program de măsuri afirmative. Din fișa de înscriere, reiese că Rada s-a înscris în programul de mentorat pentru că dorește să învețe lucruri noi care s-o ajute în viitor.

Evaluarea inițială, realizată cu instrumentele specifice programului, a ajutat la identificarea stării de fapt. Astfel, a reieșit că Rada avea o părere bună despre sine; aprecia că încrederea în propria minte, în propriul discernământ, abilitatea de a lua decizii corecte pot crește dacă va fi sprijinită de școală. Motivarea pentru învățare era mai mult una extrinsecă. Nivelul de performanță pentru competența de a învăța era modest. Despre capacitățile sale de învățare avea o părere negativă: „nu îmi intră lecția în cap sau pur și simplu nu o înțeleg și mă enervez foarte tare.” (Rada, la demararea programului) Așteptarea Radei a fost ca programul de mentorat s-o ajute să găsească răspunsuri la întrebări care evidențiau nevoia sa de autocunoaștere și de siguranță de sine. Dorea să afle dacă se poate ambiționa să ajungă „unde va sus”, dacă ce și-a propus poate duce la bun sfârșit, dacă poate avea liniște și înțelegere. Era conștientă de stresul și starea de nervozitate, de cauzele care le provocau: diferența dintre așteptările sale și rezultatul activității de învățare. Pentru că se certa mereu cu tatăl său și nu reușea să comunice cu acesta, nu se simțea foarte bine în familie.

Potrivit rezultatelor obținute la evaluarea inițială și exploatând curriculumul pus la dispoziție de programul de mentorat, mi-am propus să o sprijin pe Rada prin programul de mentorat să-și dezvolte competența de a învăța, abilități de gândire critică, abilități de luare a deciziilor și abilități de gestionare constructivă a sentimentelor. Mi-am proiectat să abordez conținuturile majore din cadrul programului (Identitatea mea; Resursele mele; Viața mea ca o călătorie). Metodele de monitorizare-evaluare utilizate pe parcurs au fost: observarea directă și sistematică a Radei în cadrul activităților de mentorat și analiza produselor realizate de către ea.

Toate conținuturile tematice, strategiile didactice propuse și utilizate în cadrul programului, însăși structura activităților de mentorat au avut drept scop ca Rada să-și îmbogățească arsenalul strategiilor de învățare în timp ce învață despre ea însăși și își construiește sensuri despre sine. În felul acesta, Rada s-a implicat într-un proces continuu de relaționare cu sine, care a atras după sine auto-reflecția, cunoașterea de sine și auto-evaluarea pozitivă. Din perspectiva mea, auto-evaluarea pozitivă, motivația pentru cunoaștere și auto-reflecția sunt domeniile în care Rada a atins niveluri de performanță superioare celor de la începutul programului. Dintre acestea, voi supune analizei autorefecția, competență specifică subordonată în program competenței de a învăța. Pe parcursul desfășurării activităților de mentorat, am observat unele aspecte relevante care, din perspectiva mea, reflectă progresul elevei.

În perioada de mijloc a programului, la tema „Resursele mele” (subtema „Conștientizarea succesului și gestionarea dificultăților; viața mea ca sursă de învățare”) Rada a avut de realizat „Traseul propriei deveniri”. Aceasta a fost o activitate care a presupus o investigație a propriilor situații/ experiențe trăite. Am cerut reconstituirea traseului existențial parcurs până în acel moment, identificarea momentelor pozitive și a aspectelor negative, a evenimente care i-au marcat viața,

analiza resurselor la care a apelat pentru a soluționa diversele probleme întâmpinate și factorii care i-au facilitat succesul. În mare, Rada a identificat momentele pozitive și evenimentele care i-au marcat viața, factorii care i-au facilitat succesul, dar nu a identificat resursele la care a apelat pentru a soluționa diversele probleme întâmpinate. Procesul de autorefecție s-a derulat atunci cu oarecare dificultate; în acea etapă nu l-a putut finaliza la standardele propuse.

La subtema „Conștientizarea și dezvoltarea/ cultivarea resurselor mele (inclusiv cognitive)”, în momentul evocării, Rada a realizat cu dificultate o analiză a punctelor tari și slabe, precum și a oportunităților și amenințărilor, deoarece nu conștientiza propriile resurse cognitive pe care le deținea și cele care îi lipseau. Odată identificate punctele slabe, eleva a reușit să-și conștientizeze independent și nevoile personale de dezvoltare. Iată lista:

- Cum să învăț mai repede, mai ușor?
- Cum să potriveșc notițele la ce am de învățat?
- Cum să țin minte mai mult timp?
- Cum să fac față atunci când am mult de muncit?
- Cum să scriu corect un text?
- Cum se face o comparație, o analiză, sinteza informațiilor?
- Cum să fiu mai creativă?
- Cum să fiu mai sigură pe mine?
- Cum să-mi îmbogățesc vocabularul?
- Cum să fac să nu mă mai enervez?

La finalul activității, Rada reflecta despre propria învățare: „Cel mai important lucru pe care l-am învățat este sistemul Cornell de luare a notițelor, deoarece mă ajută să îmi structurez informațiile într-un mod mai clar. Lucrul care nu îmi este în continuare clar este cum să îmi structurez mai logic informația. Cred că va trebui să învăț alte metode ca să organizez informația. Aș avea nevoie de modele de scheme. Până acum citeam lecția de mai multe ori până o învățam, dar îmi era destul de greu. Aș folosi metoda culorilor semaforului la aproape toate materiile, iar sistemul Cornell atunci când fac conspecte.”

La tema „Viața mea ca o călătorie”, subtema „Harta pașilor următori”, Rada a arătat că înțelesese mai bine cine este și ce resurse deține. A recitat cu plăcere „Traseul propriei deveniri”. A afirmat: „Ce puține lucruri știam atunci!”

Cu toate acestea, activitatea care prin practicile sale (auto)reflexive avea rolul să o ajute să conștientizeze cât este de important să reflecteze la acțiunile sale pentru a produce schimbarea dorită a pus-o din nou în dificultate. În mod evident, autoanaliza, autoplanificarea, autoevaluarea care au urmat au solicitat-o mult intelectual și emoțional, așa că mi-a cerut ajutorul în momentele în care resursele de care avea nevoie pe viitor nu-i erau clare, acțiunile pe care le avea de întreprins nu erau evidente. După autoevaluare, și-a refăcut harta parcursului, atât în ceea ce privește ultimul jalon, cât și pașii intermediari între diferitele jaloane. În jurnalul de învățare a scris: „Am învățat cum să văd viitorul, cum să îmi planific lucrurile în așa fel încât să mă ajute în viitor. Niciodată nu mi-am pus problema să îmi planific viața, m-am uitat numai la prezent, nu și în trecut și viitor. Înainte eram de părere că trebuie să mă uit în prezent și atât. Acum datorită activităților acestea sunt de părere că atât privirea în trecut, cât și în viitor mă vor ajuta foarte mult pe parcursul vieții mele”

Evaluarea finală s-a realizat prin colectarea aceluiși tip de informație și prin aplicarea aceluiași instrumente care au fost utilizate și la evaluarea inițială. Am comparat rezultatele evaluării inițiale cu cele ale evaluării finale și am ajuns la următoarele constatări. În ceea ce privește motivarea

pentru învățare, dacă la evaluarea inițială afirma că învață ca să se poată integra social, acum învață pentru a deveni un om în adevăratul sens al acuvântului.

Dacă ne gândim că autoreflexia este un proces dinamic și activ care implică analiza feedback-ului legat de performanțele individuale ale elevilor și a conexiunilor acestora cu învățarea, atunci consider sunt de remarcat următoarele: spre deosebire de momentul inițial, când reflecta doar când era solicitată și atunci cu mare dificultate, acum Rada reflectează câteodată și independent asupra relevanței celor învățate și a modalității proprii de învățare. În scrisoarea pe care mi-a adresat-o la sfârșitul programului, Rada afirmă: „Când mă gândesc acum, pot spune că mă amuză deoarece la început nu am crezut că mă vor ajuta atât de mult lucrurile învățate cu dumneavoastră. Am perceput progresul meu în învățare în felurile următoare: în prima parte a proiectului nu eram sigură pe mine, mă străduiam, dar parcă nu îmi ieșeau lucrurile așa cum îmi doream. Acum pot spune că la final, mă simt altă persoană și sunt foarte mulțumită. Susțin cu desăvârșire că tot ce am învățat în cadrul proiectului îmi va fi de folos toată viața.”

Dacă la început conștientiza într-o măsură limitată progresul înregistrat în învățare și procesele pe care le parcurgea pentru realizarea sarcinii, acum folosește indicatori cu precădere cantitativi pentru monitorizarea și evaluarea proceselor de învățare și a progresului înregistrat în învățare. De exemplu, pentru a monitoriza și evalua procesele de învățare și progresul înregistrat în învățare afirmă că la limba română, se uită cu atenție pe fiecare subiect în parte citindu-l cu mare atenție de mai multe ori. Față de momentul inițial al programului când Rada nu arăta că e preocupată sau că știe/ aplică metode și strategii de învățare, totul bazându-se pe lectura textelor de foarte multe ori, acum aceasta menționează că pentru a învăța mai ușor, folosește câteodată, independent și în mod conștient, metode și strategii de învățare însușite pe parcursul programului. Bunăoară, în funcție de subiect, face scheme.

Afirmația sa că este relaxată când învață deoarece acum are la dispoziție o „oază de informație” și a descoperit noi metode și scheme de studiu interesante și foarte eficiente denotă o relație foarte bună cu sine însăși ca elevă. Aceste aspecte reprezintă o noutate care ne face să sperăm că progresele remarcate la Rada vor continua și în perioada următoare programului.

Faptul că îi place să învețe mai ales la istorie deoarece i se pare fascinantă și e hotărâtă să învețe deoarece e conștientă că aceasta îi facilitează atingerea unui scop important pentru ea, acela de a-și construi un viitor mai bun, e o dovadă a faptului că reflectează independent asupra relevanței celor învățate. De altfel, Rada reflectează câteodată și independent și asupra modalității proprii de învățare. Când nu reușește să învețe ceva, renunță pentru un timp la învățat, se relaxează, ca apoi să-și reia activitatea, ceea ce nu făcea înainte de a începe programul. După părerea mea, toate aspectele prezentate și altele conturate pe parcursul programului și la evaluarea finală relevă faptul că Rada reflectează câteodată și independent asupra relevanței celor învățate și a modalității proprii de învățare.

Ca mentor, sunt de părere că evoluția în planul competenței de a învăța, respectiv al utilizării reflecției se datorează faptului că pe parcursul programului și-a conștientizat nevoile și obiectivele. Nefiind supusă evaluării prin note, ci autoevaluării, acest fapt i-a permis să fie deschisă și să-și înfrunte greșelile învățând din ele. A realizat că este responsabilă pentru alegerile și acțiunile sale, pentru atingerea obiectivelor și pentru propriile valori. A avut ocazia să-și exprime gândurile, sentimentele, să vorbească și să acționeze liber. Activități precum „Harta pașilor următori” au provocat-o să-și stabilească obiective proprii, să lucreze pentru a le atinge. Dacă la început nu avea un obiectiv clar, acum își dorește foarte mult să devină avocată. A aflat și poate chiar a învățat că e important pentru reușita ei să acorde importanță propriilor nevoi și dorințe și să se focalizeze pe acestea.

Exersând continuu reflecția personală, Rada a devenit implicit autoreflexivă: se angajează cu ușurință în procese de formulare de întrebări sistematice legate de activitatea sa de învățare trecută, prezentă și viitoare. Întrebări precum „De ce am ajuns la aceste rezultate? De ce

au reacționat așa cei din jurul meu?, Cum aș mai putea acționa? Cum se explică?, Care sunt consecințele? o ajută practic să intervină conștient în propria învățare. Își poate crea astfel un context care să o stimuleze să interacționeze social, să se confrunte în idei, să încerce modalități noi de a învăța etc. Prin diversitatea formelor sale (interogație retrospectivă, reflecție personală, autorefecție, autorefecție colaborativă, autochestionare, autoevaluare, autoanaliză etc.), reflecția reprezintă pentru Rada o sursă valoroasă de dezvoltare personală, o premisă a reușitei.

Mihai

Gina Marian, mentor la Colegiul Tehnic „Aurel Vlaicu” Baia Mare

„Am nevoie de sprijin ca să pot să învăț.” (Mihai)

Mihai are 19 ani, este elev în clasa a XIII-a ruta progresivă la un colegiu tehnic dintr-un oraș capitală de județ din nord-vestul României. Provine dintr-o familie numeroasă, cu nouă copii, care locuiește în mediul rural, la aproximativ 30-40 km de orașul unde Mihai merge la școală. El este penultimul dintre copii, are o soră mai mică, iar restul fraților sunt căsătoriți și majoritatea trăiesc și muncesc în străinătate. La demararea programului, și tatăl lui Mihai, o persoană foarte autoritară, era plecat la una dintre fete, în Portugalia, la muncă, iar Mihai locuia numai cu mama și cu sora mai mică. În aceste condiții, elevul a fost nevoit să preia o bună parte din rolurile tatălui la muncile din gospodărie, fapt care s-a reflectat și în timpul mai redus alocat studiului și implicit în notele mici pe care acesta le avea la multe dintre materiile școlare.

Mihai frecventează școala în mod regulat, este un tânăr calm, nu are absențe sau abateri comportamentale și a beneficiat în ultimii cinci ani de bursa “Bani de liceu”. Familia din care provine nu susține și nu încurajează în niciun fel eforturile necesare învățării. Elevul a dorit să urmeze acest program motivând: „vreau să îmi dezvolt capacitatea de învățare, abilitățile de a gândi critic, de a lua decizii și de a-mi gestiona sentimentele în mod constructiv”, după cum reiese din formularul de înscriere completat de Mihai.

În urma evaluării inițiale, care a constat în aplicarea următoarelor instrumente: scala de evaluare a stimei de sine (scala Rosenberg), chestionarul „Cum învăț”, eseul/ textul „Despre mine” completate/ scrise de către elev, fișa competențelor, am stabilit că Mihai are nevoie de sprijin în dezvoltarea competențelor de a învăța, de a gândi critic, de a lua decizii și de a-și gestiona constructiv sentimentele.

Portretul lui Mihai ca persoană care învață îl prezintă pe acesta ca având nevoie de ajutor constant în învățarea de durată. Elevul recunoaște însă că rezultatele sale sunt slabe la învățătură, mai ales în condițiile în care alocă „foarte puțin timp” (doar când nu muncește în gospodărie) învățării pentru a doua zi, nemaiprecizând dacă realizează temele de casă, ceea ce denotă o învățare superficială și insuficientă. Nu e de mirare că, în aceste condiții, Mihai are o situație școlară cu corigențe repetate la matematică și la fizică și rezultate slabe și foarte slabe la majoritatea disciplinelor de cultură generală.

Nu numește nicio tehnică/ strategie de învățare pe care o folosește în pregătirea lecțiilor la întrebarea explicită în acest sens din cadrul chestionarului „Cum învăț”, dar după ce afirmă că atunci când nu reușește să învețe ceva abandonează învățarea, menționează că dacă subiectul îl interesează „mă străduiesc mai mult, citesc de mai multe ori, memorez sau rezolv problemele”, ceea ce denotă că Mihai cunoaște totuși câteva tehnici elementare de învățare. Are o motivație internă slabă pentru învățare: „învăț ca să știu să mă descurc în viața de zi cu zi”, mărturisește el.

În relațiile cu colegii, cu profesorii și chiar cu familia este tăcut, retras, timid, introvertit. Consideră că prietenii săi îl văd ca pe „un băiat de treabă”. Probabil că neîncrederea în forțele proprii și izolarea în societate se datorează și problemelor cauzate de autoritatea excesivă a tatălui. Scrutând viitorul, afirmă: „peste 10 ani mă văd la un loc de muncă stabil și la casa mea”. Și-ar dori ca meseria pe care să o aibă să fie cea de electronist.

Întrucât și Mihai a considerat că prima necesitate pentru el ar fi dezvoltarea competenței de a învăța, iar apoi gestionarea mai bună a sentimentelor, aceste două competențe le-am vizat în mod deosebit în cadrul activităților propuse în cadrul acestui proiect.

Pe parcursul derulării activităților de mentorat, Mihai și-a manifestat în mai multe rânduri bucuria că a fost selectat și că este beneficiarul acestui program. A apreciat, de asemenea, că activitățile s-au derulat în grup restrâns (mentorul și cei doi elevi mentorați), fapt care i-a înlesnit comunicarea, i-a dat încredere în sine și l-a făcut să se exteriorizeze mult mai ușor.

Primele patru teme – *Dimensiunile identității mele, Eu și familia mea, Comunitățile mele, Tradiții și valori. Ce (nu) vreau să mențin* - au urmărit dezvoltarea cunoașterii de sine a tânărului, care și-a descoperit multiple fațete ale identității individuale și de grup. Raportându-se la familia de origine, a stabilit locurile și rolurile membrilor în cadrul acesteia și a învățat să-și gestioneze mai bine emoțiile și sentimentele, mai ales cele în relație cu tatăl său. Mihai și-a analizat punctele tari, dar și pe cele slabe, a elaborat strategii prin care să transforme defectele în calități, a reușit să ierarhizeze valorile ce îi guvernează viața, în vederea dezvoltării personale durabile.

După a patra activitate tematică am constatat o mai bună interrelaționare între cei doi elevi mentorați și o mai deschisă comunicare cu mentorul. În plus, cei doi elevi și-au acordat feedback reciproc.

Următoarele activități – *Resursele mele, Cât de bine mă cunosc, La taifas cu emoțiile, Stilul meu de învățare, Știu să iau notițe? Știu să învăț?, Programul meu de învățare* – au avut ca scop conștientizarea resurselor interne și externe de care dispune Mihai în vederea dezvoltării competenței de învățare și de gestionare a emoțiilor și sentimentelor. Cu ajutorul cărților „OH”, acesta a relatat câteva experiențe de viață dificile pe care le-a depășit cu ajutorul resurselor interne și al familiei, apoi a reflectat asupra resurselor personale la care poate apela în diverse situații și asupra relevanței celor învățate.

Revenirea la exercițiile „Eu am...” și „Eu am nevoie de...” a urmărit și categorisirea elementelor pe care le-a înșiruit, astfel dorind să ilustrez un procedeu care ar trebui să îi ajute și la învățarea științelor exacte, unde ambii elevi mentorați au avut în trecut corigențe. Autoexaminarea într-o oglindă imaginată, listarea trăsăturilor personale, completarea puzzle-ului caracterial, a testului „Aveți încredere în forțele proprii?”, interpretarea emoțiilor pozitive și negative (legate de anumite evenimente și persoane) i-au consolidat imaginea și stima de sine, Mihai descoperindu-și mai multe calități decât credea că are, ceea ce l-a ajutat și la o mai bună gestionare a emoțiilor și sentimentelor.

După identificarea stilului propriu de învățare (predominant practic), elevul se implică în discutarea dominantelor caracteristice acestuia și a soluțiilor adecvate respectivului stil. După ce a definit *succesul*, Mihai a identificat mai mulți factori care concură la obținerea lui, a redactat o „declarație de intenție” în care a descris că este hotărât să aplice cele învățate în cadrul acestui program, până la sfârșitul anului școlar, astfel încât să promoveze la toate materiile și să obțină rezultate mai bune la învățătură față de anii precedenți.

Întrucât Mihai a considerat că nu cunoaște suficiente metode/ tehnici/ strategii de învățare pentru a obține succesul școlar scontat, am acordat încă două ore pe lângă activitatea tematică propriu-zisă acestei teme. Am exemplificat tehnicile și strategiile de lectură și de redactare de texte cu conținuturi specifice disciplinei limba și literatura română, încurajându-l apoi să le transfere în contexte noi de învățare la aceeași disciplină, iar mai apoi și la alte materii. Mihai a realizat fișe de învățare la limba română, geografie, istorie și chiar la fizică, aplicând: modelul T, lectura cu predicții, SINELG, harta conceptuală, organizatorii grafici, eseul de 5 minute ș.a. Exersarea repetată a acestor tehnici de învățare l-a salvat pe Mihai să nu rămână corigent la sfârșitul semestrului la matematică și la fizică, unde avea note mici.

În cadrul activității „Programul meu de învățare”, Mihai a reflectat asupra comportamentului său în timpul studiului, la alcătuirea și respectarea programului personal de învățare, pe care l-a întocmit pe zile și pe ore, la utilitatea respectării unui asemenea program, la riscurile la care se supune dacă nu îl respectă. L-am încurajat să acorde mai mult timp pregătirii lecțiilor acasă, iar la follow-up, iar mai apoi și în chestionarul final, a declarat că timpul pe care îl acordă învățării a ajuns la „2-3 ore pe zi”, chiar dacă mai trebuie să ajute și la treburile gospodăriei.

Ultimele trei activități – *Prețuirea experiențelor.Cărrile vieții, Planul meu de dezvoltare personală, Încotro mă îndrept?* – au urmărit focalizarea atenției elevului spre viitor, cu atât mai mult cu cât el se află în clasă terminală. Mihai a conștientizat mai bine cine este, ce resurse deține și cum să-și proiecteze viitorul pornind de la acestea. A întocmit „Harta parcursului” său, unde și-a propus ca scop să ajungă electronist, iar apoi, pornind de la situația momentană, și-a stabilit singur pașii pe care trebuie să îi parcurgă pentru a-și îndeplini visul. Apoi a realizat „un posibil plan de dezvoltare personală pentru următorul an”, ținând cont de următorii indicatori: obiective, activități, timp, resurse, rezultate, evaluare și buget.

La ultima activitate tematică Mihai și-a reanalizat calitățile și competențele (personale, sociale, organizatorice și tehnice), s-a autoevaluat pe baza fișei competențelor vizate în cadrul proiectului *Mentorat pentru dezvoltare complexă* și a reflectat la întrebarea „Încotro mă îndrept?”, acesta dovedind o bună cunoaștere a capacităților proprii și stabilindu-și ținte realiste pentru viitor.

Utilizarea unui număr mare de fișe de lucru a facilitat transmiterea corectă a conținuturilor avute în vedere de mentor, prin vizualizarea permanentă a acestora de către elev, care a putut astfel observa de fiecare dată și structurarea informațiilor sau ortografierea cuvintelor, dar care au contribuit și la dezvoltarea vocabularului acestuia. În plus, dirijarea învățării a fost mai dinamică și s-a câștigat timp de lucru prețios.

Monitorizarea – evaluarea pe parcurs a progresului realizat de Mihai în formarea/ dezvoltarea competențelor vizate de programul de mentorat implementat este una calitativă și s-a realizat atât în cadrul activităților tematice, cât și prin cele de follow-up. Metodele aplicate au fost: observarea directă și sistematică a activității desfășurate și analiza produselor realizate de Mihai, având în vedere nivelele de performanță ale fiecărei competențe specifice vizate.

Evaluarea finală s-a realizat utilizând aceleași instrumente ca în cazul evaluării inițiale: scala de evaluare a stimei de sine (scala Rosenberg), chestionarul „Cum învăț”, eseul/ textul „Despre mine” completate/ scrise de către elev, fișa competențelor urmărite în acest proiect. Analiza rezultatelor indică o stimă de sine mai ridicată (30 de puncte pe scala Rosenberg, față de 24 de puncte cât avea la evaluarea inițială). Mihai atinge nivelul de performanță *mediu* la majoritatea competențelor urmărite în cadrul proiectului *Mentorat pentru dezvoltare complexă*, iar la câteva dintre subcompetențe ajunge parțial chiar la nivelul de performanță *superior* (I.1 proiectarea și organizarea propriului proces de învățare, inclusiv gestionarea resurselor; IV.2 recunoașterea cauzelor generatoare ale sentimentelor/ emoțiilor), în timp ce la evaluarea inițială abia reușea să atingă nivelul de performanță *modest* la toate subcompetențele vizate de acest proiect.

La reluarea fișei *Părerii despre sine*, Mihai emite 34 de păreri pozitive despre sine, în timp ce la evaluarea inițială scorul a fost de doar 4 păreri pozitive despre sine, din cele 10 pe care le-a scris; dovedește că are mai multă încredere în sine, este mai comunicativ (cu colegii, cu profesorii, dar și în familie și cu prietenii), după cum afirmă în eseu „Despre mine”, iar acest lucru este susținut și de către cei cu care interacționează de mai mult timp.

Elevul recunoaște și explică posibilele cauze generatoare ale unor sentimente/ emoții și stabilește cauza cea mai probabilă a acestora, mai ales raportându-se la relația cu tatăl sau la contextul școlar.

Portretul elevului ca persoană care învață relevă faptul că acesta își cunoaște stilul de învățare dominant (practic), dar are nevoie uneori de ajutor pentru a învăța, în majoritatea situațiilor

străduindu-se totuși să învețe singur. Crescând timpul acordat învățării la „2-3 ore”, Mihai conștientizează nevoile proprii de învățare și își organizează mediul în care învață: „în liniște, în ordine, cu sprijin sau singur făcând (ceva) practic”.

Își dorește să promoveze la toate materiile, să aibă „un loc de muncă decent”, în domeniul electronicii. Perseverează în învățare: „mă gândesc la consecințele pe care le-aș suporta dacă nu aș învăța și atunci mă mobilizez să învăț (la evaluarea inițială elevul declara că abandonează ușor învățarea), iar performanțele școlare ale lui Mihai s-au îmbunătățit: elevul a promovat la toate materiile, nemaivând corigențe la nicio materie (cum se întâmpla în anii precedenți), a obținut medii între 5 și 7 la majoritatea disciplinelor (înainte de implementarea proiectului mediile care predominau erau cele de 5).

La finalul proiectului Mihai este capabil să enumere, să descrie, să aplice și să transfere în diverse situații de învățare tehnici și strategii de învățare activă și de gândire critică: „aplic tehnici de lectură activă și de scriere reflexivă, rezumatul, modelul T, brainstormingul, harta conceptuală, rezolv exerciții și probleme”, SINELG, lectura cu predicții, organizatorii grafici, eseul metacognitiv; poate să își proiecteze și să își organizeze singur învățarea, însă consideră că are uneori nevoie de sprijin specializat pentru a-și dezvolta abilitățile de gândire critică.

Activitățile desfășurate în cadrul acestui program de dezvoltare complexă a individului au fost motivante și captivante atât pentru mentor, cât și pentru elev. Mentorul a trebuit să caute, să selecteze, să aplice diverse materiale psihopedagogice adaptate la nevoile elevului mentorat și apoi să evalueze rezultatul intervențiilor sale, reflectând de fiecare dată asupra punctelor tari ale activităților derulate, nivelului de participare și de implicare al elevului, atitudinilor încurajate, deprinderilor dobândite, competențele dezvoltate de Mihai în cadrul acestora.

La început Mihai avea un ritm de lucru foarte lent și avea nevoie de sprijinul mentorului în realizarea fiecărei sarcini, dar cu multă răbdare din partea ambelor părți, a reușit să-și câștige în mare parte autonomia în învățare, aplicând și transferând ceea ce învăța la activitățile de mentorat la alte discipline, dar și în viața personală.

Pe tot parcursul derulării proiectului, l-am încurajat pe Mihai să se exprime liber, să se introspecteze, să-și asume diverse roluri în familie și în comunitățile din care face parte, să învețe cum să învețe eficient, potrivit stilului său de învățare, să conștientizeze valoarea resurselor pe care le deține, să prețuiască experiențele vieții, să-și gestioneze emoțiile și sentimentele, să-și proiecteze un plan de dezvoltare personală pe care să-l poată respecta.

La finalul proiectului, Mihai este capabil să își proiecteze realist procesul de învățare, să își organizeze activitățile de învățare, asigurându-se că are la dispoziție resursele materiale necesare, însă nu alocă timp suficient pentru aprofundare, atingând astfel, parțial, nivelul de performanță superior în cadrul competenței de a învăța, care va mai fi realizat și prin folosirea independentă a metodelor și strategiilor de învățare care s-au dovedit eficiente la aplicări ghidate anterioare, Mihai conștientizând avantajele acestora.

Pe parcursul programului, Mihai a reușit să recunoască și să explice posibilele cauze generatoare ale unor sentimente/ emoții și să stabilească cea mai probabilă cauză a acestora, să utilizeze strategii eficiente de gestionare responsabilă a situațiilor care implică manifestarea unor emoții (îndeosebi prin raportare la familie – nu mai manifestă resentimente la adresa tatălui, nu mai este stresat în mediul școlar), atingând astfel nivelul de performanță superior pentru una dintre subcompetențele specifice abilității de gestionare constructivă a sentimentelor.

Atât eu, cât și elevul mentorat considerăm că programul *Mentorat pentru dezvoltare complexă* este valoros și că merită continuat și extins la scară mai largă pentru a oferi sprijin elevilor aflați în situații dificile.

Bogdan

Mihaela-Ioana Fildan, mentor la Liceul Baptist „Emanuel” Oradea

„Au fost niște lecții faine (...) pe mine m-au ajutat foarte mult să stau și să meditez la trecut, să mă ridic și să văd foarte serios ce pot face în viitor.” (Bogdan)

Bogdan este acum elev în clasa a X-a B la un liceu vocațional, profil teologic. A intrat în programul de mentorat când era în clasa a IX-a. Menționează în formularul de înscriere în program că a fost motivat de dorința de a se cunoaște mai bine pe sine.

Contextul familial al lui Bogdan cuprinde câteva situații de viață foarte dureroase și trebuie să mărturisesc că, deși sunt diriginta acestor elevi din clasa a V-a, nu am știut niciodată povestea vieții lor, nu s-a ivit momentul potrivit pentru a discuta asemenea chestiuni. De aceea, la primele activități, mai ales cele legate de *Familia mea* și *Membrii familiei mele*, a fost destul de dureros pentru mine să aflu că acești copii au trecut prin situații de viață pe care eu le întâlnisem doar în filme. Cred că acest aspect a contribuit și mai mult la dedicarea mea în acest program, la a lua lucrurile foarte serios, de a pregăti pentru activități exerciții cât mai motivante pentru implicarea maximă a elevilor. Bogdan s-a născut într-o familie cu 7 copii într-un sat dintr-un județ din vestul țării. Datorită situației materiale precare și a unei vieți de familie dezorganizate, la vârsta de 8 ani, Bogdan a fost luat împreună cu alți doi frați de reprezentanți de la *Protecția copilului*, în timp ce părinții nu erau acasă. A fost dus într-un orfelinat de stat „mizerabil, în care îmi era foarte frică de ceilalți copii și unde toți strigau la noi ca la niște animale”, după cum mărturisește Bogdan. După câteva luni a fost trimis în plasament familial la o organizație non-profit, creștină și independentă, unde pot să rămână până la finalizarea studiilor, apoi li se oferă șansă să locuiască într-una dintre căsuțele sociale construite special pentru cei care nu își vor găsi adăpost în oraș sau serviciu care să le ofere posibilitatea să închirieze o locuință. Aici a întâlnit doi părinți tineri și face parte dintr-o familie cu 12 copii de diferite vârste cu situații de viață similare. Mărturisește că acum vede clar avantajele mutării în noua familie, „deoarece am alte condiții materiale, merg la biserică, învăț în această școală, am întâlnit oameni pe care îi respect mult, am alte șanse pentru viitorul meu”. Cu toate acestea, într-una dintre activitățile de follow-up a ales să se confeseze unui frate decedat din familia biologică: „*Dragă frate, aș vrea să știi că te-am iubit foarte mult, că mi-aș dori ca tu să fii în viață, să fii cu mine, să mă bucur de lucrurile făcute de mâinile tale, să fii mândru de ceea ce sunt și fac eu ... mă frământă două întrebări: de ce tu? de ce familia noastră?*” Pe tot parcursul acestui program, am simțit că îi este foarte dor de familia biologică cu care nu mai are voie să ia legătura. Nu neaparat de mama și de tatăl lui, cât de frații de care nu mai știe nimic, decât că sunt și ei la un orfelinat/ centru familial. Cred că în sufletul lui e supărat pe părinții biologici, Bogdan povestind momentul revederii cu aceștia după 7 ani: „*ceea ce m-a șocat mai mult e că, după 7 ani, cineva ne-a sunat ca să ne întâlnim cu vechea familie. Atunci, mama biologică, când ne-a văzut a zis că e o greșeală, că, de fapt, pe ceilalți trei dorea să îi vadă, nu pe noi. Atât și nimic mai mult, e ultima imagine pe care o am cu ei.*” Un fapt demn de menționat: într-unul dintre proiectele extrașcolare derulate cu o lună în urmă, mergând într-o localitate din județ, am trecut prin satul lor natal. Și el, și sora lui au tăcut pe tot parcursul drumului cât a fost străbătută acea localitate. Bogdan a recunoscut școala și a zis că de la școală știe drumul spre casă și cu ochii închiși, chiar dacă au trecut atâția ani. O vreme s-a așternut tăcerea, o tăcere amară ...

Urmărind pașii evaluării inițiale, scala de evaluare a stimei de sine, *Scala Rosenberg* (stima de sine), chestionarul *Cum învăț* și eseul *Despre mine*, am reușit să formulez câteva concluzii despre starea inițială: nu are prea mult respect față de propria persoană, uneori crede că nu e bun de nimic,

mărturisește că uneori e prea pesimist, că problemele de zi cu zi îl frământă, dar că acest lucru îl ascunde de ceilalți, fapt care îl face să se interiorizeze și să se distanțeze de cei din jur (familie, prieteni etc.), are o bună motivare pentru a învăța, mai ales la materiile care vizează atingerea obiectivelor legate de devenirea sa profesională, mărturisește că vrea să performeze pentru a-și dobândi o anumită independență și izolarea față de cei din jur, de problemele identificate în aceste contexte, învață preferențial, dar se străduiește și la materiile la care se simte nesigur, recunoaște că nu a găsit strategii de învățare eficiente la unele materii și că, la cele care nu i-au stârnit interesul, nu depune decât un efort minim, ia decizii destul de corecte, mai ales atunci când e decis să performeze într-un anumit domeniu, vorbește frumos de viitorul lui și e hotărât să facă tot posibilul ca visele să i se împlinescă, dovedește efort pentru a ajunge la ceea ce și-a propus, pe de-o parte, își focalizează toată atenția spre idealurile menționate, fapt ce îl ajută să fie optimist, să persevereze, să fie motivat, dar, fiind introvertit, vorbește puțin despre frământările sale interioare, motiv pentru care cei din jur îl consideră egoist și încăpățânat.

A fost destul de greu pentru mine să stabilesc competențele specifice pe care mi le-am propus să le dezvolt prin acest program de mentorat, având în vedere că era pentru prima dată când lucram într-un astfel de program, apoi mi s-a părut că toate competențele sunt legate între ele. Totuși, vreau să menționez că mi-am propus să îl ajut pe Bogdan să dobândească *abilități de luare a deciziilor* și să aibă *abilități de gestionare constructivă a sentimentelor*. La fișa *Părerii despre sine* a obținut scorul inițial -1, constatarea fiind că elevul are mai multe păreri negative despre sine decât păreri pozitive. De aceea, mi-am dorit să îl ajut să își exteriorizeze durerile, frământările, problemele și să îl încurajez în a fi mai optimist față de propria persoană prin luarea unor decizii chibzuite, conștientizându-și cât mai realist resursele personale interne și externe.

Încă de la început, mi-a fost teamă că Bogdan se va interioriza și mai mult și că nu voi reuși să-l motivez în a participa la exercițiile propuse în cadrul activităților. Prima temă s-a numit *Identitatea mea* și a fost structurată în șase subteme: *Cine sunt eu? Cum mă autodefinesc și cum mă definesc alții?, Familia mea, Membrii familiei mele, Comunitatea mea, Despre ceea ce e valoare și valoros în jurul meu*. Încă de la Activitatea 1, Bogdan recunoaște că trei categorii de oameni (frații, colegii, persoana x) ar spune cu siguranță despre el că este „*un om indiferent și extraordinar de încăpățânat*”. Mărturisește că mama are încredere în potențialul său și că mentorul îl consideră *om de încredere*. Am precizat acest aspect, pentru că, probabil, asta l-a ajutat să se deschidă, să fie receptiv. Probabil că așa începe totul: cu un strop de încredere reciprocă. Povestea cu *Pățania măgarului bătrân* l-a captat foarte mult, la sfârșitul programului de mentorat menționând că a fost una dintre povestirile de care își aduce aminte mereu atunci când *îi e mai greu*. La prima activitate de follow-up realizează o compunere însoțită de un desen ilustrativ: *pe mine mă pasionează agricultura, de aceea compar viața cu o plantă de roșie: sămânță, plantă, floare, fruct ... tot așa și omul: se naște, crește, rodește, îmbătrânește și moare*. Mi s-a părut important că Bogdan vorbește printr-un simbol despre ceea ce îl pasionează, despre ceea ce vrea să devină în viitor: agricultor.

La activitatea 2 și 3, *Familia mea și Membrii familiei mele*, aflu povestea de viață a lui Bogdan și, cu toate că a răspuns la toate exercițiile, a cooperat destul de puțin cu ceilalți elevi mentorați. Nu era o situație comodă pentru el. Înțeleg că au fost deschise răni mai vechi, uitare probabil, dar nu vindecate și i-am permis să vorbească, să împărtășească doar atât cât poate, cât se simte liber să o facă. Deschiderea s-a făcut prin intermediul exercițiilor cu simbolistica animalelor sălbatice și a culorilor. Bogdan s-a autoidentificat ca fiind *tigru* (energic, protector, entuziasmat, încăpățânat) și că se simte mai apropiat de *elefant* (puternic, răbdător, înțelept), *leu* (puternic, dominant), *cerb* (pur, solitar) și *veveriță* (lacom, jucăuș, ager). În spatele acestor animale stăteau, de fapt, unii dintre membrii familiei lui de care se simte mai apropiat. Așa a fost mai ușor să comunicăm, nu am folosit nume, ci simboluri. Important a fost că el a conștientizat de ce fel de oameni e înconjurat și că e nevoie de multă înțelepciune ca tigru să poată conviețui cu celelalte animale mai mici sau mai mari din jurul lui, mai calme sau mai agitate etc. Tot în cadrul activității 3 le-am propus elevilor să urmărim împreună filmul *Steluțe pe pământ*, după care să noteze câteva impresii. Bogdan s-a identificat cu personajul principal, mai ales că cei din jurul lui îl considerau în primul rând foarte

încăpățânat, punând tot eșecul lui pe acest defect: *filmul este foarte bun și mi-a arătat că nu contează cât de bun ești la toate lucrurile, important e să găsești pe cineva care să știe cum să se comporte cu tine, să îți arate ce potențial ai, care să te îndrume să acționezi pentru a-ți găsi propriul drum în viață.* Impresionantă a fost în cadrul activității de follow-up scrisoarea destinată unui frate decedat, în care am simțit revolta, dar și resemnarea și împăcarea cu situația de față. Prin aceste prime activități am simțit că Bogdan începe să se deschidă tot mai mult și să fie tot mai receptiv față de teme și exercițiile propuse. În cadrul activității 4, Bogdan reușește să identifice și să analizeze corect caracteristicile comunității îndepărtate, apropiate și intime, la ultima subliniind câteva aspecte definitorii ale familiei adoptive din care face acum parte. Cred că, începând cu această activitate, Bogdan reușește să dobândească abilități de gestionare a propriilor sentimente. Am apreciat că nu s-a lăsat învins de amintirile dureroase din trecut, că a început să analizeze corect contextul dat și să-i vadă beneficiile, șansa care i s-a oferit de a face parte din această nouă familie, chiar dacă există și aici probleme care îl stânjenesc: *sunt bucuroși că frecventăm biserica de mai bine de 10 ani și că așa reușesc să îl descopăr pe Dumnezeu și să avem o relație bună între noi cât de cât ...* Activitatea 5 îl ajută pe Bogdan să definească ceea ce înțelege prin *valoare* și să atașeze adjectivul *valoros* lângă diferite domenii ale vieții personale: om valoros (*familia*), obiect valoros (*școala*), principiu valoros (*nu-mi părăsesc familia niciodată!*), calitate valoroasă (*deștept*), amintire valoroasă (*a doua familie*), îndemn valoros (*dă tot ce ai mai bun!*), preocupare valoroasă (*munca- agricultura*), activitate valoroasă (*să ajut săracii*) etc.

În cadrul celei de-a doua teme, *Resursele mele*, au fost parcurse următoarele subteme: *Persoane resursă din jurul meu (persoane care m-au sprijinit și încurajat în viață)*, *Modele de rol*, *Viața mea ca sursă de învățare*, *Resurse personale interne*, *Curaj și stimă de sine*. La follow-up-ul activității 6, Bogdan mi s-a părut foarte creativ și original, realizând o hartă cu zidul de protecție format din oamenii pe care îi identifică drept persoane-resursă din jurul lui, desenând în jurul acestui zid imaginar niște flori, ceea ce mă lasă pe mine ca mentor să realizez că e împăcat cu situația din trecut, că acceptă situația de față și că îi vede beneficiile: *„după fiecare lecție am învățat ceva despre mine. Ajungând la activitatea 6 am învățat că este foarte frumos și bine ca fiecare persoană să aibe zidul acela afectiv de ființe umane care îl protejează, îl ajută să se descopere pe sine, îl ajută să găsească zidul potrivit. Cel mai plăcut a fost să mă gândesc la oamenii care sunt parte a zidului meu afectiv, care mă ajută să trec prin viață și când este frig, și când este cald. După această lecție am stat serios și m-am gândit ce s-ar fi întâmplat cu mine dacă nu ajungeam unde sunt acum?”* În cadrul activității 7, Bogdan reușește să definească noțiuni precum *model*, *exemplu*, *personalitate* și, după lectura *Povestea creionului* de Paulo Coelho mărturisește la momentul de reflecție: *„am înțeles că trebuie să fiu un model pentru cei din jur, am înțeles că tot ce fac lasă urme, că este important să iert, că faptele au consecințe.”* Reușește să pună în corelație cele învățate din această poveste cu ceea ce se vede devenind peste 10 ani, de mai multe ori menționând în eseul de tip autoportret că *„voi avea grijă de familia mea din toate punctele de vedere.”* În cadrul activității 8, numește calități pe care le are și calități pe care ar vrea să le dobândească. Face două desene frumoase, realizând că o viață e cu atât mai frumoasă cu cât dobândim tot mai multe calități. Activitatea 9 mi s-a părut foarte eficientă, Bogdan conștientizând că nu doar resursele exterioare sunt importante, ci și cele interioare. La activitatea 10 identifică exemple biblice de oameni care au avut curaj și stimă de sine și trage două concluzii valoroase în urma lecturării versurilor poeziei *Dacă vrei să fii rege* de Benone Curteanu: *„nu poți fi ceva sau cineva în viață dacă nu faci ce trebuie să faci ca să devii acel ceva sau cineva și trebuie să lupți și să înduri multă suferință până să ajungă cei din jur să vadă cine ești și ce ești tu cu adevărat.”*

Realizează o analiză de tip SWOT a propriei vieți, identificând puncte tari (*îmi place să lucrez și să stau cu copiii*), puncte slabe (*nu îmi place școala, nu îmi place să fac ceva doar din obligație, nu îmi place să fiu deranjat în timpul liber, devin irascibil*), amenințări (*presiunile celor din jur care mă obligă să fac ce nu îmi place*) și oportunități pentru viața sa (*inteligența, pasiunea pentru munca fizică, biserica*). Dacă la începutul programului, Bogdan mărturisea că îi place școala și că o vede ca o mare oportunitate pentru devenirea sa profesională (se vede terminând două facultăți, întemeindu-și propria afacere în domeniul agriculturii), pare șocantă atitudinea lui de acum, mai ales că la un moment dat mărturisește, deși șterge

după aceea, că „*poți fi cineva și fără școală.*” Analizând situația trebuie să amintesc un moment destul de neplăcut pentru Bogdan: la sfârșitul verii este internat de urgență la spital din cauza unei semipareze faciale. Am fost sunată de mama lui și rugată să îl vizitez la spital. L-am găsit tulburat, frământat și înverșunat față de situația dată. Au fost momente grele, i-a fost teamă să meargă la școală, i-a fost frică de reacția celor din jur, s-a simțit complexat și chiar a avut un moment în care a spus că nu vrea să mai participe la programul de mentorat. L-am rugat să se gândească foarte serios și să ia o decizie definitivă. A doua zi și-a cerut iertare „*pentru atitudinea (...) deplasată*”. Mie mi s-a părut normal să reacționeze așa, i-am spus doar că mă bucur că a luat decizia să participe în continuare la program. Cred că de aici repulsia lui, la un moment dat, față de școală.

În cadrul celei de-a treia teme, *Viața mea ca o călătorie*, au fost parcurse următoarele subteme: *Prețuirea experiențelor mele de viață, Înțelegerea cărărilor vieții, a răscrucilor din viață și Scopuri în viață sau cum să lupt pentru împlinirea visurilor mele.* La activitatea 11 elevii au urmărit filmul *Vagabondul milionar*, care i-a atras foarte mult, iar apoi au realizat un eseu personal cu titlul *Tot răul spre bine*, Bogdan concluzionând: „*părinții mei m-au abandonat, am ajuns într-un centru de minori, apoi am fost dat în grija unei familii ... din toate am avut de învățat și m-am ridicat de fiecare dată ca măgarul bătrân din poveste ... nu știu viitorul, dar sper să pot fi un ajutor pentru cei care au nevoie de el.*” Mi s-a părut excepțional să văd la Bogdan o altel de gândire la sfârșitul acestui program de mentorat: cel închis în sine, în durerea sa, în limitările sale, ușor egoist, ajunge deschis spre ceilalți, își depășește limitele, învață să îndure necazurile și devine altruist. La ultima întâlnire, i-am rugat să noteze câteva impresii despre acest program. Acum cuvintele scrise de Bogdan au și mai mare relevanță: „*Au fost niște lecții faine și cred că merită studiate și de alții, deoarece pe mine m-au ajutat foarte mult să stau și să meditez la trecut, să mă ridic și să văd foarte serios ce pot face în viitor!*”

Urmărind aceiași pași ca în cazul evaluării inițiale, scala de evaluare a stimei de sine, *Scala Rosenberg* (stima de sine), chestionarul *Cum învăț* și eseuul *Despre mine*, am reușit să formulez câteva concluzii la sfârșitul acestui program de mentorat. Bogdan a dobândit mai mult respect față de propria persoană; își cunoaște calitățile, punctele tari, cele slabe, amenințările și oportunitățile din viața sa; mărturisește că e mai optimist, că reușește să depășească problemele de zi cu zi, chiar dacă îl dor de multe ori; a învățat să împărtășească cu cei din jur din problemele sale, să caute soluții, să profite de resursele externe și interne pe care le-a identificat în viața sa; e focalizat mai mult acum pe construirea de relații prețioase (familie, prieteni, școală); chiar dacă nu recunoaște, are o bună motivare pentru a învăța, mai ales la materiile care vizează atingerea obiectivelor legate de devenirea sa profesională; încă învață preferențial, dar se străduiește și la materiile la care se simte nesigur, recunoaște că a găsit câteva strategii de învățare eficiente la unele materii și că depune un efort mai mare pentru a obține rezultate mai bune la toate materiile; ia decizii destul de corecte, mai ales atunci când e decis să performeze într-un anumit domeniu; reflectează consecvent și independent și își formulează concluzii referitor la relevanța celor învățate și la modalitățile proprii de învățare; evaluează toate alternativele relevante de considerat și adoptă o poziție solid argumentată; vorbește frumos despre viitorul lui și e hotărât să facă tot posibilul ca visele să i se împlinească; dovedește efort pentru a ajunge la ceea ce și-a propus, își focalizează toată atenția spre idealurile menționate, fapt ce îl ajută să fie optimist, să persevereze, să fie motivat. Bogdan recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias, precum și majoritatea surselor de bias, pe care le analizează detaliat stabilindu-le relevanța, recunoaște și explică posibilele cauze generatoare ale unor sentimente / emoții și stabilește cauza cea mai probabilă, utilizează strategiile cele mai eficiente de gestionare responsabilă a situațiilor care implică manifestarea unor emoții.

Subliniez încă o dată că mi-am propus să îl ajut pe Bogdan să dobândească *abilități de luare a deciziilor* și să aibă *abilități de gestionare constructivă a sentimentelor* și cred că am reușit. Nădăjduiesc să fie cât mai convingătoare exemplele și cele povestite mai sus. La fișa *Păreri despre sine* scorul la finalul programului a fost de + 8, constatarea fiind că elevul are acum mai multe păreri pozitive despre sine decât păreri negative. Consider că prin activitățile derulate am reușit să îl ajut să își exteriorizeze durerile, frământările, problemele și să îl încurajez în a fi mai

optimist față de propria persoană prin luarea unor decizii corecte, conștientizându-și cât mai realist resursele personale interne și externe.

Ceea ce m-a bucurat cel mai mult în cazul lui Bogdan e atitudinea lui total schimbată față de tot ce e în jurul lui: e mult mai optimist, mai dornic de a se implica, mai motivat pentru studiu, are relații mult mai profunde cu cei din jur. Activitățile derulate nu au fost simple lecții de școală, pe care dacă le înveți bine, dacă nu, nu. Aici se vorbește despre viață, despre devenirea noastră, despre ceea ce e mai dureros în ea, despre ceea ce avem și nu conștientizăm că avem, despre cum să plângi, despre cum să ierți, despre cum să te ridici, despre cum să mergi mai departe, cerând ajutor celor de lângă tine, căutând în tine forța necesară, despre cum să-ți învingi temerile, despre cum pot fi depășite limitele, despre cum să îți valorifici fondul sufletesc bun, despre cum să îți fructifici calitățile, despre cum să lupți pentru visele tale, despre cum să nu te dai bătut niciodată, despre cum să fii sprijin pentru cei din jur, despre cum să fii om în adevăratul sens al cuvântului, despre cum să îți păstrezi demnitatea în fața ta și-n față celor din jurul tău.

Otilia

Mihaela-Ioana Fildan, mentor la Liceul Baptist „Emanuel” Oradea

„Programul acesta m-a ajutat să mă cunosc mai bine pe mine însămi, să îi cunosc mai bine pe cei de lângă mine, să gândesc mai corect, să îmi accept trecutul, să încerc să găsesc soluții la unele probleme cu care mă confrunt ... Aș recomanda acest program fiecărui om ... Una dintre cele mai frumoase lecții a fost cea cu povestea măgarului bătrân din care am învățat că pot transforma aproape toate loviturile vieții în trepte pe care să mă ridic, să ies la lumină ...” (Otilia)

Otilia este acum elevă în clasa a X-a la un liceu vocațional, profil teologic. A intrat în programul de mentorat când era în clasa a IX-a cu un soi de curiozitate, încrezătoare și destul de optimistă. A recomandat-o pentru a fi propusă spre selecție în programul de mentorat faptul că este elevă beneficiară a bursei *Bani de liceu*. Menționează în formularul de înscriere în programul de mentorat că a fost motivată de dorința de a se cunoaște mai bine pe sine.

Otilia a crescut într-o familie cu resurse materiale limitate, cu un tată alcoolic și o mamă destul de necăjită de toată situația. La vârsta de 7 ani, în urma unor abuzuri violente din partea tatălui, Otilia fugi de acasă, însoțită fiind de frățiorul ei de numai doi ani. Ajunge în gara din Oradea, nu departe de casa lor, și e găsită de poliție. Fiind nesupravegheați, sunt trimiși la un centru de minori, iar părinții își pierd astfel drepturile pentru neglijență. Nu a mai avut de atunci niciodată ocazia de a-și vedea mama, de care, mărturisește ea, îi este cel mai dor. După câteva luni a fost trimisă în plasament familial la o organizație non-profit, creștină și independentă. Aici a întâlnit doi părinți tineri și face parte dintr-o familie cu 12 copii de diferite vârste cu situații de viață similare. Mărturisește că acum vede clar avantajele mutării în noua familie, deoarece apreciază condițiile materiale bune, merge la biserică, învață într-o școală bună în care a crezut că nu va reuși să rămână din cauza mediilor mai mici.

Într-una dintre activitățile de follow-up alege să îi scrie o emoționantă scrisoare mamei sale: *„Iubită mamă, oare mă mai poți ierta? Mamă, să știi că regret cel mai mult ziua aceea de duminică în care, în loc să am grijă de micuțul N., și să te aștept cuminte, am fost plină de egoism și am plecat ... Mami, nu am știut ce consecințe va avea acea faptă a mea. Am acționat în momente în care eram foarte mândroasă pe tati, pur și simplu am decis să plec, dar nu am crezut vreodată că vei suferi așa de mult, că voi suferi așa mult ... Eu sunt bine, dar întotdeauna am visat, ne-am visat împreună: o familie adevărată. Când mă gândesc la nunta mea, dacă o să fie vreodată, îmi imaginez că mă conduce tata la altar (l-am iertat), iar pe tine te văd undeva într-un colț radiind de fericire !!! Mami, dacă mi-ar cere cineva să-mi spun ultima dorință, atunci aceasta ar fi: să aud cuvintele: Ești iertată!”* M-am gândit de multe ori că Otilia își imaginează doar un scenariu posibil a ceea ce s-a întâmplat cu mama ei după plecarea ei. Adevărul e că nu are de unde să știe nimic și tot atât de adevărat e că acest sentiment de vinovăție există și e dureros.

Utilizând instrumentele evaluării inițiale, scala de evaluare a stimei de sine, *Scala Rosenberg* (stima de sine), chestionarul *Cum învăț* și eseul *Despre mine*, am reușit să formulez câteva constatări despre Otilia la începutul programului. În ceea ce privește stima de sine, scorul de 26 puncte dovedește o stimă de sine de nivel mediu. Surprinzătoare mi s-au părut aspectele menționate, și anume că se simte uneori inutilă și că uneori crede că nu e bună de nimic, mărturisește că uneori e prea pesimistă și că problemele de zi cu zi o frământă, fapt care o face să se îndoiască de sine și de cei din jur (familia). Otilia este foarte motivată pentru a învăța, mai ales la materiile preferate, mărturisește că, atunci când se apucă să studieze ceea ce îi place, se simte entuziasmată, valorificându-și la maxim potențialul. Otilia învață preferențial, dar se străduiește și la materiile la care se simte nesigură, recunoaște că nu a găsit strategii de învățare eficiente la unele materii. Știe

să se autoanalizeze destul de profund; ia decizii bune, mai ales atunci când e decisă să performeze într-un anumit domeniu, vorbește optimist despre viitorul ei și e hotărâtă să facă tot posibilul ca visele să i se împlinească, dovedește efort susținut pentru a ajunge la ceea ce și-a propus. În privința gestionării constructive a sentimentelor, pe de-o parte, își focalizează toată atenția spre idealurile menționate, fapt ce o ajută să fie optimistă, pe de altă parte, e copleșită de sentimente contradictorii, și, înclinată fiind spre autoanaliză, recunoaște că nu știe să-și gestioneze eficient emoțiile.

Mi-am propus să o ajut pe Otilia să dobândească *abilități de luare a deciziilor și abilități de gestionare constructivă a sentimentelor*. La fișa *Părerii despre sine* scorul Otiliei la evaluarea inițială a fost de +2, constatarea fiind că eleva are câteva păreri pozitive despre sine, de care însă nu e foarte conștientă. De aceea, mi-am dorit să o ajut nu numai să își exteriorizeze durerile, frământările, problemele, ci și să dobândească competențe de învățare, prin munca cu textul, luarea de notițe, scrierea de eseuri, corelarea informațiilor, abordarea interdisciplinară etc., de a lua decizii bune pentru propria viață, să o ajut să fie mai conștientă de calitățile sale, valorificându-și astfel resursele personale interne și externe.

Încă de la început, am intuit că Otilia va participa activ la exercițiile propuse în cadrul activităților și că acest lucru o va ajuta să dobândească strategii, metode de învățare eficientă și gestionare corectă a propriilor sentimente. La Activitatea 1, *Cine sunt eu? Cum mă autodefinesc și cum mă definesc alții?*, Otilia recunoaște că aproape toate categoriile de oameni numiți (frații, familia, colegii, prietenii) ar spune despre ea că este *o persoană ambițioasă, încăpățânată, luptătoare*. Otilia concluzionează la momentul de reflecție: „*mi-am dat seama că sunt o ființă destul de complicată, care are unele calități, dar și câteva defecte cu care nu mă prea mândresc*”. Povestea cu *Pățania măgarului bătrân* a captat-o foarte mult și pe ea, la una dintre activitățile de follow-up scriind o meditație de tip scrisoare, în care, deși se adresa fratelui ei, cred că, în fond, vorbea și cu sine: *Frate drag și scump, viața va arunca peste tine cu pământ și cu tot felul de greutăți. Însă, secretul pentru a ieși din fântână este să te scuturi de acest pământ și să-l folosești pentru a urca mai sus. Fiecare din greutățile noastre este o ocazie pentru un pas înainte, putem ieși din adâncurile cele mai profunde dacă nu ne dăm bătăuți. Să nu te dai bătut nici tu ! Folosește pământul care se aruncă peste tine ca să mergi înainte. În viața asta tu trebuie să fii soluția, nu problema. Oricât ar încerca lumea să îți calce pe suflet, nu o lăsa să o facă. Ea e rea și crudă. Puritatea, puritatea, N., nu se discută!*”

La activitatea 2 și 3, *Familia mea și Membrii familiei mele*, Otiliei s-a angajat cu dificultate în rememorarea unor situații de demult. Otilia s-a autoidentificat ca fiind *tigru* (energic, protector, entuziasmat, încăpățânat) înconjurată fiind de *maimuță* (inteligentă, loialitate, sociabilitate), *urs* (curaj, interiorizare) și *iepure* (altruism, frică). De asemenea, a spus că se simte caracterizată de culoarea *albă* (persoană sinceră, împăciuitoare, dar sobră deseori) și că e înconjurată de *albastru* (persoană calmă, creativă, protectoare), *verde* (persoană calmă, relaxată) și *roșu* (persoană excentrică pendulând între extreme). Cu ajutorul simbolurilor (animale și culori) a fost mai ușor să comunicăm despre familie. Important a fost că ea a conștientizat de ce fel de oameni e înconjurată și că e nevoie de multă înțelepciune ca *tigrul* să poată conviețui cu celelalte animale mai mici sau mai mari din jurul lui, că *albul*, cu *verdele*, *albastrul* și *roșul* pot crea un tablou frumos. După urmărirea filmului *Steluțe pe pământ*, Otilia a notat: *”m-a emoționat faptul că, neînțeles de cei din jur, care nu-i mai dau nicio șansă (nici măcar familia, ceea ce e cel mai dureros), băiatul își pierde până la urmă și puținele pasiuni pe care le avea, devine un introvertit la inima căruia se va ajunge foarte greu. Oricum, profesorul acela de desen a reușit, pentru că s-a încăpățânat să vadă ceea ce alții nu puteau vedea, l-a scos la lumină, i-a redat speranța, zâmbetul pe față și familia, care a învățat să-și accepte copilul cum este fără a le mai fi frică de el, de ieșirile lui ...”*

În cadrul activității 4, Otilia reușește să identifice și să analizeze corect caracteristicile comunității îndepărtate, apropiate și intime, la ultima subliniind câteva aspecte definitorii ale familiei adoptive din care face acum parte. Cred că, începând cu această activitate, Otilia reușește să dobândească

abilități de gestionare a propriilor sentimente. Am apreciat că nu s-a lăsat învinsă de amintirile dureroase din trecut, că a început să analizeze corect contextul dat și să-i vadă beneficiile, șansa care i s-a oferit de a face parte din această nouă familie, chiar dacă există și aici probleme care o necăjesc uneori. Activitatea 5 o ajută pe Otilia să definească ceea ce înțelege prin *valoare* și să atașeze adjectivul *valoros* lângă diferite domenii ale vieții personale: om valoros (*Dan Puric*), obiect valoros (*cartea*), principiu valoros (*Nu te lăsa învinsă!*), calitatea valoroasă (*puterea, tăria de caracter*), amintire valoroasă (*sacrificiul de sine*), îndemn valoros (*Puritatea!*), preocupare valoroasă (*lectura, muzica*), activitate valoroasă (*pianul, cititul*) etc.

În cadrul celei de-a doua teme, *Resursele mele*, au fost parcurse următoarele subteme: *Persoane resursă din jurul meu*, *Modele de rol*, *Viața mea ca sursă de învățare*, *Resurse personale interne*, *Curaj și stimă de sine*. La o activitate de follow-up, Otilia și-a folosit foarte bine talentul de mic scriitor, realizând un eseu cu titlul „*Ce înseamnă un zid de protecție?*” „*Familia, prietenii, oamenii la care ținem reprezintă zidul nostru de protecție, ei ne vor ajuta pentru că ei ne cunosc durerile, frământările, eșecurile, gândurile, sentimentele. Ei nu ne vor lăsa să ne complăcem în greșeli și nereușite, vor adopta față de noi atât dragoste, cât și dreptate și corectitudine.*” După discuția de la follow-up, Otilia a realizat că mare parte din resursele noastre se află în noi, nu doar la cei din jur. În cadrul activității 7, Otilia definește noțiunile de *model*, *exemplu*, *personalitate* și, după lectura *Povestea creionului* de Paulo Coelho, mărturisește la momentul de reflecție: „*mi-a fost greu să mă uit la urmele lăsate de viața mea, să citesc printre ele despre cine sunt eu cu adevărat... cred că e important să fiu un exemplu bun pentru cei din jurul meu și trebuie să-mi conștientizez mai mult calitățile pentru a dovedi că mina din interiorul creionului e bună ...*” În cadrul activității 8, numește calități pe care le are și calități pe care ar vrea să le dobândească. Face două desene frumoase (două peisaje cu flori), realizând că o viață e cu atât mai frumoasă cu cât dobândim tot mai multe calități, pentru că, astfel, tabloul prinde viață. Activitatea 9 mi s-a părut foarte eficientă, Otilia conștientizând că nu doar resursele exterioare sunt importante, ci și cele interioare. Reușește să identifice lucruri pe care le are și de care are nevoie în viitor. La activitatea 10 identifică oameni apropiați ei care au avut curaj și stimă de sine și trage concluzia că e important să aibă modele de viață valoroase pentru a deveni *om adevărat*, *om de caracter*. Realizează o analiză de tip SWOT a propriei vieți, identificând puncte tari (*învăț bine, știu să analizez situații de viață mai dificile, văd mai mult la oamenii din jurul meu decât exteriorul*), puncte slabe (*vorbesc prea mult, am așteptări prea mari la cei din jurul meu, uneori îi rănesc pe cei din jurul meu foarte ușor*), amenințări (*uneori parcă mediul de acasă și faptul că nu mă cunosc suficient de bine pe mine însămi*) și oportunități pentru viața sa (*încurajările celor care văd mai mult în mine decât văd eu, olimpiadele și concursurile la limba română, prietenii și oamenii foarte valoroși din jurul meu*).

M-a bucurat mult faptul că Otilia reușește să vadă că și ceea ce a fost mai rău în viața ei a dus la bine și apreciez că e optimistă vizavi de viitor. La ultima activitate, Otilia spune că, deși nu se simte în totalitate împăcată cu toate situațiile din viața ei, va continua să lupte pentru împlinirea visurilor ei: „*la 27 de ani mă văd profesoară de română, căsătorită cu doi copii, om de bază pentru societatea și mediul în care trăiesc, ajutându-i pe copiii fără părinți, având prietenii valoroase și spunându-mi mereu că trebuie să văd întotdeauna partea plină a paharului.*”

Urmărind aceiași pași ca în cazul evaluării inițiale, în urma evaluării finale am reușit să formulez câteva concluzii despre progresul Otiliei. Tânăra are o motivație bună pentru învățare și conștientizează rolul ei în devenirea viitoare, atinge performanța acolo unde există motivație puternică, dobândește strategii proprii de a atinge performanțe în domenii preferate, a găsit câteva strategii și metode de învățare la materiile care nu se înscriu în preferințele ei, a învățat cum să își gestioneze corect sentimentele, să caute răspunsuri la întrebări complexe, să identifice strategii care să o ajute pentru atingerea obiectivelor propuse, să-și valorifice potențialul etc.

Reamintesc că mi-am propus să o ajut pe Otilia să dobândească *abilități de luare a deciziilor* și *abilități de gestionare constructivă a sentimentelor* și cred că, în bună parte, am reușit. La fișa *Păreri despre sine* scorul Otiliei a fost de data aceasta + 9, constatarea fiind că eleva are acum mult mai multe păreri pozitive despre sine decât la începutul programului. Consider că prin activitățile

derulate am reușit să o ajut să își exteriorizeze durerile, frământările, problemele, să o motivez să caute metode și strategii eficiente de învățare, să ia decizii corecte pentru viața ei, să o încurajez în a fi mai optimistă față de propria persoană, evaluându-și cât mai realist resursele interne și externe.

Ceea ce m-a bucurat cel mai mult în cazul Otiliei e decizia ei de a lupta mai mult pentru împlinirea visurilor de perspectivă, de a-și înlătura complexe, de a-și gestiona eficient emoțiile, de a dobândi strategii de învățare eficiente și de a lua decizii cumpătate. Activitățile derulate nu au fost simple lecții de școală, pe care dacă le înveți bine, dacă nu, nu. Aici se vorbește despre viață, despre devenirea noastră, despre ceea ce e mai dureros în ea, despre ceea ce avem și nu conștientizăm că avem, despre cum să plângi, despre cum să ierți, despre cum să te ridici, despre cum să mergi mai departe, cerând ajutor celor de lângă tine, căutând în tine forța necesară, despre cum să-ți învingi temerile, despre cum pot fi depășite limitele, despre cum să îți valorifici fondul sufletesc bun, despre cum să îți pui în practică calitățile, despre cum să lupți pentru visele tale, despre cum să nu renunți la viața care e o luptă, despre cum să nu te dai bătut niciodată, despre cum să fii sprijin pentru cei din jur, despre cum să fii om în adevăratul sens al cuvântului, despre cum să îți păstrezi demnitatea în fața ta și-n fața celor din jurul tău.

Alin

Mariana Puiu, mentor la Coelgiul tehnic „Anghel Saligny”Baia Mare

„trebuie să știm cum să ne educăm noi ...” (Alin)

Alin este elev în clasa a XII-a. Provine dintr-o familie organizată, de condiție socio-profesională medie: tatăl lucrează ca agent de pază, iar mama este casnică. Familia are în întreținere 5 minori, cu vârste cuprinse între 8 și 18 ani. Locuiesc la țară, la câțiva kilometri de orașul capitală de județ, unde Alin frecventează liceul, făcând naveta. Atmosfera din familia lui Alin este caracterizată de sprijin reciproc, înțelegere și armonie, cooperare. Tatăl lui Alin afirmă despre fiul său: „nu face prostii legate de condus, îi băiatul pe care și l-ar dori orice tată”; mama mărturisește: „nu mă ascultă în totalitate. Văd un pic de imaturitate în el, dar totuși sunt îndrăgită de el – *mândră* – cum e în societate”. Alin vorbește astfel despre relația cu familia: „*eu zic că îs într-o relație bună cu părinții, frații și bunicii, exceptând jucăriile noastre cu certurile între noi, frații...sunt OK cu privință la familia mea, la originea mea, nu sunt rece față de aceste lucruri*” (...) ”am realizat că trebuie să ascult mai mult de *părinții* mei, de aproapele meu și îmi place că trebuie să fac *mai mult în privință cu familia* mea să ascult și să iau *provocările vieții* tare și realist” sau ”dar cu toate acestea mă gândesc cât de nătărău am fost că nu am ascultat și am neglijat părerile părinților, trebuie mai mult”.

Alin locuiește alături de cei 5 frați și părinții săi într-o gospodărie țărănească tipică zonei rurale la aproximativ 25 de kilometri de orașul capitală de județ, gospodărie cu teren agricol și grădină de legume. Terenul agricol trebuie muncit și întreținut, la fel și animalele de pe lângă casă, ceea ce presupune faptul că întreaga familie pune umărul la realizarea sarcinilor gospodărești (băieții mai mari au sarcini precise în gospodărie: ajută la hrănirea animalelor, la treburile agricole, mai ales primăvara, în perioada aratului, vara și toamna la săpat, cules, discuit etc., fetele își ajută mama la prepararea hranei și la curățenie. Alin beneficiază de condiții optime de învățare: băieții au camera lor dotată cu un calculator și o mică bibliotecă. De asemenea, are acces la oportunități de petrecere a timpului liber la Căminul Cultural din sat, mergând la discotecă sau la întâlniri cu ceilalți tineri din satul unde locuiesc. În urma unei întâlniri cu mama lui Alin, am constatat că este dispusă să-i asigure cele necesare studiului atât cât este nevoie pentru ca elevul să învețe o meserie, să promoveze cursurile instituției la care este înscris pentru a-și putea întemeia la rândul lui o familie și o gospodărie. Am observat preocuparea constantă a părinților de a asigura condiții de trai civilizate, de-a se adapta la noutățile tehnologiei și de a se pune la dispoziția copiilor ori de câte ori aceștia au nevoie (părinții vin pe rând la școală la ședințele cu părinții, țin legătura cu dirigintele clasei, îi sfătuiesc să fie respectuoși și ascultători, le oferă deci un cod moral de valori după posibilități).

Alin a dovedit aptitudini deosebite pentru desen și mecanică, iar familia n-a ezitat să-i permită să se înscrie într-o școală de profil. În instituția unde învață, există obiceiul ca la fiecare început de an școlar, psihologul școlii să se întâlnească în timpul orelor de dirigenție cu elevii unei clase și prin testare, să precizeze stilul de învățare al fiecăruia. Luând legătura cu psihologul și cu dirigintele clasei, și în urma observațiilor personale, din timpul derulării activităților tematice, am constatat în calitate de mentor, că elevul are un stil predominant kinestezic de învățare.

Alin a dezvoltat relații de prietenie cu adolescenți din aceeași grupă de vârstă, cu preocupări și interese asemănătoare, ceea ce-i influențează parcursul existențial: are un prieten foarte bun, mai mare ca vârstă dar foarte apropiat, despre care mărturisește: ”aș dori să fiu ca (el), pentru că este o persoană după caracterul meu și mă înțelege, are familie unită și se descurcă foarte bine, îi bun, înțelegător, descurcăreț, se implică în orice, are bani, seriozitate”.

Pe parcursul anilor școlari 2010 – 2012, (clasele a IX-a – a XI-a), am remarcat aptitudini deosebite ale lui Alin la disciplinele tehnice de studiu (materiale de construcții și instalații, desen tehnic, alte module tehnice), cât și înclinații artistice legate de artele plastice. Acestea au fost remarcate și de profesorii care predau aceste discipline la clasa lui Alin, ceea ce s-a soldat cu încurajarea elevului de a lucra pe perioada practicii, dar și în timpul liber la atelierele școlii coordonate de maiștrii instructori și la un Service din oraș. Pe de altă parte, în ceea ce privește disciplinele cu profil uman și real, Alin a reușit cu greu să facă față cerințelor curriculare și aceasta numai în urma unui efort considerabil din partea lui, a dirigintelui clasei și a profesorilor, având rezultate mediocre, la limita promovabilității școlare.

Încă de la debutul anului 2012, de când Alin a consimțit să participe la activitățile derulate în cadrul programului de mentorat, când era în clasa a XI-a, a început să prezinte puțin mai mult interes față de școală, a devenit mai implicat în propriul proces educațional, se simte mai sigur pe sine, se străduiește să nu mai rămână corigent și să ia note mari (nu se mai mulțumește cu nota cinci doar ca să treacă), vrea să dea câte o mână de ajutor la activitățile școlare și extrașcolare (se anunță voluntar atunci când este nevoie de a pregăti decoruri pentru câte o serbare, se oferă în timpul orelor să ștergă tabla, ajută la organizarea sălii de clasă sau a celei de spectacol atunci când este cazul).

Alin este conștient că educația este necesară, deși pare mai mult că și-a însușit involuntar niște sintagme auzite, dovadă și dezvoltările de mai jos : „doresc să învăț, să învăț ca să-mi fac o viață mai bună”. În aceeași măsură, mărturisește că nu se simte foarte atras de școală: ”mă aștept să continui să învăț pentru o scurtă perioadă de timp pentru că nu mă găsesc în timpul de învățat, nu sunt în largul meu”. Are motivație pentru învățare deoarece ”dacă n-ai carte, n-ai parte și așa mă silesc să învăț”, dar este cam delăsător: „nu mă strofoc” și are un apetit foarte scăzut spre învățare, dovadă și afirmațiile din sintagmele „mă dor toate, nu mai suport atâta învățat, mă duc la liceu ca și câinele în lanț”. Nu acordă un real interes învățării, de regulă, lucrează foarte puțin: ”aproximativ o oră, dar rar stau o oră”. Alin își conștientizează cu destulă obiectivitate carențele la anumite discipline, de exemplu, la matematică învață „cam prost”, este superficial, acordă foarte puțin timp instruirii personale, deși este conștient că are probleme la multe materii și dorește să le depășească. „Cred că semestrul ăsta (semestrul doi, anul școlar 2011-2012) o să am rezultate mai bune și nu cred că o să rămân repetent”.

Alin are doi prieteni cu care comunică foarte bine și cu care împărtășește aceleași probleme, precum și un prieten mai mare ca vârstă, pe care îl consideră un model de succes și pe urmele căruia dorește să calce: „este o persoană după caracterul meu ... nu s-a dat bătut niciodată și a avut familia aproape”. În relațiile sociale cu cei din jurul său, colegi, alți prieteni, profesori, reușește să interacționeze transferând informațiile obținute și într-un cadru formal (școala), și într-un cadru informal (familia, cercul de prieteni, Service-ul unde lucrează, comunitatea). În aceeași măsură, observațiile/informațiile obținute de la familie și prieteni le transferă la școală prin modul de comportament și prin atitudinile pe care le manifestă în rezolvarea diferitelor sarcini școlare.

Independent de sarcinile școlare, elevul preferă să-și folosească timpul și creativitatea, muncind în gospodăria familială sau căpătând experiență la Service-ul unde lucrează. Este orientat mai mult spre dezvoltare profesională și socială, decât spre deschidere culturală, este foarte preocupat de practica școlară, conștient că astfel va învăța mai bine meseria pentru care se pregătește: „mi-am rezolvat actele la practică la (firmă), îi tare de tot”. Are un maestru care se ocupă de el, lucrează efectiv la firma unde-și desfășoară practica, nu se mulțumește ca alți elevi, să facă rost de adeverința de practică. Afirmația de mai sus a elevului „mi-am rezolvat actele la practică...” exprimă bucuria și mândria că a reușit să se angajeze printr-o convenție civilă la firma respectivă, că a reușit să câștige încrederea șefului său direct și că poate practica o meserie care-i place și care-i aduce și satisfacții materiale, pentru că este plătit.

Stilul de învățare al lui Alin este unul kinestezic, cu preferință pentru aspectele practice mai degrabă decât cele teoretice, orientat spre aprofundarea temeinică a meseriei pentru care se pregătește (electromecanic) mai degrabă decât spre dezvoltare personală complexă. Identifică oportunitățile disponibile „îmi place să învăț lucruri logice”, este orientat către schimbare, dar nu întreprinde nimic pentru a avea succes, nu știe să folosească și să aplice cunoștințele acumulate în contexte diferite, deși dorește în mod real o viață bună, plină de satisfacții (o casă a lui, o familie și o mașină). Folosește greu metacogniția în propriul proces de învățare și dezvoltare, nu-i place să rezolve probleme abstracte, dar are abilitatea de a înțelege importanța învățării chiar dacă nu-i face plăcere: „vai de capul meu și când mă gândesc că unde oi ajunge peste vreo 11 ani ...cum să aduc, dacă n-am carte, mor încet da' sigur, dar mai am o nădejde că măcar profilul pe care l-am ales mi-a schimba soarta...”.

Tehnicile de învățare folosite sunt clasice: „citesc lecția de câteva ori”, apelează la ajutorul colegilor când este cazul, dar nu neapărat dintr-un interes real, cât mai ales de nevoie: „și întreb a doua zi un coleg, nu mă strofoc”. Nu știe să-și gestioneze eficient timpul de învățare și să-l coreleze cu timpul destinat prietenilor și colegilor, sau pregătirii profesionale. Pentru Alin, educația prin școală este doar o modalitate prin care să obțină o diplomă care să-i permită încadrarea în câmpul muncii după finalizarea studiilor. Școala este văzută mai degrabă ca o obligație decât ca o oportunitate în dezvoltarea personală.

Nivelul de performanță pentru abilitățile de gândire critică este modest spre mediu: elevul caută activ răspunsuri la întrebări când este provocat, dar nu are răbdare să le analizeze, sau să-și activeze cunoștințele și abilitățile existente în vederea aplicării lor în viața cotidiană. În ceea ce privește abilitățile de a lua decizii, elevul identifică vag succesul în propria viziune, dar nu cântărește, nici nu analizează alternativele pe care le are la îndemână pentru a-și construi viitorul pe care și-l dorește bun; nu anticipează la adevărata valoare consecințele neimplicării active în propriul proces de dezvoltare. Nu știe să-și gestioneze constructiv sentimentele, chiar dacă recunoaște cauzele lor generatoare (de altfel, este foarte timid și complexat); nu utilizează strategii potrivite pentru a gestiona corect situațiile în care se află (nu-și stabilește pași clari în vederea împlinirii unui obiectiv, se mărginește la a acționa sub impulsul momentului, dacă reușește e bine, dacă nu reușește, lasă problema deoparte și își stabilește o altă țintă). Deși este ușor retras și interiorizat, Alin participă cu entuziasm la întâlnirile săptămânale, răspunde pozitiv de fiecare dată când este solicitat, mai ales când sarcinile vizează o contribuție creativă și libertatea alegerii mijloacelor de exprimare în cadrul unei teme. Colegii săi de clasă îl privesc ca pe o persoană tăcută, retrasă, timidă, centrată pe propriile sale preocupări și probleme, dar comunică cu el și mai nou, îi cer sprijinul în realizarea anumitor sarcini.

În perioada cuprinsă între lunile februarie – decembrie 2012 am derulat o serie de activități tematice care au urmărit prin graficul de desfășurare, prin materialele folosite și prin modul de organizare al fiecăreia, să contribuie la responsabilizarea lui Alin vizavi de propriul proces de formare și dezvoltare, de a-l capacita să participe pe deplin, eficient și conștient la viața societății. În calitate de mentor în cadrul acestui proiect, am urmărit să îl sprijin pe Alin să își dezvolte competența de a învăța, abilități de gândire critică, abilități de luare a deciziilor și abilități de gestionare constructivă a sentimentelor. Am parcurs conținuturile recomandate în curriculum-ul programului de mentorat.

Am încercat să insist mult pe comunicarea interpersonală, fără să omit comunicarea de tip interpersonal-reflexivă, având în vedere că Alin nu a considerat niciodată printre prioritățile sale nevoia de analiză a propriilor fapte, gânduri, vise. Cu atât mai mult, activitățile de început s-au axat pe acest obiectiv, iar elevul, la început surprins plăcut, curios, („eu am avut o stare de dorință spre bine”) a dovedit deschidere reală: „sunt un tip milos, blând, accept pe oricine în convorbire, nu vă temeți de brutalitate din partea mea, zic eu, vă aștept să vă cunosc...” . Dacă la începutul activităților, îi era mai greu să se exprime deschis, încet-încet, aceste întâlniri au scos la iveală

dorința de a fi înțeles, de a se destăinui mentorului și colegului de activități, plăcerea de a fi ascultat fără a i se face observații: îi plăcea atmosfera din timpul activităților de mentorat.

Voi menționa mai jos câteva dintre activitățile care l-au impresionat mai mult pe Alin și la care s-a străduit să participe cu interes foarte mare. Primele trei activități (Identitatea mea – Dimensiuni, fețe ale identității, Origine, familia de origine, Membrii familiei mele, roluri) i-au permis să valorizeze ideile personale despre care credea că nu sunt importante, că nu interesează pe nimeni. A ajuns să înțeleagă că, deși mărturisea la un moment dat „sunt un nimeni teoretic”, „practic simbolizez și eu ceva – un elev, un copil într-o familie”. Unele activități i-au plăcut în mod special. Așa a fost, de exemplu, activitatea 3, la care, pe baza fragmentului din romanul *Moromeții* al lui Marin Preda, a avut de ales să scrie o scrisoare unui personaj care l-a impresionat mai mult sau familiei sale, prin care să discute modul în care înțelege el relațiile dintr-o familie. A preferat să adreseze o scrisorică celor din familia sa, la sfârșitul căreia menționa: „nu mă interesează ce ziceți despre mine, dar am o rugămintă: ca să îmi fiți apropoape la greu și să mă înțelegeți, nu pot să vă mulțumesc. Vă iubesc pe toți”.

Activitățile care au avut ca tematică stima de sine și succesul l-au „obligat” să fie mult mai analist, mai reflexiv, să conștientizeze propriile slăbiciuni, dar și atuurile, să încerce să beneficieze de pe urma lor. La activitatea 5 (Resursele mele – Conștientizarea succesului) a reușit să dea o definiție personală, creativă și inedită, noțiunii de succes: „nu există succes înăscut pentru că fiecare își croiește succesul cu mâna lui, cu fapta, cu gândirea și respectul de sine, comunitate, și prin simplul fapt că aruncă o hârtie la coș și nu scuipă pe stradă sau unde îl apucă, știi cam până unde ajunge acela în viitor”.

Alin a dovedit o nevoie de receptare a unor lucruri total noi: fragmentele din conferințele lui Dan Puric l-au impresionat în mod special, a mărturisit că și acasă a căutat pe *youtube* alte asemenea filmulețe cu celebra personalitate; a fost plăcut impresionat de fundalul sonor pe care mentorul îl punea la majoritatea activităților – fragmente din piese clasice, ușoare și impresionabile. Pentru el, aceste activități au reprezentat o adevărată „revoluție sufletească”. A descoperit că educația și învățarea nu înseamnă doar acumulare forțată de informație, multă și uneori inutilă, ci plăcerea de a fi util societății din care faci parte prin contribuții personale demne de urmat.

Încet-încet, nivelul de performanță la competența de a învăța a evoluat de la modest la mediu, chiar în cazul utilizării autoreflexiei, de la mediu la superior, iar în ceea ce privește abilitățile de gândire critică, la competența – căutarea activă a răspunsurilor la întrebări complexe – nivelul de performanță a ajuns spre superior: elevul a reușit performanța de a susține răspunsuri la întrebări complexe sau provocatoare (activitatea 9 – Resursele mele – Persoane resursă din jurul meu: a intuit foarte bine mesajul și simbolistica titlului textului „Mulțumesc, tanti” de Langston Hughes, parcursul evenimentelor din text, dar mai ales, a extras singur o valoare morală fără să i se fi cerut aceasta ca sarcină de lucru: „eu am învățat din text că trebuie o atenție la ce ni se întâmplă în jur, nu trebuie să lăsăm să ne vâjâie viața pe lângă urechi”.

Am încercat în calitate de mentor să evit teoretizarea conținuturilor și să aloc mare parte din timpul desfășurării fiecărei activități, reflecției, folosind întrebări formulate cu grijă, de tipul: Cum ți s-a creat imaginea mentală a sarcinii date? Ce gânduri îți trec prin minte? Ce îți sugerează aceste gânduri? Ce fel de lucruri am învățat despre mine? Ce mi-a plăcut să fac cel mai mult? Ce mi-a fost greu/neplăcut să fac? Ce abilități de lucru/gândire pot transfera în învățarea mea pe viitor? Am folosit câteva strategii și tehnici generale de învățare pe care Alin să le poate înțelege și folosi și în alte contexte de învățare sau de viață: structură de consemnare în jurnal, brainstorming-ul, ciorchinele inițial și ciorchinele final, jurnalul dublu, interogarea multiprocesuală, lectura cu predicții, matricea conceptuală. Am urmărit să îi dezvolt un comportament de căutare și de autoreflexie, comportamente specifice unui gânditor critic. De asemenea, am căutat să dezvolt și un comportament care denotă gestionarea constructivă a sentimentelor și luarea cumpătată a deciziilor. În ceea ce privește abilitățile de luare a deciziilor și de gestionare constructivă a

sentimentelor, nivelul de performanță a mers pe o linie ascendentă, de la modest spre mediu. A învățat să analizeze mai atent alternativele în diferite situații de viață, poate să anticipeze un număr semnificativ de consecințe ale unei decizii personale (ca în cazul relației cu școala sau cu familia). Nu stăpânește suficient strategiile potrivite de gestionare a situațiilor de criză care implică manifestarea emoțiilor, dar intuiește corect aceste strategii, fără să le dezvolte sistematic: „trebuie să luăm exemplul deoarece...”, „le putem pune în practică...”, „m-am gândit să mă perfecționez în acest domeniu și să o consider o alegere pt viitor”, „trebuie să știm cum să ne educăm noi ...”.

Activitățile i-au permis lui Alin să-și conștientizeze resursele personale, punctele slabe, a mărturisit la un moment dat în cadrul activității 10 – Resursele mele, Resurse personale: „dincolo de ceea ce poți arăta celorlalți, poate fi la fel de important să-ți cunoști defectele și de ce nu, chiar limitele”. La fișa de lucru „Hexagonul intereselor”, a descoperit că există meserii care i s-ar potrivi și la care nu s-ar fi gândit niciodată: iubitor de tot ceea ce înseamnă mașini, reparații, electromecanică în general, a constatat cu uimire și amuzament că i s-ar potrivi și meserii sociale, ca aceea de bibliotecar sau meserii convenționale, precum poștaș, ospătar sau vânzător.

A învățat și s-a obișnuit să asculte/citească/vizualizeze lucruri noi și să le reinterpreteze. Fiecare activitate, după luna a treia de proiect, era începută invariabil cu întrebarea curioasă „astăzi ce ne-ați mai pregătit, ați adus un film sau o poveste frumoasă? de-a ce ne jucăm?”, ceea ce, evident, măsoară interesul elevului pentru activități.

Pe măsura derulării activităților, răspunsurile lui Alin au devenit mult mai clare, mai dezvoltate, mai coerente, vocabularul i s-a îmbogățit considerabil față de bagajul de cuvinte colocviale uzitat, s-a obișnuit să facă corelații între informațiile învățate la diferite activități, să facă mai mult apel la memorie, la reflexivitate, la analiză.

Abordează cu sinceritate și deschidere probleme personale: la activitatea 12 a reușit să ofere răspunsuri surprinzătoare de „filozofice” după lectura informațiilor din horoscopul personal; devenit mult mai sociabil, a surprins prin felul în care a înțeles și interpretat informațiile, dovedind că a ajuns să se cunoască suficient de bine pentru a se putea analiza în funcție de aceste informații – cu o intuiție bună, cu disponibilitate de acțiune, talent de organizator în treburile casnice, lucruri care sunt probate și la clasă.

Observațiile legate de propria persoană s-au validat și prin fișa pe care trei dintre profesorii care predau la clasa din care face parte Alin le-au completat. Pornind de la o afirmație din horoscopul personal despre care elevul consideră că i se potrivește pe deplin (*Nativul Săgetător este călăuzit de idealuri, până când se hotărăște să se retragă într-o poziție socială sigură. E amabil, deschis, optimist*), cei trei profesori aleși de elev – de matematică, de geografie și de discipline tehnice - au trebuit să răspundă la întrebarea: Credeți că este o trăsătură care definește caracterul lui Alin? Răspunsurile au completat portretul elevului, au subliniat trăsături de caracter precizate și de elev de-a lungul activităților derulate sau sesizate de mentor în timpul acestor activități: „este amabil, deschis, optimist....”, „o persoană sensibilă, extrem de sociabilă...”, „un elev calm, politicos, nu prea comunicativ, dar.....prietenos, acționează și judecă corect pentru rezolvarea situației”. În felul acesta, s-a realizat o observare/evaluare multiplă, nu doar din perspectiva singulară și subiectivă a mentorului.

Alin înțelege importanța învățării și o exprimă în propria sa viziune de viață; chiar dacă nu-i face plăcere, este conștient că școala este importantă pentru că îl ajută să învețe o meserie, să dobândească o diplomă pe baza căreia se va putea angaja după finalizarea studiilor liceale; în felul acesta, el conștientizează procesul de învățare ca o modalitate imediată și concretă de a se ancora în realitate prin obținerea unei slujbe care să-i faciliteze obținerea unor beneficii materiale – să aibă un salariu care să-i permită construirea unei case și achiziționarea unei mașini.

Conștientizează propriile curențe în procesul de învățare și propriile nevoi de învățare: „nu mă găsesc în timpul de învățat, nu sunt în largul meu”, „am realizat că trebuie ... să ascult și să iau

provocările vieții tare și realist”, „dincolo de ceea ce poți arăta celorlalți, poate fi la fel de important să-ți cunoști defectele și de ce nu, limitele”, (școala) „îmi cauzează o stare de speranță și putere de plecare mai departe.” Identifică oportunitățile disponibile; îi place să învețe „lucruri logice”, „mă face să mă gândesc la planurile mele”, „trăiesc conștient față de trecerea timpului.” Are abilitatea de a depăși obstacolele pentru a învăța: „îmi place să învăț în liniște și foarte explicit”, „m-a ambiționat să fac lucrurile cu mai multă atenție în viitor.” Înțelege teoretic conceptul de învățare pe tot parcursul vieții, știe că școala nu definitivează învățarea, dar nu se străduiește foarte mult, se mulțumește cu puțin, deși e clar progresul pe care l-a înregistrat între timp, dovadă și rezultatele neașteptat de bune la învățătură și faptul că nu are corigențe.

Tehnicile de învățare folosite sunt și clasice, „citesc lecția câteva ori”, și moderne „strategiile și tehnicile în pregătirea lecțiilor sunt acele creative și prin metoda furtună în memorie”, „îmi place să învăț prin discursuri pentru că mă face să mă gândesc la aproapele și îmi vin în minte fel de fel de proverbe și zicători și versete biblice.”

A învățat să-și gestioneze eficient timpul de învățare și să-l coreleze cu timpul destinat prietenilor și colegilor, sau pregătirii profesionale. Este orientat către schimbare și conștientizează succesul și oarecum știe să gestioneze dificultățile. Și-a format în timp un anume cod de valori morale: „fără bun simț și rușine nu faci nimic în viață și dacă nu știi ce vrei”, „eu zic că nu ai viitor dacă nu ai respect și înțelegere cu toți.” Alin are interes din ce în ce mai crescut spre învățare, este mai motivat decât la începutul programului de mentorat, poate și pentru că este în clasa a XII-a, dar mai ales e mai mulțumit de situația în care se află față de perioada dinainte; a căpătat încredere în sine și în forțele proprii, are ținte clare pe care vrea să și le atingă; se raportează foarte mult la spiritualitate și la relația lui cu Dumnezeu, de aceea, aproape în mod exclusiv, eseul său s-a centrat pe acest aspect „eu am fost învățat și sunt mândru de asta așa îngrijește-te de lucrurile sfinte pentru că astealalte de pe pământ îți vor fi date pe deasupra”, „pentru a realiza ceva în viață trebuie să ții cont de cele 10 porunci sfinte” etc.

Îi place să caute răspunsuri la întrebări complexe, de pildă relația cu divinitatea, dar are niște repere foarte fixe, în care crede, nu se străduiește să reinventeze roata, privește lucrurile dintr-o perspectivă foarte clară pentru el (Crede și nu cerceta!). Identifică astfel cel puțin un criteriu de definire a succesului în viață – credința - și alături de ea, familia. În ceea ce privește abilitățile de gestionare constructivă a sentimentelor, recunoaște și explică cauzele generatoare de sentimente prin prisma celor două coordonate ale sale, amintite mai sus.

Concluziile următoare sunt formulate având la bază interpretarea informațiilor cu ajutorul celor trei instrumente de evaluare: Scala stimei de sine și scorul acesteia, chestionarul ”Cum învăț” și eseul ”Despre mine” completate în cadrul activității de încheiere din luna decembrie 2012. În urma celor constatate din analiza acestor documente, consider că Alin a progresat astfel.

Stima de sine este mare, nu există mari diferențe față de scorul obținut la evaluarea inițială (de la 30 de puncte a crescut la 34 de puncte); dacă s-au păstrat aproximativ aceleași valori la majoritatea itemilor, am observat că la itemul 8 („aș vrea să pot avea mai mult respect față de propria persoană”) a scăzut cu un punct. Consider că nu este foarte relevant, elevul încă nu știe să interpreteze corect anumite aspecte personale și să se evalueze obiectiv, ceea ce de altfel este și normal, având în vedere vârsta lui și experiența în asemenea activități. La itemii 3 și 9 („în general înclin să cred că sunt un ratat, un nerealizat”, respectiv „din când în când am senzația că sunt inutil”) scorul a rămas la fel, ceea ce dovedește că e constant de regulă în aprecierile asupra sa; de multe ori, consideră că prin voință, noroc și muncă poate să-și dezvolte abilitățile de a-și împlini viitorul la care visează.

Motivarea pentru învățare este medie în continuare, elevul fiind conștient de necesitatea învățării, de asemenea de necesitatea de a înfrunta problemele de care se lovește, dar mai degrabă cu ajutorul familiei și al prietenilor; a înțeles că școala este necesară, este oarecum o rampă de lansare pentru a putea obține ceea ce-și dorește – o casă a lui, o familie, un trai îndestulat.

Nivelul de performanță pentru competența de a învăța este mediu în continuare, recunoaște utilitatea școlii, este interesat în a explora oportunitățile de învățare, știe de multe ori să-și monitorizeze corect procesul propriu de învățare; se folosește de strategii și metode de învățare și le utilizează independent, mai ales când este nevoit (în perioada testelor sau a tezelor se implică mai mult ca de obicei și se străduiește să folosească metode utilizate și în cadrul activităților de mentorat, precum metoda ciorchinului și a brainstormingului, care-i place în mod deosebit).

Nivelul de performanță pentru abilitățile de gândire critică este mediu, depinde de activitate sau în cazul orelor de curs, depinde mult de materia respectivă sau de relația cu profesorul de la clasă; la activitățile de mentorat, elevul a dovedit la unele activități, în speță cele de la temele *Identitatea mea* și *Viața mea ca o călătorie*, că poate da răspunsuri neașteptate la întrebări complexe; îi place și lui să fie provocat, îi place să recurgă uneori conștient la activarea unor cunoștințe și abilități relevante pentru noua învățare, să adopte poziții argumentate, uneori parțial, alteori bine definite; face conexiuni interesante între experiențele de viață personale și experiențele sau activitățile de la școală; e mai sfătos, poate și pentru că face parte dintr-o familie numeroasă, unită, cu mulți frați și părinți mai în vârstă.

Nivelul de performanță pentru abilitățile de a lua decizii este mediu, identifică de multe ori foarte exact succesul în viziunea sa proprie, analizează mult alternativele pe care le are la îndemână pentru a-și împlini visurile; se dovedește cam superficial, are momente când ia decizii doar de dragul de a finaliza o problemă, ca să scape, însă are capacitatea de a anticipa corect consecințele neimplicării active în propriul proces de dezvoltare.

Nivelul de performanță pentru abilitățile de gestionare constructivă a sentimentelor este acum mai avansat, mediu; elevul recunoaște cauzele generatoare de sentimente și emoții (timiditatea excesivă de la început s-a estompat destul de mult, a căpătat mult mai mare încredere în sine și în acțiunile proprii, e mai încrezător, este mai comunicativ și mai deschis, vorbește mai mult, se oferă să preia inițiativa la o activitate care-i place, nu mai așteaptă să fie provocat, pentru a răspunde, nici nu mai cere atâtea explicații suplimentare), utilizează de multe ori strategii potrivite pentru a gestiona situațiile diverse în care se află: dacă nu știe ceva, recunoaște deschis că problema îl depășește; are acum curajul să privească în ochii interlocutorilor, pune întrebări, uneori cere explicații suplimentare până își clarifică problema, e mai senin și mai volubil.

Victor

Constanța Stăncescu, mentor la Colegiul Tehnic Energetic Cluj-Napoca

„Mi-a plăcut foarte mult povestea aceea cu Domnul Trandafir.... mi-o amintesc mereu când vine vorba de școală dar nu mă gândeam să mai întâlnesc un sau o doamnă Trandafir dacă nu am întâlnit până acum. Cred că ar merita orice elev un program de mentorat...” (Victor)

Victor este elev acum elev în clasa a XII-a de liceu tehnologic. A intrat în programul de mentorat când era în clasa a XI-a destul de neîncrezător, dar fără timiditate sau rețineră. Elev beneficiar de bursă de orfan, fiind orfan de mamă de când era elev în clasa a IX-a. Avea rezultate foarte slabe la învățătură și se regăsea în fiecare an în rândul celor care așteptau să intre la examenul de corigență vara, de fiecare dată la câte două materii. Este singur la părinți și recunoaște că l-a supărat adesea pe tatăl său: „o fac adesea intenționat ca un fel de pedeapsă pentru că el a reușit să o înlocuiască pe mama...” Tatăl s-a recăsătorit, iar noua prezență feminină din casă nu a fost deloc pe placul lui Victor deși ea se străduia să facă totul ca să fie acceptată și „chiar părea uneori că îi pasă sincer de mine”, spune el. Scos din fire de comportamentul îndărătnic al copilului, tatăl a început să manifeste un comportament violent verbal și fizic. Reacția lui Victor a fost că a început să plece de acasă pentru a se întâlni cu prietenii cu care întârzia până noaptea târziu. „Simțeam că nu mai am niciun scop în viață și că nimic nu merită pe lumea asta”, mi-a mărturisit. De la școală nu absentă mult deoarece se simțea bine alături de unii colegi. Deși afirmă că nu are o materie la care să se pregătească în mod special, spune că se simte cel mai bine la ora de istorie și de fiecare dată rămâne cu ceva pentru că „e interesant”.

Victor nu este motivat intrinsec pentru a învăța, nu are nici surse variate de motivare pozitivă din cauza rezultatelor slabe da până acum. Este mândru de informațiile și cunoștințele pe care le deține în domeniile lui de interes: internet, istorie. Oferă prompt și oricui ajutorul atunci când aceștia întâmpină greutăți în lucrul cu calculatorul, chiar și unele cadre didactice îi cer părerea în legătură cu diferite operații. Afirmă că sistemul *Word* oferă încă multe posibilități de care mulți nu se știu bucura pentru că „nu au răbdare să caute.” În ceea ce privește istoria, consideră că dacă ar avea răbdare să citească ar fi foarte bine pentru că ar afla mai multe lucruri din cărți decât pot afla de pe internet deși „unii cred că internetul ne dă totul”. Am încercat să-i induc ideea că nu e încă târziu să înceapă să citească și să descopere plăcerea de a citi oferindu-i proză scurtă despre care să discutăm apoi. Motivația pozitivă vine de la tatăl lui care îi dă bani uneori când ia notă de trecere dar și de la unii dascăli care îl laudă mai mult pentru atitudinea lui respectuoasă și pentru unele intervenții bune din timpul orelor decât pentru rezultatele la învățătură. Îi place atunci când oamenii mulțumesc pentru o faptă bună și nu înțelege de ce unii uită să o facă sau consideră că nu e important „eu am văzut pe pielea mea ce înseamnă răsplata cu un zâmbet sau un mulțumesc”, spune Victor.

Învață foarte puțin sau deloc: „învăț câte cinci minute la fiecare materie”, după cum mărturisește. Îi place să învețe ascultând muzică, este interesat și ar dori să învețe mișcări de dans și despre trecutul României în vremea comunismului.

Se simte foarte bine acasă „lângă ai lui”, adică rudele din partea mamei, de aceea și peste zece ai ar dori să fie tot în apropierea lor pentru că îi acordă cea mai mare atenție.

Despre sine ca persoană care învață crede că reține informația greu și pentru puțină vreme, că resimte învățatul ca pe o apăsare tocmai pentru că îi este teamă că nu reține ceea ce învață.

Are unele abilități de gândire critică: îi place să discute despre părerile celorlalți, să nu ia totul de-a gata fără să intervină cu propria-i opinie; afirmă că toți oamenii sunt valoroși pentru ceva, că

oamenii au nevoie unii de ceilalți, spune că omul nu trăiește cu adevărat dacă nu-și spune părerea despre lucruri, consideră că e bine să păstrăm mereu un dialog civilizat și să fim atenți la ceea ce se spune în jurul nostru deoarece altfel, lucruri și idei importante pot trece pe lângă noi. Știe că este importantă puterea argumentării în orice dialog, că nu e bine să facem afirmații fără temeii. Pe de altă parte, nu relaționează corect posibilitățile sale, dorința lui de a termina școala cât mai repede cu idealul, cu visul său, acela de a avea un serviciu în S.U.A., la un birou.

Are unele abilități de gestionare constructivă a sentimentelor, dar la un nivel modest: afirmă că în familie se simte extrem de bine, că toată lumea îi acordă atenție, dar în rândul colegilor și a prietenilor spune că tatăl lui este dur cu el, că îl bate adeseori, că nu se înțelege bine cu mama lui vitregă. Oricum, persoana pe care o iubește cel mai mult este bunica maternă.

Pe baza răspunsurilor înregistrate în scala Rosenberg a stimei de sine precum și din afirmațiile făcute de către elev în eseu „Despre mine” se evidențiază un nivel al stimei de sine ridicat. Îl caracterizează o stimă de sine înaltă și instabilă, pe baza comportamentului observat în mod cotidian și descris în eseu. Stima lui de sine, deși ridicată, poate suferi șocuri majore, în special dacă se află într-un context competitiv sau destabilizator. Victor reacționează energic la critică și la eșec, pe care le percepe ca pe un pericol și încearcă să se pună în valoare afișând excesiv succesele sau calitățile lui. Se simte vulnerabil, agresat și se îndoiește de capacitățile lui atunci când se află în contexte ostile sau pur și simplu critice. Primește criticile la nivel afectiv și consacră multă energie autopromovării.

Elevul face referiri foarte puține și vagi la învățare, nu descrie explicit modul în care învață ci în general doar menționează prin calitative de tipul „satisfacător” sau „slab” preocuparea lui pentru învățare la diferite discipline. Afirmă: „trebuie să învăț”, „să fac bucurie tatălui”, „să nu o supăr pe bunica”, dar în același timp și „simt învățarea ca pe o apăsare”, „vreau să se termine repede”. Este în general submotivată pentru învățare și de aceea nici rezultatele nu sunt satisfăcătoare și planurile lui în acest sens sunt de scurtă durată, adică urmărește doar să treacă clasa.

Nivelul de performanță pentru competența de a învăța a fost interpretat pe baza chestionarului „Cum învaț” și a eseului structurat „Despre mine”. Acest chestionar cere elevilor să reflecteze asupra conceptului „de a învăța să înveți” și asupra strategiilor proprii de învățare. În eseu se oferă informații utile despre sentimentele și atitudinile elevului și despre imaginea pe care ar dori să o avem despre ei. Cu ajutorul acestor două am realizat evaluarea inițială înainte de începerea activității propriu-zise de mentorat. Voi descrie mai jos constatările mele formulate pe baza informațiilor obținute prin cele două instrumente.

În ceea ce privește proiectarea și organizarea propriului proces de învățare, inclusiv gestionarea resurselor, Victor este conștient de termenul limită până la care trebuie să realizeze sarcinile de învățare alocate și de resursele pe care le-ar putea utiliza dar la un nivel modest. Când despre monitorizarea și evaluarea propriului proces de învățare și a progresului în învățare, el conștientizează într-o măsură limitată progresul înregistrat în învățare și procesele pe care le parcurge pentru realizarea sarcinii. Utilizează conștient metodele și strategiile de învățare, inclusiv a mnemotehnicile: Cunoaște metode și strategii de învățare și le utilizează la insistențele unui facilitator al învățării. Autoreflexia o aplică la nivel modest: când este solicitat, reflectează asupra celor învățate și a modalității proprii de învățare. Câteodată caută oportunități de învățare care se potrivesc cu interesele proprii, acesta constituind un nivel mediu pentru dezvoltarea competenței de a învăța.

Pe baza aceluiași instrumente a fost interpretat nivelul de performanță pentru abilitățile de gândire critică. Dintre acestea au prezentat interes: căutarea activă a răspunsurilor la întrebări complexe, analiza și sinteza informațiilor și opiniilor, activarea cunoștințelor și abilităților existente și aplicarea acestora în acțiuni cotidiene, evaluarea alternativelor și adoptarea unei poziții argumentate. Interpretarea a condus la concluzia că Victor realizează o analiză a informațiilor și opiniilor la nivel superficial și le sintetizează neconcludent în majoritatea cazurilor, recurge la activarea superficială

a unor cunoștințe și abilități atunci când este solicitat. Evaluează o minoritate de alternative în funcție de care adoptă o poziție.

Interpretarea s-a realizat pe baza eseului „Despre mine” și a condus la concluzia că Victor are un nivel mediu de identificare a criteriilor de definire a succesului, pentru el sunt relevante două-trei criterii: banii, o casă, un serviciu comod. Se remarcă un nivel modest al cântăririi și analizării alternativelor; ia în calcul cel mult două alternative, de multe ori nu ambele valide. În consecință, anticipează un număr limitat de consecințe ale deciziei luate.

Eseul „Despre sine” a pus în evidență și nivelul de performanță pentru abilitățile de gestionare constructivă a sentimentelor. Astfel, Victor dovedește un nivel modest al recunoașterii atitudinilor și manifestărilor afectate de bias, nu distinge cu ușurință între sentiment și rațiune în afirmarea unei atitudini. Emite speculații referitoare la unele cauze posibile generatoare de sentimente și / sau emoții, dar utilizează la nivel modest o strategie de gestionare a unor situații care implică manifestarea diferitelor emoții, de aceea reacțiile lui sunt uneori imprevizibile, necontrolate.

Pornind de la aceste premise a fost elaborată o planificare a activității de mentorat care să vizeze ridicarea la un nivel superior a competențelor evaluate inițial. Temele generale abordate în timpul activităților de mentorat au fost: „Identitatea mea”, „Resursele mele”, „Viața mea ca o călătorie”.

Prezența lui Victor la activități a fost activă, serioasă, responsabilă. Am remarcat atitudinea contemplativă față de problemele puse în discuție. Grăbit la început în a formula răspunsuri și a da soluții și mai cu seamă în a „expedia” într-un fel subiectul, parcă mai mereu pus pe fugă, a devenit treptat, treptat, o prezență calmă, destinsă, atentă, dornică să dezvolte subiectul chiar dincolo de ceea ce propuneam eu și preluând mereu cuvântul în fața colegului său. „*Poate că am greșit uneori în viață când am considerat că nimic nu merită atenție prea mare. De fapt lucrurile nu stau chiar așa...*” (Victor). Plecând la drum cu aspectele discutate la tema „Identitatea mea”, dialogul a devenit apoi de un firesc surprinzător, participarea și implicarea lui Victor deschise, cu intervenții fluctuante între o maturitate debordantă și o naivitate aparent inexplicabilă. De cele mai multe ori planurile săptămânale (dela activitatea la follow-up) o vizau mai cu seamă pe bunica și apoi școala. Deși nu recunoaște explicit, școala a început să-l preocupe, identifică metode mai eficiente de învățare la diferite discipline, găsește rostul diferitelor materii la care până acum nici nu se gândea că ar folosi la ceva. Afirmă însă că nu dorește să continue studiile, urmând o facultate, că învățatul îl stresează și că stresul este dăunător sănătății. Face uneori afirmații din bravadă și nu neapărat din convingere. Acest fapt l-a demonstrat de-a lungul întâlnirilor noastre când a trecut de la manifestări de entuziasm nejustificat la o atitudine meditativă, de punere în balanță a alternativelor.

De la atenția acordată analizei diferitelor fapte și evenimente din viața sa, Victor trece la selecția acelor care i-ar putea folosi în planurile sale de viitor, încercând să sintetizeze aspectele majore, importante care l-au urmărit până acum prin repetabilitatea lor și să le coreleze cu evenimente rare care s-au petrecut ca niște semnale de alarmă pentru a-l face să fie atent și să se gândească la consecințe. Abstractizarea este un nivel la care reușește să ajungă cu dificultate, ia termenii cu semnificația lor primară și nu înțelege sensuri și semnificații dincolo de planul imediat. De fapt, nici nu vede necesitatea termenilor abstracti, dar și în acest plan face o deșurcare când spune că ar fi interesat să vadă tot ce poate mintea omenească, cât de departe poate merge gândul omului, cum au reușit fizicienii „să vadă” vectorii, ce mistere mai ascunde ADN-ul etc.

Generalizările le face deseori în pripă și incorect, dar are capacitatea de a se corecta singur manifestând înțelegere față de cei care nu susțin majoritatea: „*poate minoritatea are motivele ei să nu fie de acord cu ceea ce hotărăște majoritatea*”, este opinia lui Victor. Îi plac poveștile cu tâlc și îl atrage mesajul acestora, încercând să-l pătrundă și să particularizeze referitor la el sau la apropiați ai lui. Găsește uneori explicații neașteptate. De exemplu, citind povestioara „Pățania măgarului bătrân” ajunge la concluzia că uneori un defect al nostru poate să fie exploatat ca șansă așa cum pentru măgar încăpățânarea, defect devenit etichetă, ajunge să fie singura lui cale de a se salva.

Parcurgând povestea „Mulțumesc, tanti” despre un adolescent care a încercat să fure o poșetă și a fost prins de către însăși doamna căreia îi aparținea poșeta, Victor crede că deși doamna l-a tratat cu îngăduință și cu bunătate, el nu este sigur nici că băiatul și doamna vor rămâne prieteni, nici că băiatul nu va mai fura altă dată.

Încercările euristice sunt la Victor cu aspect de metaforă. Povestește de exemplu, că după ce mama lui a murit nu a mai găsit lucruri și locuri pe care le-a întâlnit când era cu ea, își amintește că obișnuia să mănânce un fel de pizza care acum nu mai există nicăieri: „*pizza aceea o mâncam numai cu mama ... poate ea vrea să nu mă facă să sufăr că nu mai am cu cine să mănânc pizza și a luat-o cu ea ...*”.

Își recunoaște cu ușurință multe calități și este convins că îi vor fi de folos în viață. Autocritica pentru defectele pe care le are nu o face cu convingere și nu crede că vrea să înlăture toate defectele pentru că a învățat și continuă să învețe din greșeli.

Majoritatea competențelor de învățare și luare a deciziilor s-au dezvoltat de-a lungul activității de mentorat de la modest și mediu la superior. Dintre competențele de gestionare constructivă a sentimentelor, recunoașterea biasului și a cauzelor generatoare a sentimentelor și a emoțiilor au cunoscut o evoluție de la modest către superior.

Un exemplu de competență specifică unde Victor a înregistrat un real progres este exploatarea oportunităților de învățare. De la un nivel modest ce descria acceptarea inițiativei altora de a exploata unele oportunități de învățare, el a ajuns la aproape finalul activității de mentorat la un nivel superior astfel încât acum caută activ și sistematic oportunități de învățare relevante pentru interesele proprii. Activitățile resursă care au susținut dezvoltarea acestei competențe au fost variate. Am început cu tema „Identitatea mea”, subtemele „Comunitatea/comunitățile mele”. În acest context, am folosit ca pretext o înregistrare TV dintr-o emisiune despre personalitatea lui Sergiu Celibidache. Am continuat cu tema „Resursele mele”, subtema „Persoane resursă din jurul meu” și am utilizat în acest context un instrument deosebit: cărțile OH, cu ajutorul cărora au ieșit la suprafață aspecte deosebite despre trecutul și prezentul lui Victor. El s-a simțit confortabil, iar eu am simțit că particip la povestea lui și la descoperirea pe care a făcut-o în legătură cu sine atunci când a afirmat că „cei care ne iubesc, ne ascund lucruri despre care cred că nu ne-ar folosi la nimic”, ei „ne spun însă despre lucruri pe care poate nu le vedem, dar sunt foarte importante pentru noi” sau “și de la soția tatălui meu am învățat lucruri care poate îmi vor folosi”. Toate acestea au fost relevate în întâmplările povestite din care Victor spune că a învățat și care l-au condus la concluzia că uneori oamenii se pot înșela cu privire la noi așa cum și noi ne putem înșela cu privire la ei. Important este, crede Victor, ca atunci când ai descoperit greșala să recunoști atât față de tine, cât și față de alții. Tema „Viața mea ca o călătorie” cu subtema „Prețuirea experiențelor proprii” a oferit o altă oportunitate pentru dezvoltarea competenței de explorare a oportunității de învățare. Metodele preluate din programul *Lectura și scrierea pentru dezvoltarea gândirii critice* au fost de fiecare dată un instrument foarte important: interogarea multiprocesuală, cadranele, jurnalul dublu, tabelul T, cuvintele cheie, eseul de cinci minute etc.

Metodele de învățare intractivă, de explorare a sensurilor au contribuit eficient la atingerea obiectivelor vizate prin desfășurarea activităților de mentorat pentru dezvoltare complexă. Progresele înregistrate de către Victor în dezvoltarea abilităților de luare a deciziilor, de gestionare a sentimentelor, dar și în dezvoltarea competențelor de învățare au pus în evidență faptul că programul de mentorat pe care l-am proiectat având ca resurse *Ghidul activităților de mentorat* și *Metodologia desfășurării activităților de mentorat* este un program eficient în scopul pe care și-l propune: acela de a pregăti tinerii pentru a participa activ la construirea propriei lor vieți, dar și pentru participarea în calitate de cetățeni responsabili la viața socială.

Andrei

Constanța Stăncescu, mentor la Colegiul Tehnic Energetic Cluj-Napoca

„Cred că un program de mentorat ar fi necesar și adulților în egală măsură pentru că trecem adesea pe lângă lucruri foarte importante pe care nu le vedem sau luăm uneori decizii nepotrivite și nu mai putem repara pentru că este prea târziu....cred că dacă există iubire atunci oamenii împreună ar putea face mai multe decât pot face de unii singuri, oricât de inteligenți ar fi.” (Andrei)

Andrei este elev acum elev în clasa a XI-a de liceu tehnologic. Paradoxal, după ce a depus cerere de înscriere în program, am avut o ușoară rețineră deoarece l-am perceput întotdeauna de la catedră ca pe un elev plictisit, cu care îmi venea greu să comunic deoarece dădea mereu răspunsuri scurte, sacadate și pe un ton mereu descrescător, cu o atitudine aparent superioară. Simțeam că îmi este greu să comunic cu el. M-a uimit deci să constat faptul că Andrei credea că are nevoie de mentorat pentru a se cunoaște mai bine și a avea mai multă încredere în sine, așa cum declara el în formularul de înscriere. Mi-am reproșat mereu primul meu gând și faptul că poate mai gândisem așa și în legătură cu alți elevi care sub atitudinea lor sigură ascundeau un suflet fragil care are nevoie de descoperire și susținere.

Andrei primește bursă medicală, are părinții pensionați pe motive medicale, astfel că este un tânăr care trebuie să asigure mereu sprijin părinților săi în treburile casnice. Spune adesea că este obosit deoarece a trebuit să-și ajute mama, să-i dea de mâncare, să facă ordine prin casă pentru că tatăl lui nu se descurcă singur. Am dedus că mama lui este imobilizată la pat, nu am cerut detalii despre asta. Andrei vorbește cu mine ca și cum eu deja aș cunoaște totul despre familia lui. Vorbește cu lejeritate și adoptă un ton firesc ca și cum ar spune povestea altcuiva, nu propria-i poveste. „Cel mai mult mă bucur atunci când vine mătușa pe la noi”, mărturisește el. Mătușii lui îi adresează și scrisoarea în care vorbește despre sine, de fapt un eseu structurat utilizat în cadrul activității de evaluare din cadrul proiectului. „De obicei nu prea vine nimeni pe la noi ...”, spune Andrei iar mătușa vine veselă, îi face să se gândească și la altceva decât la grijile zilnice. De fapt Andrei tânjește după intimitate pentru că, spune el, „ai mei știu totul despre ce fac eu și chiar când vreau să intru pe Internet mama parcă simte și îmi atrage atenția că pierd vremea”, „eu sunt singur cu mine doar noaptea înainte de a adormi ... în restul timpului parcă aș fi mereu pe scenă și cineva îmi analizează tot ce fac.” La școală se simte mult mai liber, nu are prieteni foarte apropiați deoarece „nu vrea să dea socoteală nimănui despre viața lui.” Atunci când i-am spus că mi-ar plăcea să-l văd mai vesel, mai vioi mi-a spus că asta este și imaginea despre sine la care tânjește și că va încerca să fie altfel dar nu vrea ca aceasta să fie o mască, ci un mod firesc de a se purta care să vină din interiorul său. A fost imaginea pe care a arătat-o la întoarcerea din vacanța mare, când a intrat la mine în birou cu un buchet de flori în mână și cu o cutie cu totul altă alură. I-am zâmbit cu drag și i-am spus că așa aș dori să-l văd mereu. Mi-a răspuns că a intrat într-un program de voluntariat și că acum totul parcă e altfel, primește aprecierea și mulțumirea multor oameni și asta îl face să se simtă cu adevărat util: „de fapt cred că dacă omul e bun pentru a-i ajuta pe alții, e bine să își facă un scop din asta.”

Are modeste abilități de gestionare constructivă a sentimentelor; pare că se raportează la lumea din jurul său doar după aparențe; oferă puține indicii despre ceea ce înseamnă pentru el o familie fericită. Apreciază mediul familial din care face parte „îmi convine ca nu sunt certuri”, la aceasta crede el că se reduce armonia familială. Se simte bine cu prietenii, deși faptul că este mic de statură îi crează discomfort și frustrare: „tot mai vreau să cred că nu voi rămâne așa mic”.. Crede că este dezavantajat de faptul că este mic de statură, încearcă să găsească o explicație a faptului că este mic de statură („poate semăn cu mama”), dar nu exagerează această „problemă”.

Are rezultate mediocre la școală, a rămas corigent la matematică în fiecare an, iar la celelalte discipline reușește să obțină note de trecere și chiar note bune la limba engleză și informatică, discipline despre care afirmă că îi plac, dar nu neapărat să le învețe la școală. Îi place să vizioneze filme în limba engleză și oprește filmul atunci când nu înțelege vreun cuvânt pentru a-l căuta pe internet (în dicționar nu știe să fi căutat vreodată). A învățat multe cuvinte și expresii în felul acesta așa că acum îl deranjează subtitrarea la filme. Câteodată caută oportunități de învățare care se potrivesc cu interesele proprii. De multe ori în discuții particulare, dar și la alte discipline dă răspunsuri pe jumătate în limba engleză și se simte mândru pentru asta. Informatica îl pasionează și îl fascinează cât de multe poate face calculatorul și mai ales mintea omenească ce l-a creat.

Motivația lui pentru învățare este intrinsecă dacă luăm în calcul plăcerea cu care caută să știe mai multe la engleză și informatică. Absentează destul de mult de la școală mai ales la primele ore, pentru că adesea adoarme târziu după ce termină treburile casnice. Nu îl atrage nicio altă disciplină, cu toate acestea este conștient de termenul limită până la care trebuie să realizeze sarcinile de învățare alocate și de resursele pe care le-ar putea utiliza, deși crede că Internetul este o sursă suficientă pentru a învăța orice. Conștientizează într-o măsură limitată progresul înregistrat în învățare și procesele pe care le parcurge pentru realizarea sarcinii.

Cunoaște și folosește câteodată și independent metode și strategii de învățare: cuvinte cheie, rezumate, idei principale, comparații, descriere sistematică. Îi place mult să deseneze și atunci de câte ori găsește că o informație e interesantă sau trebuie reținută, desenează ceva sugestiv în legătură cu aceasta. Reflectează câteodată și independent asupra relevanței celor învățate și a modalității proprii de învățare. Nu crede că are o metodă proprie de învățare deoarece, de fapt, nici nu prea învață, iar atunci când învață cu ușurință se întâmplă pentru că informația respectivă este mult legată de practică. Are un verișor în California care i-a povestit că „acolo nici nu vrei să lipsești de la școală pentru că îți place ... totul este legat de practică, se fac demonstrații, experimente foarte interesante și așa îți poți aminti de ele ori de câte ori reîntâlnești lucruri legate de acestea”, spune Andrei.

Este motivat să învețe doar ceea ce poate aplica în viața de zi cu zi. În general, se bazează pe faptul că „prinde” informația la lecție, acasă alocă foarte puțin timp învățatului, între 30 minute și o oră zilnic. Îi place să învețe cu muzică în surdina, dacă nu înțelege materialul de învățat îl repetă, în general, dacă nu reține lecția din clasă, atunci singura strategie la care recurge este recitarea lecțiilor. De aceea timpul trece foarte greu atunci când învață. Crede că ar fi foarte important ca la școală să se pună accentul în mod deosebit pe a învăța elevii cum să învețe pentru că el ori a lipsit la acea lecție, ori a uitat-o repede pentru că nu a fost suficient de atent. Este de părere că oamenii care știu cum să învețe au fost norocoși și poate s-au născut cu „talentul acesta de a ști cum să învețe...”

Are anumite abilități de gândire critică, îi place să pună sub semnul întrebării orice afirmație categorică, solicită argumente, deoarece se consideră o persoană liberă, învață cu ușurință ceea ce-i folosește zilnic și ceea ce îl interesează, compară viața de la noi cu cea din străinătate și ajunge la concluzia că acolo se plătește munca mai bine, asta așa crede el, nu a vorbit cu nimeni pe această temă. Îi place să întoarcă lucrurile pe toate fețele, să afle cauza fenomenelor din natură și a evenimentelor neprevăzute din viața omului pentru că „precis totul poate fi explicat cumva”. „Uneori îi enervez pe ceilalți cu întrebările mele, dar și cu răspunsurile mele categorice pentru că eu cred că în viață trebuie să dai și răspunsuri hotărâte multor întrebări, altfel nu reușim să mergem mai departe.” Pe de altă parte, Andrei are maturitatea de a se retrage atunci când consideră că nu-i poate convinge pe ceilalți și crede că devine ridicol, sau că vorbește singur. Uneori în viață trebuie „să te superi și să faci cum crezi tu și altfel să crezi că doar celălalt e mai bun și te poți ușor înșela.” Atunci când argumentează ceva, o face însă mai mult din afara problemei, doar de dragul de a convinge și nu se preocupă de a căuta și alege cele mai bune temeuri pentru a-și suține teza.

Pe baza răspunsurilor înregistrate în scala Rosenberg (instrument de evaluare a nivelului stimei de sine indicat în metodologia programului), precum și din afirmațiile făcute de către elev în eseu „Despre mine” se evidențiază un nivel al stimei de sine ridicat. Andrei nu reacționează la critică și la eșec în mod evident, ci se retrage în sine, aceasta fiind modalitatea eului său de a riposta. Încearcă să se pună în valoare afișând pe un ton de auto/ironie succesele sau calitățile lui. Nu vrea să pară că se simte vulnerabil, agresat și că se îndoiește de capacitățile lui atunci când se află în contexte ostile sau pur și simplu critice. Nu dorește să pară a avea nevoie de ajutor sau înțelegere, dar de fapt dorește mult să fie apreciat, încurajat, susținut. Primește criticile la nivel afectiv și consacră multă energie autopromovării. Atunci când se simte confortabil afectiv, prinde curaj, vorbește cu plăcere, deschis, „parcă aș fi cu niște frați... ”.

Nivelul de performanță pentru competența de a învăța a fost interpretat pe baza chestionarului “Cum învâț” (pe baza acestui chestionar elevii sunt invitați să reflecteze asupra conceptului de a învăța să înveți și asupra strategiilor proprii de învățare) și a eseului structurat „Despre mine” (eseul oferă informații utile despre sentimente și atitudini ale elevului și despre imaginea pe care ar dori să o avem despre ei). Cu ajutorul acestor două am realizat evaluarea inițială înainte de începerea activității propriu-zise de mentorat.

În ceea ce privește proiectarea și organizarea propriului proces de învățare, inclusiv gestionarea resurselor, Andrei este conștient de termenul limită până la care trebuie să realizeze sarcinile de învățare alocate și de resursele pe care le-ar putea utiliza dar la un nivel modest.

În ceea ce privește monitorizarea și evaluarea propriului proces de învățare și a progresului în învățare, el conștientizează într-o măsură limitată progresul înregistrat în învățare și procesele pe care le parcurge pentru realizarea sarcinii. Utilizează conștient metodele și strategiile de învățare, inclusiv mnemotehnicele (subliniază cuvinte cheie cu creioane colorate, notează cuvinte cheie pe marginea textului sau face diferite însemnări), cunoaște metode și strategii de învățare și le utilizează la insistențele unui facilitator al învățării.

Autoreflexia o aplică la nivel modest: reflectează câteodată și independent asupra relevanței celor învățate și a modalității proprii de învățare. Evaluarea inițială și observarea lui la orele de curs evidențiază faptul că Andrei acceptă invitația altora de a explora unele oportunități de învățare.

Pe baza aceluiași instrumente (chestionarul *Cum învâț* și eseu *Despre mine*) a fost interpretat nivelul de performanță pentru abilitățile de gândire critică. Dintre acestea au prezentat interes: căutarea activă a răspunsurilor la întrebări complexe, analiza și sinteza informațiilor și opiniilor, activarea cunoștințelor și abilităților existente și aplicarea acestora în acțiuni cotidiene, evaluarea alternativelor și adoptarea unei poziții argumentate. Interpretarea a condus la concluzia că Andrei caută răspunsuri la întrebări complexe, realizează o analiză a informațiilor și opiniilor și le sintetizează mai mult sau mai puțin concludent.

Interpretarea s-a realizat pe baza eseului „Despre mine” și a condus la concluzia că Andrei are un nivel modest de identificare a criteriilor de definire a succesului, el reușind să identifice cel puțin un criteriu de definire a succesului, cântărește și analizează cel mult două alternative, nu întotdeauna și nu ambele valabile, deasemenea, anticipează un număr limitat de consecințe ale deciziilor luate și acest lucru în pripă, fără a analiza în detaliu. Consideră invariabil că succesul aparține celui care gândește și acționează autonom față de ceilalți pentru că întotdeauna independența înseamnă putere, o persoană sugestionabilă este privită de către Andrei ca o persoană slabă. Independența conduce la idei originale și finalitatea sunt banii. Atunci când depinzi de alții succesul se împarte, nu știi de fiecare dată cui îi aparține de fapt și roadele succesul se pot spulbera pentru că nu mai au un proprietar cert.

Eseul „Despre mine” a pus în evidență și nivelul de performanță pentru abilitățile de gestionare constructivă a sentimentelor. Astfel, Andrei dovedește un nivel modest al recunoașterii atitudinilor și manifestărilor afectate de bias nu distinge cu ușurință între sentiment și rațiune în afirmarea unei

atitudinii. Emite speculații referitoare la unele cauze posibile generatoare de sentimente și /sau emoții, utilizează la nivel modest o strategie de gestionare a unor situații care implică manifestarea diferitelor emoții de aceea reacțiile lui sunt uneori imprevizibile, necontrolate, impulsive.

Acestea au fost premisele pe baza cărora a fost elaborată o planificare a activității de mentorat care să vizeze îmbunătățirea competențelor evaluate inițial. Temele generale abordate în timpul activităților de mentorat au fost: „Identitatea mea”, „Resursele mele”, „Viața mea ca o călătorie”.

Prezența lui Andrei la activități a fost punctuală, reflexivă, activă, am remarcat atitudinea responsabilă față de problemele puse în discuție, atitudine câștigată în timp. A trecut treptat de la o poziție de superioritate aparentă față de problemele discutate, de la o anumită autosuficiență cu sine, la o nehotărâre în a da răspunsuri categorice, la afirmații de tipul „nu-i sigur”, „nu e întotdeauna așa” sau „vreau să mă mai gândesc”. Pe de altă parte, punctează cu afirmații de genul „omul trebuie să fie hotărât în acțiunile sale, altfel poate să piardă timp prețios”, numai dacă privim problemele cu seriozitate le vom putea rezolva așa cum ne dorim.

Pe baza aspectelor discutate la tema *Identitatea mea*, dialogul cu Andrei a devenit uneori contradictoriu, de la răspunsuri copilăroase la unele în care se regăseau corelații cu personaje din literatură, aprecieri comparative între decizii diferite luate în aceeași situație de viață și motivarea acestora. „La urma urmei”, spune Andrei, „trebuie să-i dăm dreptate fiecărui om atunci când hotărăște ceva pentru el, nimeni defapt, nu cred că-și vrea răul, este ușor și greșit să stai în fotoliu și să discuți de sus ce au făcut alții...” Plecând de aici, la tema *Resursele mele*, Andrei consideră că profesorii care sunt mai apropiați de elevi sunt cei care au răbdare și nu dau verdicte rapide. „Dacă nimeni nu ar avea răbdare cu tine, ai putea să te pierzi, e greu să-ți imaginezi o lume lipsită total de răbdare.”

Și-a păstrat aceeași ușurință în a vedea obligațiile față de școală, dar afirmă că are mai multă grijă față de modul în care se pregătește pentru a doua zi, asta nu pentru că l-ar interesa mai mult anumite materii decât l-au interesat înainte ci pentru că „sunt foarte drăguțe metodele pe care le-am descoperit la mentorat și vreau să văd cum pot să le aplic la diferite materii”. Alege să învețe la ceea ce vrea el sau ce crede că e important „nu iau materiile în ordine așa cum sunt în orar...” A încercat să realizeze un cub la chimie pentru a învăța legăturile chimice, așa i s-a părut că le va reține mai ușor, deoarece cubul l-a realizat singur, nu l-a obligat nimeni și își va putea aduce aminte foarte ușor ce cuprinde și cum l-a construit, „mi-a plăcut și l-am lipit de ușa camerei mele pe interior”. Are o anumită finețe intelectuală, chiar neșlefuită, deoarece respectă vocabularul, nu face greșeli gramaticale, nu ascultă muzică la întâmplare, îi place să ilustreze grafic tot ce i s-a întâmplat important într-o zi și i-ar plăcea să ilustreze grafic o carte. Cărțile în general l-au cam plictisit, dar gândindu-se mai mult a ajuns la concluzia că i-ar plăcea să facă ilustrații pentru cărțile al căror titlu l-ar atrage și astfel cu siguranță că va fi interesat indirect să citească acea carte. Înțelege acum de ce e greu să pătrunzi anumite cunoștințe din diferite discipline: „vectorul, de exemplu, l-am înțeles greu deoarece cred că la materiile acestea e ca și cum ai pleca la drum cu un geamantan și nu știi de ce îl cari și ce e înăuntrul lui. Așa e și cu materiile astea, de fapt cu toate, cred că dacă nu cunoști fiecare lucru din geamantan, nu știi ce cari, dacă nu vezi rostul unui obiect, nu știi de ce îl duci cu tine. De fapt, lucrurile se leagă toate și este așa: cine e bun de una e bun de toate ... dacă te prinzi de ce e important să știi lucruri, atunci cu siguranță vei ști să le folosești. Așa e și în viața de zi cu zi.” Atunci când pentru follow-up le-am propus elevilor să deseneze mandala obișnuinței și mandala sinelui, lui Andrei ideea i-a plăcut mult. Mandalele lui îmbină simboluri cu sensuri și semnificații multiple pe care le-a notat pe margine ca să fie înțelese.

Andrei folosește indicatori cantitativi și calitativi (de exemplu număr de pagini citite) pentru monitorizarea și evaluarea proceselor de învățare și a progresului realizat în învățare, cunoaște și folosește independent metode și strategii de învățare și reflectează câteodată și independent asupra relevanței celor învățate precum și a modalității proprii de învățare. Deși se regăsește în personajul din *Romanul adolescentului miop* atunci când acesta nu reușește să depășească

barierele în pregătirea pentru corigență, totuși Andrei spune că nu simpatizează cu acesta deoarece el ar ști ce și cum ar fi trebuit să facă în situația respectivă, adică să-și planifice timpul și materia să ceară ajutorul unei persoane care ar putea să-l facă să înțeleagă trigonometria și în primul rând să nu piardă timp prețios.

Crede că domeniul în care învață nu i se potrivește foarte bine, poate la un liceu de arte și-ar fi găsit locul, oricum este o experiență care nu neapărat i-a dăunat, aceea de a învăța la o școală care nu îl reprezintă, poate și părinții l-ar fi putut îndruma altfel dacă ar fi avut putere, dacă ar fi fost sănătoși. Nu vorbește direct despre calitățile lui, dar este conștient de acestea: mandala sinelui vorbește despre respect, iubirea aproapelui, adevăr, perseverență, încredere, credință discretă și autentică, altruism.

Majoritatea competențelor de învățare și luare a deciziilor s-au dezvoltat de-a lungul activității de mentorat de la modest și mediu la superior. Dintre competențele de gestionare constructivă a sentimentelor, recunoașterea biasului și a cauzelor generatoare a sentimentelor și a emoțiilor au cunoscut o evoluție de la modest către superior. De exemplu, în cadrul temei *Viața mea ca o călătorie* am analizat un text despre un cuplu de broaște țestoase blonde, tinere și frumoase, Arturo și Clementina. Textul descrie modul în care Arturo o copleșește pe Clementina cu atenții în fiecare zi, de fapt îi oferă tot ceea ce ea visează, deși Clementina dorește să le câștige singură, prin efort personal, considerând că doar astfel se va putea bucura de ele. Andrei spune că în locul Clementinei el ar fi fericit deoarece ar duce o viață comodă, în care ar avea tot ceea ce ar visa, iar această situație i-ar mulțumi. Spune că recunoaște că nu este un mod sănătos de a gândi, dar simte o revoltă pentru tot ce și-a dorit și nu a putut avea și asta îl face să gândească astfel.

Un exemplu de competență specifică în cazul căreia Andrei a înregistrat un progres evident este abilitatea de gândire critică. Nivelul modest de la care a plecat descria căutarea răspunsurilor la întrebări complexe, activarea superficială a unor cunoștințe și abilități doar atunci când este solicitat, precum și adoptarea unei poziții după evaluarea unei minorități de alternative. A ajuns la finele activității de mentorat la un nivel preponderent superior, astfel caută activ și sistematic răspunsuri la întrebări complexe provocatoare, deasemenea formulează astfel de întrebări la care invită și pe alții să răspundă. I-a plăcut mult ultima temă legată de *Resursele mele*, subtema *Curaj și stimă de sine (Depășirea barierei obișnuinței)*, unde a avut oportunitatea de a se exprima despre obișnuințele bune și cele la care ar fi bine să renunțe. Poezia *Puterea obișnuinței (Pasărea Colibri)* l-a condus la concluzia că omul nu trebuie să se complacă în comoditatea obișnuinței deoarece situațiile pe care le traversăm sunt foarte diferite chiar dacă ele poartă, generic, același nume. „Trebuie să surprindem realitatea cu noi intervenții așa cum realitatea ne surprinde pe noi cu probleme diverse. Așa vor rezolva lucrurile mai bine și ne vom dezvolta folosindu-ne creativitatea”, afirmă Andrei.

Metodele gândirii critice au reprezentat pentru activitatea de mentorat atât un instrument deosebit de util și eficient în abordarea temelor și atingerea finalităților propuse cât și o oportunitate pentru elevi de a se descoperi pe sine: demascarea cititorului implicit (*Romanul adolescentului miop, Corigență*, de Mircea Eliade), interogarea multiprocesuală (textul *Despre obișnuință*), cadranele (textul: *Mulțumesc, tanti*), jurnalul dublu (poezia *De-a copilăria* de Adrian Păunescu), tabelul în T, cuvintele cheie, eseul de cinci minute etc.

Concluzii și recomandări

Programul de mentorat are scopul de a-i ajuta pe tineri să învețe mai bine și mai eficient, să le dezvolte abilitățile de gândire critică și să-i pregătească pentru viață: pentru dezvoltare personală și profesională continuă, pentru luarea unor decizii importante, pentru construirea unei cariere, pentru încadrarea pe piața muncii. Beneficiarii programului sunt tineri cu o stimă de sine relativ scăzută, lipsiți de sprijin individualizat din partea adulților din jurul lor, care întâmpină dificultăți în identificarea și/sau utilizarea unor strategii sau metode de dezvoltare personală și de învățare eficiente.

Metodele și strategiile de învățare preluate din programul „Lectura și Scrierea pentru dezvoltarea gândirii critice” au contribuit eficient la atingerea obiectivelor vizate prin desfășurarea activităților de mentorat pentru dezvoltare complexă. Progresele înregistrate de către elevi în dezvoltarea abilităților de luare a deciziilor, de gestionare a sentimentelor proprii, dar și în dezvoltarea competențelor de învățare au pus în evidență faptul că programul de mentorat pregătește tinerii pentru a participa activ la construirea propriei lor vieți, dar și pentru participarea în calitate de cetățeni responsabili la viața socială.

Atât tinerii mentorați, cât și mentorii au apreciat că au învățat lucruri numeroase și diverse în cursul programului de mentorat. Majoritatea elevilor au înregistrat progres mai ales în ceea ce privește abilitățile de gestionare constructivă a propriilor sentimente și cele de luare a deciziilor.

„Personal, m-am simțit confortabil să parcurg acest program, am învățat sau am recapitulat faptul că lucrurile nu sunt întotdeauna așa cum par și că întotdeauna este loc pentru puțină învățare. Mă declar câștigată și consider că a fost o experiență foarte binevenită, atât pentru mine personal și profesional, cât și pentru elevele mele.” (mentor)

„Programul acesta m-a ajutat să mă cunosc mai bine pe mine însămi, să îi cunosc mai bine pe cei de lângă mine, să gândesc mai corect, să îmi accept trecutul, să încerc să găsesc soluții la unele probleme cu care mă confrunt ... Aș recomanda acest program fiecărui om.” (elevă)

Recomandările formulate vizează curriculumul, implementarea proiectului și extinderea programului de mentorat.

- *Curriculumul*

Se recomandă:

- ca descriptorii de performanță să fie prezentați astfel încât să permită surprinderea unor nuanțe în progresul elevilor (de exemplu, prezentare pe cinci nivele distincte). Cele trei nivele actuale sunt clar distincte, însă pe durata programului doar rareori se poate înregistra evoluție de la un nivel la următorul.
- să se vizeze explicit abilitățile de dezvoltare personală a elevilor, prin țintirea creșterii stimei de sine, a încrederii în propria persoană, chiar a îmbunătățirii abilităților de socializare ale acestora.

- *Implementarea proiectului*

Se recomandă

- în măsura posibilităților, elevilor beneficiari de mentorat să li se acorde sprijin individual, adică un mentor să se ocupe doar de un singur elev în cadrul unei activități.
- În condițiile în care un mentor se ocupă doar de un elev în cadrul activităților tematice, aceste activități se beneficieze la nevoie de prezența unui prieten/ persoană de sprijin de aceeași vârstă ca beneficiarul, care în mod ideal să fie în relație de prietenie cu cel mentorat. Prezența celui de-al doilea elev este recomandabilă mai ales pentru schimbul de idei între persoane din aceeași generație.

- *Extinderea proiectului*

Se recomandă:

- Monitorizarea evoluției ulterioare a elevilor mentorați și sesizarea opiniei lor vizavi de contribuția acestui program la formarea și pregătirea lor.
- Să se conceapă programul pe o perioadă de doi-trei ani pornind de la elementele de bază către cele complexe, în baza principiului cercurilor concentrice, pentru a se obține un fond minim bine fixat, pe care apoi să se poată dezvolta elemente mai complexe.
- Implementarea programului de mentorat la nivel național.
- Diseminarea rezultatelor proiectului să se realizeze în diferite modalități (conferințe, activități metodice, publicații online, reviste, cărți etc.), care să se finalizeze ca parte din programele de perfecționare continuă pentru profesori.

Anexa 1.

Descriptorii de performanță

I. Competența de a învăța			
Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Nivel de performanță superior
1. proiectarea și organizarea propriului proces de învățare, inclusiv gestionarea resurselor	Este conștient de termenul limită până la care trebuie să realizeze sarcinile de învățare alocate și de resursele pe care le-ar putea utiliza.	Ține cont de termenul limită de realizare a sarcinii de învățare alocate și utilizează resursele materiale disponibile.	Proiectează realist procesul de învățare și își organizează activitățile de învățare, asigurându-se că are la dispoziție resursele materiale necesare, estimând corect timpul necesar realizării cu succes a sarcinilor.
2. monitorizarea și evaluarea propriului proces de învățare și a progresului în învățare	Conștientizează într-o măsură limitată progresul înregistrat în învățare și procesele pe care le parcurge pentru realizarea sarcinii.	Folosește indicatori cu precădere cantitativi (ex. nr de pagini citite, nr de pagini scrise etc.) pentru monitorizarea și evaluarea proceselor de învățare și a progresului înregistrat în învățare.	Folosește consecvent atât indicatori cantitativi, cât și calitativi (ex. profunzimea înțelegerii, acuratețea în rezumarea/interpretarea informațiilor esențiale etc.) pentru monitorizarea propriului proces de învățare și evaluarea progresului înregistrat în învățare.

I. Competența de a învăța

3. utilizarea conștientă a metodelor și strategiilor de învățare, inclusiv a mnemotehnicilor	Cunoaște metode și strategii de învățare și le utilizează la insistențele unui facilitator al învățării.	Cunoaște și folosește câteodată și independent metode și strategii de învățare.	Cunoaște și folosește independent metode și strategii de învățare care s-au dovedit eficiente la aplicări (ghidate) anterioare; conștientizează avantajele și limitările acestora și estimează corect eficiența utilizării acestor demersuri.
4. utilizarea autorefecției	Când este solicitat, reflectează asupra celor învățate și a modalității proprii de învățare.	Reflectează câteodată și independent asupra relevanței celor învățate și a modalității proprii de învățare.	Reflectează consecvent și independent și își formulează concluzii referitor la relevanța celor învățate și la modalitățile proprii de învățare.
5. exploatarea oportunităților de învățare	Acceptă invitația altora de a exploata unele oportunități de învățare.	Câteodată caută oportunități de învățare care se potrivesc cu interesele proprii.	Caută activ și sistematic oportunități de învățare relevante pentru interesele proprii.

II. Abilități de gândire critică

Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Nivel de performanță superior
1. căutarea activă a răspunsurilor la întrebări complexe	Caută răspunsuri la întrebări complexe.	Se angajează în căutarea sistematică de răspunsuri la întrebări complexe provocatoare.	Caută activ, sistematic și susținut răspunsuri la întrebări complexe provocatoare și formulează astfel de întrebări la care invită și pe alții să caute răspunsuri.
2. analiza și sinteza informațiilor și opiniilor	Realizează o analiză a informațiilor și opiniilor la nivel superficial și le sintetizează neconcludent în majoritatea cazurilor.	Realizează o analiză destul de amănunțită a informațiilor și opiniilor și le sintetizează parțial concludent.	Realizează o analiză profundă și comprehensivă a informațiilor și opiniilor relevante și le sintetizează concludent.

II. Abilități de gândire critică			
3. activarea cunoștințelor și abilităților existente și aplicarea acestora în acțiuni cotidiene	Recurge la activarea (superficială) a unor cunoștințe și abilități atunci când este solicitat.	Recurge deseori la activarea complexă a cunoștințelor și abilităților relevante pentru noua învățare.	Recurge conștient, independent și sistematic la activarea complexă a cunoștințelor și abilităților relevante pentru noua învățare.
4. evaluarea alternativelor și adoptarea unei poziții argumentate	Evaluează o minoritate de alternative de considerat și adoptă o poziție.	Evaluează majoritatea alternativelor relevante de considerat și adoptă o poziție parțial argumentată.	Evaluează toate alternativele relevante de considerat și adoptă o poziție solid argumentată.

III. Abilități de luare a deciziilor			
Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Nivel de performanță superior
1. identificarea criteriilor de definire a succesului	Identifică cel puțin un criteriu de definire a succesului	Identifică două-trei criterii preponderent relevante de definire a succesului	Identifică un număr optim de criterii de relevanță majoră pentru definirea succesului
2. cântărirea / analiza alternativelor	Cântărește analizează cel mult două alternative, nu ambele valide	Cântărește / analizează atent suficiente alternative, majoritatea fiind valide	Cântărește / analizează atent și responsabil toate alternativele valide
3. anticiparea consecințelor posibile	Anticipază un număr limitat de consecințe ale deciziei	Anticipază în principal corect un număr semnificativ de consecințe ale deciziei	Anticipază corect toate consecințele logice și implicațiile acestora, conștientizând factorii de risc și probabilitatea ocurenței acestora

IV. Abilități de gestionare constructivă a sentimentelor			
Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Competențe specifice
1. recunoașterea biasului și analiza surselor de bias/ părtinire	Recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias	Recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias precum și unele surse de bias pe care le analizează	Recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias, precum și majoritatea surselor de bias, pe care le analizează detaliat stabilindu-le relevanța

2. recunoașterea cauzelor generatoare ale sentimentelor/ emoțiilor	Emitte speculații referitoare la unele cauze posibile generatoare de sentimente / emoții	Recunoaște și explică posibilele cauze generatoare ale unor sentimente / emoții	Recunoaște și explică posibilele cauze generatoare ale unor sentimente / emoții și stabilește cauza cea mai probabilă
3. utilizarea strategiilor potrivite de gestionare a situațiilor care implică manifestarea unor emoții	Utilizează o strategie de gestionare a unor situații care implică manifestarea unor emoții	Utilizează strategii potrivite de gestionare a situațiilor care implică manifestarea unor emoții	Utilizează strategiile cele mai eficiente de gestionare responsabilă a situațiilor care implică manifestarea unor emoții

Anexa 2.

Scala de evaluare a stimei de sine (scala Rosenberg)

Mai multe detalii despre acest instrument se găsesc la adresa

<http://casandrachera.com/2009/12/04/scala-rosenberg-scala-de-evaluare-a-stimei-de-sine/>

Scala de evaluare a stimei de sine

Numele elevului

Marchează cu X câte o căsuță pe fiecare linie, în funcție de cât ești de acord cu afirmația din coloana 2 (Item).

Nr.	Item	Absolut de acord	De acord	Nu sunt de acord	Categoric nu
1.	Cred că sunt un om de valoare sau cel puțin la fel de bun(ă) ca alții.				
2.	Cred că am câteva calități remarcabile.				
3.	În general, înclin să cred că sunt un (o) ratat(ă), un (o) nerealizat(ă).				
4.	Sunt capabil(ă) să fac lucruri la fel de bine ca ceilalți oameni.				
5.	Nu cred că am prea multe lucruri cu care să mă pot mândri.				
6.	Am o atitudine pozitivă față de propria persoană.				
7.	În ansamblu, sunt mulțumit (ă) de mine.				
8.	Aș vrea să pot avea mai mult respect față de propria persoană.				
9.	Din când în când am senzația că sunt inutil(ă).				
10.	Uneori cred că nu sunt bun(ă) de nimic.				

Interpretarea scalei de evaluare a stimei de sine

Scala Rosenberg indică nivelul stimei de sine. Proba conține 10 itemi, fiecare item fiind evaluat pe o scală de la 1 la 4. Scala este alcătuită din 5 itemi cotați direct și 5 itemi inversați (3,5,8,9,10).

Punctajul care se acordă pentru fiecare item variază între 1 și 4 puncte, după cum urmează:

Număr item	Punctaj „Absolut de acord”	Punctaj „De acord”	Punctaj „Nu sunt de acord”	Punctaj „Categoric nu”
1.	4	3	2	1
2.	4	3	2	1
3.	1	2	3	4
4.	4	3	2	1
5.	1	2	3	4
6.	4	3	2	1
7.	4	3	2	1
8.	1	2	3	4
9.	1	2	3	4
10	1	2	3	4

Scorul final se obține prin însumarea punctelor obținute la cei 10 itemi. Punctajul minim obținut este de 10, ceea ce semnifică o stimă de sine foarte scăzută, iar punctajul maxim este de 40, ceea ce semnifică o stimă de sine foarte ridicată.

Anexa 3

Chestionarul „Cum învață?”

A învăța să înveți este una dintre competențele cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții (Recomandarea Consiliului și Parlamentului European, 2006). Documentul european referitor la competențele cheie conține următoarea definiție a competenței a învăța să înveți: „A învăța să înveți este abilitatea de a persevera în învățare, de a-ți organiza propria învățare, inclusiv prin managementul eficient al timpului și al informațiilor, atât individual cât și în grup. Această competență include conștientizarea procesului și nevoilor proprii de învățare, identificarea oportunităților disponibile și abilitatea de a depăși obstacole pentru a învăța cu succes. Aceasta presupune dobândirea, producerea și asimilarea unor noi cunoștințe și deprinderi, precum și recurgerea la consiliere. Competența de a învăța presupune ca persoanele care se formează să construiască pe cunoștințele dobândite anterior și pe experiența de viață, în scopul de a folosi și aplica cunoștințe și deprinderi într-o varietate de contexte: acasă, la locul de muncă, în educația și formarea profesională. Motivarea și încrederea individului sunt cruciale pentru această competență.”²

În 2008, CRELL a publicat un cadru pentru măsurarea competenței „A învăța să înveți”, care este folosit și în prezent (The new learning to learn framework, 2008, CRELL). În acest cadru, sunt introduse 3 dimensiuni ale acestei competențe: dimensiunea afectivă (motivația pentru învățare, strategii de învățare și orientare către schimbare, conceptul de sine academic și stima de sine, mediul de învățare), dimensiunea cognitivă (identificarea unei propoziții, folosirea regulilor, testarea regulilor și a propozițiilor, folosirea instrumentelor mentale) și meta-cogniția (rezolvarea de probleme, sarcini de monitorizare, acuratețe metacognitivă și încredere metacognitivă).

Prin chestionarul de mai jos, elevii sunt invitați să reflecteze asupra conceptului de „a învăța să înveți” și asupra strategiilor proprii de învățare: care sunt acestea, dacă le folosesc în mod conștient sau pur și simplu le utilizează fără a-și da seama de ele.

Centralizați informațiile din chestionarul completat și realizați în acest fel portretul elevului ca „persoană care învață”.

² Preluat de la <http://www.eurotrainer.ro/competente-cheie/competenta-de-a-invata.html/lang/ro>

Chestionar „Cum învăț”

Nume și prenume elev

I. Răspunde în scris la întrebările de mai jos.

1. Cât timp aloci, în medie, pe zi, pentru a învăța lecțiile pentru a doua zi (include și efectuarea temelor scrise)?
2. Cum înveți la română?
3. Cum înveți la matematică?
4. Cum înveți la geografie?
5. Ce îți place să înveți?
6. Cum îți place să înveți?
7. Care sunt strategiile/ tehnicile de învățare pe care le folosești în pregătirea lecțiilor?

II. Completează enunțurile de mai jos:

1. Doresc să învăț pentru că

.....

2. Mă aștept să continui să învăț pentru o(completează cu cuvântul lungă sau scurtă)
perioadă de timp pentru că

.....

3. Când nu reușesc să învăț ceva, de obicei,

.....

Anexa 4

Eseul „Despre mine”

Eseul presupune un punct de vedere personal, de aceea poate fi un instrument util în aflarea unor informații legate de sentimente, atitudini.

Solicitați elevilor să scrie un eseu. Scopul acestuia este de a vă oferi informații despre ei înșiși, despre cum anume vor ei să îi vedeți. Acest instrument se va aplica după aplicarea scalei de evaluare a stimei sine și a chestionarului „cum învăț”. Informațiile colectate prin intermediul eseului coroborate cu informațiile colectate prin celelalte două instrumente utilizate în evaluarea inițială sunt esențiale pentru mentor deoarece contribuie la identificarea cât mai acurată a stării de fapt la demararea proiectului.

Instrucțiuni pentru elevi

Scrie un eseu despre tine, sub forma unei scrisori către o persoană importantă pentru tine (un/ o prieten(ă) apropiat (ă), o rudă – bunica sau bunicul etc.) care ar dori să afle despre:

- cum te simți la școală, în general;
- cum te simți atunci când înveți;
- cum și unde te vezi peste 10 ani;
- ce scopuri/ țeluri ai și cum anume te ajută școala în atingerea scopurilor/ țelurilor tale;
- ce fel de prieteni ai și cum te simți în preajma lor;
- cum te simți în familie;
- care sunt problemele/ întrebările la care cauți rezolvare/ răspunsuri în această perioadă și cum anume crezi că le poți rezolva.
-

Atunci când scrii eseu, te rog să ai în vedere următoarele:

- scrie despre propriile tale sentimente;
- eseu nu trebuie să fie mai lung de o pagină (coală A4);
- timpul de scriere al eseului este de 45 minute;
- nu contează corectitudinea și caligrafia scrisului, dar, ai în vedere că cel care citește ce ai scris dorește să înțeleagă ce ai scris;

- gândește-te la ce vei scrie, fii sincer(-ă) și apoi încearcă să îți condensezi ideile în pagina pe care o ai la dispoziție;
- toate informațiile personale pe care le conține eseul sunt confidențiale și vor fi utilizate doar de mentor;
- scrie-ți numele pe foaia pe care scrii eseul.

Analiza eseurilor: Instrucțiuni pentru mentori

1. Citiți cu atenție fiecare eseu pentru a înțelege cât mai corect mesajul transmis de elevi prin eseu.
2. Analizați fiecare eseu astfel:
 - Identificați în eseu toate „unitățile” care alcătuiesc părerea elevului despre sine din diverse perspective: ca persoană care învață în mediu formal, ca persoană care învață în mediu informal, ca membru (-ă) al/ a familiei sale, ca membru (-ă) al/ a unui grup de prieteni, ca membru(-ă) al/ a unei comunități, ca persoană ajunsă la maturitate. Această „unitate” poate fi o frază sau o propoziție. De exemplu, o astfel de frază ar putea fi: „La școală mă simt chiar foarte bine deoarece am învățat acolo toată viața.”
 - Clasificați unitățile identificate anterior în fișa: *Părerii despre sine*. Fraza „La școală mă simt chiar foarte bine deoarece am învățat acolo toată viața” poate fi clasificată în categoria „persoană care învață în mediu formal” la „păreră bună/ îi place”. Marcați acest lucru printr-o bară verticală în rubrica adecvată din tabel.
 - Numărați toate părerile elevilor din fișa: *Părerii despre sine* și scrieți numărul lor la rubrica „total”.
 - Calculați apoi, pentru fiecare eseu, indicele. Formula de calcul este: $indicele = (se\ simte\ bine/ \text{îi\ place}) - (nu\ se\ simte\ bine/ nu\ \text{îi\ place})$. Indicele poate avea o valoare pozitivă sau negativă.

Concluzionați pe baza rezultatelor. Gândiți-vă și notați *Concluziile interpretării eseului*:

- În ce măsură este elevul motivat pentru a învăța?
- În ce contexte învață elevul?
- Care este mediul în care se simte bine? De ce?
- Ce părere are despre sine ca persoană care învață?
- Are abilități de gândire critică? Argumentați.
- Are abilități de gestionare constructivă a sentimentelor? Argumentați.

Fișă: Păreri despre sine

Inițialele numelui elevului: _____

Școala: _____

Clasa: _____

Categorie	Păreră bună/ îi place+	Neutru	Păreră proastă/ Nu îi place -	Total	Observații
Păreri despre sine ca persoană care învață în mediu formal (Exemplu: La școală mă simt chiar foarte bine)					
Păreri despre sine ca persoană care învață în mediu informal (Exemplu: Când ieșim la un suc mai degrabă mergem să ne vedem și să discutăm despre viitorul nostru. Nu prea am întrebări la care să nu-mi pot răspunde dacă investesc timp și nițică energie.)					
Păreri despre sine ca membru (ă) al/ a familiei sale (Exemplu: Nu mă simt bine când fratele meu ceartă pentru orice greșală.)					
Păreri despre sine ca membru (ă) al/ a unui grup de prieteni (Exemplu: Când ieșim la un suc ne distrăm)					
Păreri despre sine ca membru (ă) al/ a unei comunități (Exemplu: S-a dezvoltat un mediu foarte familiar cu profesorii și cu personalul școlii.)					

Părerii despre sine ca persoană ajunsă la maturitate (Exemplu: Peste 10 ani poate că voi fi acumulat destule cunoștințe ca să pot spune că sunt un fizician care ...)					
Altele					
Total					

Observație: Analizați cu atenție fiecare unitate (propoziție/ frază) din eseu. Clasificați-o pe fiecare în categoriile de pe liniile/ coloanele tabelului. Introduceți-le în tabel utilizând bare verticale, ca în exemplul următor:

Categorie	Păreră bună/ îi place+	Neutru	Păreră proastă/ Nu îi place	Total	Observații
Păreră despre sine ca membru (ă) al/ a unui grup de prieteni	//// /	///	////	17	

Inițialele elevului/ elevei	Păreră bună/ îi place+	Neutru	Păreră proastă/ Nu îi place	Total	Indice
A.V.	25	4	12	41	25 -12=+13

Anexa 5

Fișa competențelor - Evaluare inițială

Nume elev

Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Nivel de performanță superior	Nu dețin informații suficiente
I. Competența de a învăța				
1. proiectarea și organizarea propriului proces de învățare, inclusiv gestionarea resurselor	Este conștient de termenul limită până la care trebuie să realizeze sarcinile de învățare alocate și de resursele pe care le-ar putea utiliza.	Ține cont de termenul limită de realizare a sarcinii de învățare alocate și utilizează resursele materiale disponibile.	Proiectează realist procesul de învățare și își organizează activitățile de învățare, asigurându-se că are la dispoziție resursele materiale necesare, estimând corect timpul necesar realizării cu succes a sarcinilor.	
2. monitorizarea și evaluarea propriului proces de învățare și a progresului în învățare	Conștientizează într-o măsură limitată progresul înregistrat în învățare și procesele pe care le parcurge pentru realizarea sarcinii.	Folosește indicatori cu precădere cantitativi (ex. nr de pagini citite, nr de pagini scrise etc.) pentru monitorizarea și evaluarea proceselor de învățare și a progresului înregistrat în învățare.	Folosește consecvent atât indicatori cantitativi, cât și calitativi (ex. profunzimea înțelegerii, acuratețea în rezumarea/ interpretarea informațiilor esențiale etc.) pentru monitorizarea propriului proces de învățare și evaluarea progresului înregistrat în învățare.	

Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Nivel de performanță superior	Nu dețin informații suficiente
3. utilizarea conștientă a metodelor și strategiilor de învățare, inclusiv a mnemotehnicilor	Cunoaște metode și strategii de învățare și le utilizează la insistențele unui facilitator al învățării.	Cunoaște și folosește câteodată și independent metode și strategii de învățare.	Cunoaște și folosește independent metode și strategii de învățare care s-au dovedit eficiente la aplicări (ghidate) anterioare; conștientizează avantajele și limitările acestora și estimează corect eficiența utilizării acestor demersuri.	
4. utilizarea autorefecției	Când este solicitat, reflectează asupra celor învățate și a modalității proprii de învățare.	Reflectează câteodată și independent asupra relevanței celor învățate și a modalității proprii de învățare.	Reflectează consecvent și independent și își formulează concluzii referitor la relevanța celor învățate și la modalitățile proprii de învățare.	
5. exploatarea oportunităților de învățare	Acceptă invitația altora de a exploata unele oportunități de învățare.	Câteodată caută oportunități de învățare care se potrivesc cu interesele proprii.	Caută activ și sistematic oportunități de învățare relevante pentru interesele proprii.	
II. Abilități de gândire critică				
1. căutarea activă a răspunsurilor la întrebări complexe	Caută răspunsuri la întrebări complexe.	Se angajează în căutarea sistematică de răspunsuri la întrebări complexe provocatoare.	Caută activ, sistematic și susținut răspunsuri la întrebări complexe provocatoare și formulează astfel de întrebări la care invită și pe alții să caute răspunsuri.	
2. analiza și sinteza informațiilor și opiniilor	Realizează o analiză a informațiilor și opiniilor la nivel superficial și le sintetizează neconcludent în majoritatea cazurilor.	Realizează o analiză destul de amănunțită a informațiilor și opiniilor și le sintetizează parțial concludent.	Realizează o analiză profundă și comprehensivă a informațiilor și opiniilor relevante și le sintetizează concludent.	
3. activarea cunoștințelor și abilităților existente și aplicarea acestora în acțiuni cotidiene	Recurge la activarea (superficială) a unor cunoștințe și abilități atunci când este solicitat.	Recurge deseori la activarea complexă a cunoștințelor și abilităților relevante pentru noua învățare.	Recurge conștient, independent și sistematic la activarea complexă a cunoștințelor și abilităților relevante pentru noua învățare.	
4. evaluarea alternativelor și adoptarea unei poziții argumentate	Evaluează o minoritate de alternative de considerat și adoptă o poziție.	Evaluează majoritatea alternativelor relevante de considerat și adoptă o poziție parțial argumentată.	Evaluează toate alternativele relevante de considerat și adoptă o poziție solid argumentată.	

Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Nivel de performanță superior	Nu dețin informații suficiente
III. Abilități de luare a deciziilor				
1. identificarea criteriilor de definire a succesului	Identifică cel puțin un criteriu de definire a succesului	Identifică două-trei criterii preponderent relevante de definire a succesului	Identifică un număr optim de criterii de relevanță majoră pentru definirea succesului	
2. cântărirea / analiza alternativelor	Cântărește / analizează cel mult două alternative, nu ambele valide	Cântărește / analizează atent suficiente alternative, majoritatea fiind valide	Cântărește / analizează atent și responsabil toate alternativele valide	
3. anticiparea consecințelor posibile	Anticipează un număr limitat de consecințe ale deciziei	Anticipează în principal corect un număr semnificativ de consecințe ale deciziei	Anticipează corect toate consecințele logice și implicațiile acestora, conștientizând factorii de risc și probabilitatea ocurenței acestora	
IV. Abilități de gestionare constructivă a sentimentelor				
1. recunoașterea biasului și analiza surselor de bias/părtinire	recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias	recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias precum și unele surse de bias pe care le analizează	recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias, precum și majoritatea surselor de bias, pe care le analizează detaliat stabilindu-le relevanța	
2. recunoașterea cauzelor generatoare ale sentimentelor/ emoțiilor	emite speculații referitoare la unele cauze posibile generatoare de sentimente / emoții	recunoaște și explică posibilele cauze generatoare ale unor sentimente / emoții	recunoaște și explică posibilele cauze generatoare ale unor sentimente / emoții și stabilește cauza cea mai probabilă	
3. utilizarea strategiilor potrivite de gestionare a situațiilor care implică manifestarea unor emoții	utilizează o strategie de gestionare a unor situații care implică manifestarea unor emoții	utilizează strategii potrivite de gestionare a situațiilor care implică manifestarea unor emoții	utilizează strategiile cele mai eficiente de gestionare responsabilă a situațiilor care implică manifestarea unor emoții	

Anexa 6

Fișa competențelor - Monitorizare și evaluare pe parcurs

Nume elev; activitatea: data

Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Nivel de performanță superior	Comentarii
I. Competența de a învăța				
1. proiectarea și organizarea propriului proces de învățare, inclusiv gestionarea resurselor	Este conștient de termenul limită până la care trebuie să realizeze sarcinile de învățare alocate și de resursele pe care le-ar putea utiliza.	Ține cont de termenul limită de realizare a sarcinii de învățare alocate și utilizează resursele materiale disponibile.	Proiectează realist procesul de învățare și își organizează activitățile de învățare, asigurându-se că are la dispoziție resursele materiale necesare, estimând corect timpul necesar realizării cu succes a sarcinilor.	

Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Nivel de performanță superior	Comentarii
2. monitorizarea și evaluarea propriului proces de învățare și a progresului în învățare	Conștientizează într-o măsură limitată progresul înregistrat în învățare și procesele pe care le parcurge pentru realizarea sarcinii.	Folosește indicatori cu precădere cantitativi (ex. nr de pagini citite, nr de pagini scrise etc.) pentru monitorizarea și evaluarea proceselor de învățare și a progresului înregistrat în învățare.	Folosește consecvent atât indicatori cantitativi, cât și calitativi (ex. profunzimea înțelegerii, acuratețea în rezumarea/interpretarea informațiilor esențiale etc.) pentru monitorizarea propriului proces de învățare și evaluarea progresului înregistrat în învățare.	
3. utilizarea conștientă a metodelor și strategiilor de învățare, inclusiv a mnemotehnicilor	Cunoaște metode și strategii de învățare și le utilizează la insistențele unui facilitator al învățării.	Cunoaște și folosește câteodată și independent metode și strategii de învățare.	Cunoaște și folosește independent metode și strategii de învățare care s-au dovedit eficiente la aplicări (ghidate) anterioare; conștientizează avantajele și limitările acestora și estimează corect eficiența utilizării acestor demersuri.	
4. utilizarea autorefecției	Când este solicitat, reflectează asupra celor învățate și a modalității proprii de învățare.	Reflectează câteodată și independent asupra relevanței celor învățate și a modalității proprii de învățare.	Reflectează consecvent și independent și își formulează concluzii referitor la relevanța celor învățate și la modalitățile proprii de învățare.	
5. exploatarea oportunităților de învățare	Acceptă invitația altora de a exploata unele oportunități de învățare.	Câteodată caută oportunități de învățare care se potrivesc cu interesele proprii.	Caută activ și sistematic oportunități de învățare relevante pentru interesele proprii.	

Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Nivel de performanță superior	Comentarii
II. Abilități de gândire critică				
1. căutarea activă a răspunsurilor la întrebări complexe	Caută răspunsuri la întrebări complexe.	Se angajează în căutarea sistematică de răspunsuri la întrebări complexe provocatoare.	Caută activ, sistematic și susținut răspunsuri la întrebări complexe provocatoare și formulează astfel de întrebări la care invită și pe alții să caute răspunsuri.	
2. analiza și sinteza informațiilor și opiniilor	Realizează o analiză a informațiilor și opiniilor la nivel superficial și le sintetizează neconcludent în majoritatea cazurilor.	Realizează o analiză destul de amănunțită a informațiilor și opiniilor și le sintetizează parțial concludent.	Realizează o analiză profundă și comprehensivă a informațiilor și opiniilor relevante și le sintetizează concludent.	
3. activarea cunoștințelor și abilităților existente și aplicarea acestora în acțiuni cotidiene	Recurge la activarea (superficială) a unor cunoștințe și abilități atunci când este solicitat.	Recurge deseori la activarea complexă a cunoștințelor și abilităților relevante pentru noua învățare.	Recurge conștient, independent și sistematic la activarea complexă a cunoștințelor și abilităților relevante pentru noua învățare.	
4. evaluarea alternativelor și adoptarea unei poziții argumentate	Evaluează o minoritate de alternative de considerat și adoptă o poziție.	Evaluează majoritatea alternativelor relevante de considerat și adoptă o poziție parțial argumentată.	Evaluează toate alternativele relevante de considerat și adoptă o poziție solid argumentată.	
III. Abilități de luare a deciziilor				
1. identificarea criteriilor de definire a succesului	Identifică cel puțin un criteriu de definire a succesului	Identifică două-trei criterii preponderent relevante de definire a succesului	Identifică un număr optim de criterii de relevanță majoră pentru definirea succesului	
2. cântărirea / analiza alternativelor	Cântărește / analizează cel mult două alternative, nu ambele valide	Cântărește / analizează atent suficiente alternative, majoritatea fiind valide	Cântărește / analizează atent și responsabil toate alternativele valide	

Competențe specifice	Nivel de performanță modest	Nivel de performanță mediu	Nivel de performanță superior	Comentarii
3. anticiparea consecințelor posibile	Anticipează un număr limitat de consecințe ale deciziei	Anticipează în principal corect un număr semnificativ de consecințe ale deciziei	Anticipează corect toate consecințele logice și implicațiile acestora, conștientizând factorii de risc și probabilitatea ocurenței acestora	
IV. Abilități de gestionare constructivă a sentimentelor				
1. recunoașterea biasului și analiza surselor de bias/ părtinire	recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias	recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias precum și unele surse de bias pe care le analizează	recunoaște atitudini și manifestări afectate de bias, precum și majoritatea surselor de bias, pe care le analizează detaliat stabilindu-le relevanța	
2. recunoașterea cauzelor generatoare ale sentimentelor/ emoțiilor	emite speculații referitoare la unele cauze posibile generatoare de sentimente / emoții	recunoaște și explică posibilele cauze generatoare ale unor sentimente / emoții	recunoaște și explică posibilele cauze generatoare ale unor sentimente / emoții și stabilește cauza cea mai probabilă	
3. utilizarea strategiilor potrivite de gestionare a situațiilor care implică manifestarea unor emoții	utilizează o strategie de gestionare a unor situații care implică manifestarea unor emoții	utilizează strategii potrivite de gestionare a situațiilor care implică manifestarea unor emoții	utilizează strategiile cele mai eficiente de gestionare responsabilă a situațiilor care implică manifestarea unor emoții	